

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İŞLETME EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

TÜRKİYE’ DE TARIMSAL KREDİ POLİTİKALARI
UYGULAMALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Reyhan TAŞKIRAN

Ankara,2011

Reyhan
TAŞKIRAN

TÜRKİYE' DE TARIMSAL KREDİ
POLİTİKALARI UYGULAMALARI

ANKARA
Ocak, 2011

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İŞLETME EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

TÜRKİYE’ DE TARIMSAL KREDİ POLİTİKALARI
UYGULAMALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Reyhan TAŞKIRAN

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU

Ankara
Ocak, 2011

JÜRİ ONAY SAYFASI

Reyhan TAŞKIRAN'ın "TÜRKİYE'DE TARIMSAL KREDİ POLİTİKALARI UYGULAMALARI" başlıklı tezi 24.01.2011 tarihinde, jürimiz tarafından İşletme Eğitimi Ana Bilim / Ana Sanat Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Başkan: Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ.....

Üye (Tez Danışmanı): Yrd. Doç. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU

Üye : Yrd.Doç. Dr. Abdurrahman OKUR.....

Üye :

Üye :

ÖNSÖZ

Reyhan TAŞKIRAN

Tezin hazırlanmasında, gerek tez konusunun seçimi gerekse tez çalışmaları sırasında beni destekleyen ve yönlendiren tez danışmanım Sayın Yrd.Doç.Dr. Haşım ÖZÜDOĞRU hocama değerli katkılarından dolayı saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca hayatımın her döneminde bana her konuda destek olan sevgili aileme, manevi yönden her zaman desteklerini yanımda hissettiğim eşim Taner TAŞKIRAN'a ve arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

TÜRKİYE' DE TARIMSAL KREDİ POLİTİKALARI UYGULAMALARI

TAŞKIRAN, Reyhan
Yüksek Lisans, İşletme Eğitimi Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU
Ocak–2011, 84 sayfa

Türkiye ve dünya ekonomisi içerisinde, önemli bir yeri olan tarım sektörü, finansmanına çözüm aranan başlıca sektördür. Üretici, gelirleri yeterli düzeyde olmadığı için işletme sermayesi ve yatırım ihtiyacını kredi veren organize olmamış ve organize olmuş kredi kaynaklarından karşılamak zorunda kalmaktadır. Gelişmiş ülkelerde tarım işletmeleri ihtiyaç duydukları sermayeyi organize olmuş kredi kaynaklarından sağlarken, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler çoğunlukla akraba, arkadaş, tüccar, aracı gibi organize olmamış kredi kaynaklarını tercih etmektedir. Bu tarz krediler çoğunlukla kısa vadeli, yüksek faizli ve ödeme şartları oldukça ağır ve organize olmuş kredi kaynaklarının yarattığı boşluğu dolduran kredilerdir. Bu sebeptendir ki eğitim seviyesi düşük olan tarım sektörünü ekonomiye katabilmek için kredi işlemleri basit ve anlaşılabilir olmalıdır. Faiz oranları piyasa koşullarına düşürülerek, üretici köy tefecileri ve fırsatçılara yüksek faizle borçlanmaktan kurtarılmalıdır. Üreticilerden gereksinim duydukları krediye karşılık makul teminatlar talep edilerek zor durumda kalmaları önlenmelidir. Kredi kuruluşlarının organize biçimde hareket etmeleri, kredinin zamanında uygun ve ihtiyaç duyulan alanlara ulaştırılması ve amacına uygun kullanımının denetlenmesi sağlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Tarım Sektörü, Finansman, İşletme Sermayesi, Yatırım, Organize Olmuş Kredi Kaynakları, Organize Olmamış Kredi Kaynakları.

ABSTRACT

AGRICULTURAL CREDIT POLICIES IN TURKEY, PRACTICES

TASKIRAN, Reyhan

Master Thesis, Business Education Science Branch

Thesis Mentor: Yrd. Doç. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU

January–2011, 84 pages

Agricultural sector, which has an important place in the world and Turkey economy, is the main sector that solutions for its finance. The farmers have to obtain their needs for working capital and investment by means of loans and non-organized supplied from organized credit sources. Because of the main problem of agriculture sector consist of the financial problem, service mentalite which provide service to this sector is important for productur in Turkey. When agricultural institutions provide the capital that they need from organized credit resources in developed countries, they prefer non-organized credit resources such as relatives, friends, and merchants in developing countries like Turkey. Such as credits which fill the space of organized credits are generally short-term, highly interested credits and they have very difficult requirements. That is why that credits procedures should be very simple and understandable to gain the lowly educated agricultural sector to the economy. By lowering the interest rates, producers should be protected from moneylenders and opportunists who give money with very high interest. It should be prevented to producers in a bad situation by demanding suitable securities for the credits that they may need. It should be provided that credit organizations move organized, credit products should be arrived on time to areas where they can be needed and controlled whether those credits have been used appropriately to their aim or not.

Keywords: Agricultural Sector, Finance, Working Capital, investment, Organized Credit Resources, Non-Organized Credit Resources.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

ÖNSÖZ

ÖZET

ABSTRACT

TABLolar LİSTESİ

ŞEKİLLER LİSTESİ

KISALTMALAR LİSTESİ

1	GİRİŞ.....	1
1.1	Problemin Durumu	2
1.2	Araştırmanın Amacı.....	3
1.3	Araştırmanın Önemi	3
1.4	Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4
1.5	Araştırmanın Varsayımları	4
1.6	Tanımlar.....	5
2	YÖNTEM	7
2.1	ARAŞTIRMANIN MODELİ	7
2.2	EVREN VE ÖRNEKLEM.....	7
2.3	VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ	8
2.4	VERİLERİN ANALİZİ	8
3	KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE	9
3.1	TÜRKİYE’ DE TARIM SEKTÖRÜNÜN ÖZELLİKLERİ	9
3.1.1	Türkiye’ deki Tarım İşletmelerinde Sermaye Yapısı ve Kredi Kullanımı	10
3.1.2	Tarım Sektöründe Eğitim.....	13
3.1.3	Üreticimizin İhtiyaç Duyduğu Ekonomi Temelli Eğitimler	15
3.2	TARIMSAL KREDİ.....	15
3.2.1	Tarımsal Kredi Kavramı	16
3.2.2	Tarım İşletmelerinde Kredi Gereksinimini Yaratan Etmenler	19
3.2.2.1	Doğal Afetler	19
3.2.2.2	Çeşitli Hastalık ve Zararlılar	20
3.2.2.3	Küçük Ölçekli İşletmelerin Kredi İhtiyacı.....	20
3.2.2.4	Yetersiz Tarımsal Gelir.....	21
3.2.2.5	Üretim ve Kaliteye Yönelik Yatırımlar	21
3.2.2.6	Sosyo-Ekonomik Faktörler	22
3.3	TÜRKİYE’DE TARIMSAL KREDİ POLİTİKALARI.....	23
3.3.1	Planlı Dönemde Tarımsal Kredi Politikaları	26
3.3.2	Tarımsal Üretimde Verimliliğin Tarımsal Krediler İle İlişkileri	32

3.3.3	Üreticilerin Eğitim Düzeyi İle Kredi Kullanımı Arasındaki İlişki	33
3.4	TÜRKİYE'DE TARIMSAL KREDİNİN ORGANİZASYONU	36
3.4.1	Organize Olmuş Kredi Kaynakları	36
3.4.1.1	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	37
3.4.1.2	Tarım Kredi Kooperatifleri	42
3.4.1.3	T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	48
3.4.1.4	T.C. Merkez Bankası	59
3.4.1.5	T. Halk Bankası	59
3.4.1.6	T. Vakıflar Bankası T.A.O.	61
3.4.1.7	Özel Bankalar	63
3.4.1.8	Tarım Kredi Kooperatifleri Dışındaki Kooperatifler	64
3.4.2	Organize Olmamış Kredi Kaynakları	65
3.4.3	Alternatif Finansman Kaynakları	65
3.4.3.1	Leasing	65
3.4.3.2	Faktoring	67
3.4.3.3	Vadeli İşlemler	67
3.4.3.4	Tarım Sigortaları	69
4	SONUÇ VE ÖNERİLER	76
4.1	SONUÇ	75
4.2	ÖNERİLER	76
	KAYNAKÇA	78
	EKLER	83

TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Tarım Sektöründe Finansal Kiralamaların Uygulama Alanları.....	66
Şekil 2: Tarım Sigortacılığının Başarılı Olabilme Koşulları	70
Şekil 3: Tarım Sigortaları Organizasyonundaki Değişmeler	73
Tablo 1: Türkiye’de 1996-2004 Yılları Arası Toplam, İhtisas Dışı, İhtisas ve Tarımsal Kredi Kullanımı, İndeks Değerleri İle Tarımsal Kredilerin Toplam ve İhtisas Kredileri:.....	18
Tablo 2: Beş Yıllık Plan Döneminin Temel Göstergeleri.....	28
Tablo 3: Nüfus Sayımlarına Göre Köy ve Şehir Nüfusları.....	33
Tablo 4: Cinsiyet ve Yerleşim Yerine Göre 12 ve Daha Yukarı Yaştaki Nüfusun Öğrenim Durumu (%).....	34
Tablo 5: Sektörlere Göre Banka Kredileri	35
Tablo 6: Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’nda Yapılan Değişiklikler	37
Tablo 7: Hayvancılıkta %100 Faiz İndirimli (0 Faizli) Kredi Uygulaması.....	41
Tablo 8: T.C. Ziraat Bankasından Kullandırılan Kredi (TL).....	45
Tablo 9: Normal, İdari ve Kanuni Takipteki Borçlara Uygulanan Zirai Kredi Faiz Oranları (%)	45
Tablo 10: 2010 Yılı Sübvansiyonlu Krediler.....	46
Tablo 11: T.C. Ziraat Bankası 2010/Eylül Ayı Ara Dönem Konsolide Olmayan Faaliyet Raporu, Başlıca Konsolide Finansal Göstergeler	57
Tablo 12: Tarım Sigortalarının Sınıflandırılması	70

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
AR-GE	: Araştırma-Geliştirme
ARİP	: Tarım Reformu Uygulama Projesi
ATM	: Otomatik Vezne Makinesi
BYKP	: Beş Yıllık Kalkınma Planı
CBOT	: Chicago Ticaret ve Sanayi Dairesi
ÇKS	: Çiftçi Kayıt Sistemi
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
EBK	: Et ve Balık Kurumu
GAP	: Güneydođu Anadolu Projesi
IMF	: Uluslar arası Para Fonu
IPARD	: Kırsal Kalkınma Hibe Programı
KAÇEP	: Kredi Alan Çiftçilerin Eğitimi
KDV	: Katma Değer Vergisi
KİT	: Kamu İktisadi Teřebbüsü
TAGEM	: Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüđu
TARSİM	: Tarım Sigortaları Havuzu
TARUP	: Tarım Reformu Uygulama Projesi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TKB	: Tarım ve Köyişleri Bakanlığı
TKK	: Tarım Kredi Kooperatifi
TMO	: Toprak Mahsülleri Ofisi
TSV	: Tarım Sigortaları Vakfı
WTO	: Dünya Ticaret Örgütü
YAYÇEP	: Yaygın Çiftçi Eğitimi Projesi
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurumu

1. GİRİŞ

Türkiye’de tarım sektörünün en önemli sorunlarının başında finansman gelmektedir. Tarım işletmelerinin finansmanı, tarımda gereken sermayenin temin edilmesi ve kullanılması ile ilgili çalışmaları kapsamaktadır. Diğer ekonomik sektörlerde olduğu gibi, tarım sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin de amacı, üretim kaynaklarını kullanarak bitkisel ve hayvansal ürünler üretme/yetiştirme ve üretilen ürünleri değerlendirme yoluyla gelir sağlamaktır (Çetin, 2008:23). Dolayısıyla tarımsal üretimin finansmanı ile ilgili konular, tarım işletmecisi veya yöneticisinin görevlerinin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir (Çetin, 2008:26).

Tarım işletmeleri sermayesini; tasarruflarından, yabancı (dış) kaynaklardan ve devlet desteklerinden elde etmektedir. 1950’lerden sonra Türkiye tarımında teknoloji üretimi ve kullanımındaki önemli gelişmeler ile üretimde verimlilik önemli ölçüde artmış, tarımsal üretim yapısında gelişmelere neden olmuştur. Bu dönemde işletmelerde işgücü yerine makine kullanımı yaygınlaşmaya başlamıştır. Yoğun girdi kullanımı döner sermaye gereksinimlerini, üretim yapısında teknoloji kullanımına yönelim işletmelerin finansman talebini artırmıştır. Tarımda gözlenen bu gelişmeler özellikle işletmelerin sermaye gereksinimlerinin nasıl ve nereden bulunacağı konusunu gündeme getirmiş, bu konuda finans kaynakları ve kredi kuruluşları gereksinimi belirlemiştir. Kredi, tarım sektörünün gelişmesinde temel faktörlerden birini oluşturmaktadır.

Türkiye’de 1963 yılı ile birlikte planlı kalkınma dönemine girilmiş, olumlu ve olumsuz sonuçlarıyla bugüne kadar sekiz plan dönemi tamamlanmıştır. Son olarak ise 2007-2013 yıllarını kapsayan dokuzuncu kalkınma dönemine girilmiştir. Birinci BYKP’ında, tarım sektörünün geliştirilmesi, sanayileşme yoluyla kalkınmanın bir aracı olarak kabul edilmiş ve tarıma önem verilmiştir. İkinci BYKP’ında; ekonomik kalkınmanın sürükleyici sektörü olarak sanayileşme öngörülmüş ve tarımın ikinci sırada önemli bir sektör olduğu vurgulanmıştır. Planda tarımsal kredilerin kullanımında, nakdi yerine aynı kredi uygulamasının daha da yaygınlaştırılması benimsenmiştir. Üçüncü BYKP döneminde kredilerin belirli projelere bağlanarak verilmesi ve küçük çiftçilere kredi kooperatifleri vasıtasıyla aynı kredi verilmesinin yaygınlaştırılması gibi önceki planlarda da gerçekleştirilmesi öngörülen ilkelere yer verilmiştir. Dördüncü BYKP’ında, tarımın modernleştirilmesine gerçek anlamda katkı sağlayıcı bir kredi mekanizmasından söz edilerek; bunun aynı kredi, kontrollü kredi ve projeli kredi

uygulamaları ile üretimin artırılması şeklinde bir sistem ile gerçekleştirilebileceği belirtilmektedir. Beşinci BYKP’ında da, 4. planda olduğu gibi aynı kredi, kontrollü kredi ve projenin kredi konusuna değinilerek, miktarlarının artırılacağı vurgulanmaktadır. Daha önceki planlarda olduğu gibi orta ve uzun vadeli yatırım kredilerinin genel krediler içindeki ağırlığının artırılması ilkesi bu planda da yer almıştır. Altıncı BYKP’ında, tarımsal kredi konusu “talebi yurt içinden karşılanamayan ürünler ve ihraç potansiyeli yüksek ürünlerin üretimin artırılması yönündeki kredi taleplerine öncelik verilmesi sağlanacaktır” şeklinde yer almaktadır. 7. ve 8. BYKP’larında tarımsal krediye ilişkin her hangi bir konuya rastlanılmamıştır. 9. BYKP’ında; tarımsal kredi sübvansiyonları ile destekleme ödemelerinin üreticilere çeşitli kanallardan ulaştırılması sağlanarak, tarım sektörüne yönelik finansal hizmetler çeşitlendirileceği belirtilmiştir.

Tarımın hızla artan finansman talebinin önemli kısmı, özellikle gelişmiş ülkelerde organize tarımsal kredi kuruluşlarınca karşılanırken, gelişmekte olan ülkeler ve Türkiye’de organize olmamış kredi kuruluşlarının payı azımsanmayacak düzeydedir. Türkiye’de ve dünyada tarım kredileri, günümüzde genellikle devlet tarafından desteklenen ve bu tür kredilerin özelliklerini bilen yerel bankalar ve/veya bu alanda uzmanlaşmış kredi kurumları, kooperatif bankalar tarafından verilmektedir. Çiftçiler aldıkları kredileri verimli kullanmak durumundadırlar. Bu bağlamda, Tarım Bakanlığı, 'Kredi Alan Çiftçileri Eğitim Projesi' (KAÇEP) çerçevesinde tarımsal amaçlı kooperatif ortaklarının, alacakları kredilerin üretime yansması amacıyla çiftçileri eğitmektedir (TKB, 2005:192).

1.1. PROBLEMİN DURUMU

Tarımsal kredinin daha işlevsel bir rol oynayabilmesi için Türkiye’de nasıl bir politika uygulanmalıdır, sorusu bu çalışmanın problemini oluşturmaktadır. Türkiye’de kırsal kesimde yaşayanların eğitim durumunun, tarımsal kredi politikalarında en büyük engelinin ya da engellerinin neler olduğu da araştırmanın temel sorununun bir parçasıdır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Tarımsal krediler, tarımsal gelişmenin sağlanmasında olduğu kadar tüm ekonominin gelişmesinde de önemli bir rol oynamaktadır. Tarım sektörünün kredi ihtiyacının karşılanabildiği ülkelerde tarım hızla gelişirken, yeterince karşılanamadığı ülkelerde geri kalmıştır. Bu nedenle tarımsal krediler gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde tarım sektöründeki üretimi artırmaya ve bu sektördeki hayat seviyesini yükseltmeye yardımcı olan en önemli faktördür.

Sektörde makro düzeyde arz talep dengesinin sağlanamaması sebebiyle tarımsal ürün fiyatlarında meydana gelen dalgalanmalar, dengesiz tarımsal gelir kazanımına ve dolayısı ile kredi ihtiyacının artmasına sebep olmaktadır.

Türkiye’de tarımın finansmanına destek sağlayan, kredi imkanı sunan kuruluşların politikalarının daha iyi anlaşılabilmesi için geçmişten günümüze karşılaştırmalar yapılarak değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Bu araştırmanın amacı, “Türkiye’de tarımsal kredi kuruluşlarının ne tür politika ve uygulamaları olduğu, son zamanlarda tarımsal krediler konusunda ne tür gelişmeler olduğu sorularına cevap aramaktır.

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Gelişmekte olan ülkelere Türkiye’de son yıllarda sanayi ve hizmet sektöründe önemli gelişmeler olmuştur. Bir tarım ülkesi olan Türkiye ekonomisinde tarımın rolü gittikçe azalmış, fakat sektörün mutlak büyüklüğünde artışlar gözlenmiştir. Kalkınma politikalarında tarımsal finansmanın rolü artmıştır.

Tarım işletmeleri faaliyetlerini gerçekleştirmek amacıyla sermayeye gereksinim duymaktadır. Bu sermayeyi kendi tasarruflarından, dış kaynaklardan ve devletin mali yardımlarından karşılamaktadırlar. Tarım işletmelerinin daha çok aile işletmesi olması sebebiyle elde edilen gelirler, ancak ailenin geçimini sağlamaya yetmektedir.

Dolayısıyla gerekli olan sermayeyi sağlamak üzere krediler önemli bir araç haline gelmiştir. Tarımsal kredi, özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan, tasarruf olanakları sınırlı ve sermayeye ihtiyaç duyan ülkelere ağırlıklı öneme sahiptir.

Türkiye tarımında, kredi politika ve uygulamalarıyla ilgili çalışmaların azlığı dolayısıyla duyulan ihtiyaç yeni bir çalışma için fırsat yaratmıştır.

2008 yılının ikinci yarısında baş gösteren kuraklık tehlikesiyle birlikte diğer sektörlere kıyasla önemi azalan tarım sektörünün rekabet etmede üstünlük sağlayacağını farkına varılmıştır.

Bu araştırmada, Türkiye tarımında kredi uygulamaları ele alınarak tarım sektörü açısından genel değerlendirmeler yapılmıştır. Araştırma; işletmelerin tarımsal kredilere neden gereksinim duydukları, bu kredileri nasıl kullandıkları, nasıl eğitim aldıkları, tarımsal kredi kuruluşlarının ne tür politika uyguladıkları sorularına cevap aranması açısından önemlidir.

Bu araştırma, tarımsal kredi politikalarına yön veren kuruluşların ve kredilerden yararlanan işletmelerin verileri değerlendirip, karşılaştırmalarına olanak sağlaması açısından önem taşımaktadır.

1.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Tarımsal kredi sağlayan bankalar; şube bazında değil, genel müdürlük çerçevesinde incelenmiştir.

Araştırmada zaman ve mekan kısıtlaması söz konusudur.

Araştırma teorik bir çalışmadır ve elde edilecek bulgu ve yorumlar, literatür çalışmasıyla sınırlı kalmıştır. Ayrıca sayısal verilerin güvenilirliği ile sınırlıdır. Araştırmada daha önce bu konuyla ilgili yapılan araştırmalardan elde edilen verilerden faydalanılmıştır.

1.5. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

Araştırmada daha önce bu konuyla ilgili yapılan araştırmalardan ve araştırmalardan elde edilen verilerden faydalanılmıştır.

Araştırmada yararlanılan istatistiki verilerin doğru olduğu kabul edilmiştir.

Organize olmamış kredi kaynaklarından sayılan esnaf ve tüccarların asıl amacının çiftçilere üretim ve tüketim malları satmak olduğu varsayılmıştır.

1.6. TANIMLAR

Alım Opsiyonu: Sözleşmeyi alan tarafa gelecekte belirli bir miktarda varlığı belirli bir fiyattan alma hakkı veren opsiyon sözleşmesidir.

(<http://www.spk.gov.tr/displayfile.aspx?action=displayfile&pageid=77&fn=77.pdf>
18.02.2010’da alınmıştır).

Eğitim: İkel ve gelişmekte olan toplumlarda toplumun birikmiş bilgisinin aktarımı olarak değerlendirilirken, gelişmiş toplumlarda birikmiş bilgilerin yıllar süren biçimlendirilmiş ve uzmanlık alanlarına bölünmüş olarak nesilden nesile aktarılması olarak ifade edilmektedir (Bozkurt vd., 2009:1).

Faktoring: İşletmelerin açık hesap mal ve hizmet satışlarından doğmuş veya doğacak yurtiçi ve yurtdışı vadeli alacaklarının faktoring şirketi tarafından devir alınması ile başlayan finansman yöntemidir (Çetin, 2008:119).

Futures Piyasalar: Future sözleşmesi, sözleşmenin taraflarına, önceden belirlenen bir tarihte, üzerinde anlaşılan fiyattan, standartlaşmış miktar ve kalitedeki bir malı veya kıymeti alma veya satma yükümlülüğü getiren sözleşmedir (Takasbank, 2007:4)

Kredi: Latin kökenli bir sözcük olup, “inanmak, itibar etmek” anlamına gelmekte ve karşılıklı güven esasına dayanmaktadır (Yalman, 1996:32).

Leasing: Leasing kelime anlamı ile “Finansal Kiralama”dır. Finansal kiralama ise, bir yatırım malının mülkiyeti leasing şirketinde kalmak koşuluyla önceden belirlenen kiralar karşılığında kullanım hakkının kiracıya verilmesi ve sözleşmede belirlenen bir meblağ üzerinden sözleşme süresi sonunda mülkiyetinin kiracıya devredilmesi esasına dayanmaktadır (Çetin, 2008:114).

Opsiyon Piyasaları: Opsiyon, alıcısına opsiyonu satan tarafından belirli bir varlığı, önceden belirlenen sabit bir fiyattan, belirli bir kullanım tarihinde alma veya satma hakkını veren yasal bir sözleşmedir (Brealey vd, 2001:670).

Satım Opsiyonu: Söleşmeyi alan tarafa gelecekte belirli bir miktarda varlığı belirli bir fiyattan satma hakkı veren opsiyon sözleşmesidir.

(<http://www.spk.gov.tr/displayfile.aspx?action=displayfile&pageid=77&fn=77.pdf>
18.02.2010'da alınmıştır).

Sigorta: Yasalar, yönetmelikler, mevzuatlar, örf ve adetler çerçevesinde insanların çeşitli risk faktörlerinin sebep olabileceği zararlarla başa çıkmalarına yardımcı olan ve bu yardımı sistematik bir şekilde sürdürüp yönlendiren bir organizasyon olarak tanımlanmaktadır (Çetin, 2008:59).

2. YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama teknikleri, verilerin elde edilme biçimi ve verilerin analiz edilmesinde kullanılacak yöntem ve çalışmalarla ilgili bilgiler verilmiştir. Çalışmada yöntem olarak yukarıda belirtilen araştırma problemlerini çözmek için sistemli bir yol izlenmiştir. Konuya ilişkin literatür çalışması yapılmıştır.

Organize olmuş ve organize olmamış kredi kuruluşlar incelenerek, inceleme sonucunda Türkiye'deki tarımsal kredilerin ve bu kredileri kullanan çiftçilere sunulan eğitimin sağladığı avantajlar ortaya çıkarılmış, görülen eksiklikler üzerine önerilerde bulunulmuştur.

2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırmanın modeli, var olan bir durumun araştırmasına yönelik olması nedeniyle betimsel araştırmadan tarama modeli kapsamına girmektedir.

2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Bu araştırmanın evrenini işletmelere ve çiftçilere finansman desteği sağlamak üzere, ekonominin kalkınmasında rol oynayan Türkiye'deki organize olmuş ve organize olmamış kredi kaynakları oluşturmaktadır. Organize olmamış kredi kaynakları: akrabalar, arkadaşlar, esnaflar, tüccarlar, faizle borç veren tefeciler ve benzeri kişilerden sağlanan, ödünç alınan paraların oluşturduğu kredi kaynaklardır. Organize olmuş kredi kuruluşları ise, T.C. Merkez Bankası, T.C. Ziraat Bankası A.Ş., T. Halk Bankası A.Ş., T.Vakıflar Bankası T.A.O., Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Tarım Kredi Kooperatifleri, Tarım Kredi Kooperatifleri dışındaki diğer kooperatifler ve özel bankalardır.

Araştırmalara dair bilgiler kullanarak doğru verilere ve sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Türkiye'deki organize olmuş ve organize olmamış kredi kaynakları incelendiğinden evren ve örneklem aynıdır. Ayrıca, evren araştırmanın amacına ve var olan imkânlarla göre belirlenmiştir.

2.3. VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

Çalışmanın teorik bölümünde literatür taraması yapılmış; kurum, kuruluş ve üniversite kütüphanelerinden bu alanda yayınlanmış yerli ve yabancı kitap ve makaleler, web siteleri ve konuyla ilgili diğer yayınlar incelenerek gerekli belgeler toplanmış ve yararlanılan kaynaklar gerek metin içerisinde gerekse kaynakça bölümünde belirtilmiştir. Araştırma istatistiksel verilerle desteklenmiş, döküman ve arşiv belgelerinden yararlanılmıştır.

2.4. VERİLERİN ANALİZİ

Verilerin analizi, kayıtların ve kaynakların incelenmesi yolu ile elde edilen veriler gruplama, sınıflama ve karşılaştırmaya tabi tutularak gerekenler tablo ve grafik halinde incelenerek değerlendirilmiştir.

3. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

3.1. TÜRKİYE'DE TARIM SEKTÖRÜNÜN ÖZELLİKLERİ

Türkiye'nin verimli toprak yapısı ve teknoloji kullanım düzeyi, tarımsal üretimin önemli ölçüde doğa koşullarına açık olarak sürdürülmesine neden olmaktadır. Diğer bir ifadeyle, "evrensel özellikler" bakımından Türkiye tarımı, "geniş oranda doğanın belirlediği kurallara uyan" bir yapı sergilemektedir. Bu ilişkilene biçimi, kurumsal yapı açısından da aynıdır.

Altyapısı yetersiz-bozuk olan Türkiye tarımı, girdi ve çıktı, üretim ve pazarlanmasında sorunlu bir yapı taşımakta, önemli ölçüde gizli işsizlik barındırmakta, sorunlu ve yetersiz üretici örgütlenmesinin işlevsizliği, pazarlama kanallarının üretici ve tüketiciye yarar sağlayacak biçimde gelişmesi önünde engel oluşturmaktadır. Bu anlamda Türkiye, tarım sektöründe birikmiş sorunları aşamayan ve giderek artan ölçüde dışsal belirleyicilerin etki alanına giren çevre ülkelerle koşut yapılar taşımaktadır.

Bu olumsuzluklara rağmen; tarım sektörü, Türkiye'nin sosyolojik ve ekonomik yapısı içerisinde önemli yer tutmaktadır (Günaydın, 2006:12). Bir ülkenin genel sosyo-ekonomik yapısı içerisinde tarım sektörünün yeri; sektörün ulusal gelire katkısı, ülkenin gıda ürünlerinde kendine yeterlilik durumu ve bu bağlamda ithalat ve ihracat açısından gösterdiği özellikler, sanayi sektörüne girdi sağlaması, istihdamdaki payı, talep yaratma gücü vb. etkenler göz önüne alınarak değerlendirilebilmektedir.

Olumsuzlukların önüne geçmek isteyen devlet; tarımsal ürün fiyatlarındaki istikrarsızlığı azaltmak, üreticilerin düşük olan gelir düzeyini iyileştirmek, tarımsal üretimi ülke çıkarları açısından yönlendirmek, tüketicilerin menfaatlerini korumak vb. amaçlarla tarımsal ürünlere müdahale etmekte, mali desteklerde bulunmaktadır (Dinler, 1993:246).

3.1.1. Türkiye'deki Tarım İşletmelerinde Sermaye Yapısı ve Kredi Kullanımı

Tarım işletmeleri sermaye yapıları ve kredi gereksinimleri bakımından üç grupta incelenebilir (Özçelik vd., 2005:3):

- İlk grupta tamamını kendi öz sermayeleri ile karşılayan ve normal koşullarda hiç bir şekilde yabancı sermayeye gereksinim duymayan işletmeler yer almaktadır.
- İkinci grupta, kendi öz sermayelerinin yetersiz kaldığı durumlarda, geçici bir süre için yabancı sermaye kullanmak zorunda kalan işletmeler yer almaktadır.
- Üçüncü grupta ise, yabancı sermaye sağlayamadığı için basit ve ilkel yöntemlerle üretim yapan işletmeler bulunmaktadır.

Bu işletmeler içerisinde sermaye yapısı bakımından en ideal durumda olanlar, ilk grupta yer alan işletmelerdir. Yabancı sermaye kullanmadan işletmenin tüm gereksinimlerini kendi kaynaklarından sağlayabilen bu tür işletmeler, finansman bakımından güçlü bir yapıya sahiptirler. Sermaye birikimini sağlayabildikleri ölçüde, doğabilecek üretim ve pazar risklerinden az etkilenirler. Bu bakımdan faaliyet alanlarında daha serbest hareket edebilirler. İkinci ve üçüncü grupta bulunan işletmelerin verimli olarak çalışabilmeleri, yabancı sermaye (dış kaynak) sağlamalarına bağlıdır (Artukoğlu vd., 2005:3). Bu tür tarım işletmelerin oranı, Türkiye'de olduğu gibi özellikle gelişmekte olan ülkelerde, çok yüksektir. Bunun sonucu olarak, bu tür ülkelerde tarımsal üretimde gerekli sermayenin sağlanmasında kredi çok büyük bir önem kazanmaktadır.

T.C. Ziraat Bankası A.Ş., ülke içinde ve dışında pazarlanabilir nitelikte bulunan tarımsal ürünlerin üretilmesi, işlenmesi, değerlendirilmesi, depolanması, bozulmadan saklanması ve pazarlanmasına, üretimi geliştirici bilgi ve ileri teknoloji yaratılmasına yönelik her türlü yatırım ve işletme harcamalarıyla bir bölgeye/ürüne yönelik özel projelerin finansmanı amacıyla tüm tarım sektörüne finansman sağlamayı sürdürmektedir. Benzer şekilde özel sektör bankalarının da özellikle 2005-2007 arasında giderek artan bir tempoda tarım sektörünü kredilendirme yoluna gittikleri görülmektedir. Bu bağlamda hem Ziraat Bankası hem de özel sektör bankalarının esas

olarak tarım sektörüne açtıkları kredileri 2 ana grupta toplamak mümkündür (Çetin, 2008:47).

- Tarımsal ürün üreten işletmeler ile, tarımsal ürünleri hammadde olarak kullanan tarıma dayalı sanayi işletmelerinin; işletme sermayesi ihtiyaçlarının finansmanı amacıyla işletme kredileri,
- Tarımsal işletme ve tarıma dayalı sanayi işletmesi kurulması, edinilmesi ya da mevcut işletmelerin yeni yatırım, genişletilmesi ve modernizasyonu amaçlı sabit sermaye yatırımlarının finansmanını sağlamak amacıyla yatırım kredileri kullandırılmaktadır.

Türkiye’de tarım işletmelerinin kullandığı “Tarımsal Kredi Ürünleri” genel anlamda aşağıdaki şekilde gruplandırılabilir;

-Bireysel Çiftçi Kredisi

Üreticilere daha seri hizmet sunabilmek için “Bireysel Çiftçi Kredisi” uygulamasına başlanmıştır. Bireysel Çiftçi Kredisi’nin limiti, üreticilerin tarımsal varlıklarıyla, kullandığı üretim girdileri esas alınarak belirlenmektedir (Çetin, 2008:47). Kredinin tarımsal varlıklara yönelik kısmı nakdi olarak, girdi teminine yönelik kısmı ise satıcı hesaplarına havale şeklinde kullandırılmaktadır. Borçlu cari hesap şeklinde kullandırılan bireysel çiftçi kredisinde müşteriler, tarımsal üretimden gelir elde edeceği dönemleri göz önünde bulundurarak tercih edeceği 3, 6 veya 9 aylık dönemlerde kredinin faizini ödemekte, anaparanın geri ödenmesi zorunluluğu bulunmamakla beraber, kendisine tahsis edilmiş bulunan limitten ödediği anapara miktarı kadar kredi kullanabilmektedir.

-Sözleşmeli Üretim Kredileri

Gerçek ve tüzel kişilerin; belirli bir ürünü girdi olarak kullanmak, ihraç etmek veya topluca pazarlamak amacıyla girdileri temin etmek, üretimle ilgili teknik hizmetleri vermek ve ürün almayı garanti etmek suretiyle, yetiştiricilerin işletmesinden ve işgücünden yararlanarak, düzenlenen sözleşmelere istinaden işletme ve pazarlama kapasiteleri dahilinde, fason veya ürün alma taahhüdüyle yaptırıkları, tarımsal üretimin finansmanına yönelik olarak doğrudan üreticiye veya üretimi planlayan firmaya/kuruma açılan kredilerdir (Çetin, 2008:48).

Sözleşmeli üretim;

*Firmanın üreticilere sağladığı alım ve fiyat garantisiyle üreticilerin pazarlama problemini ortadan kaldırması,

*Üreticinin satışa kadar üretimin her aşamasında sözleşme yaptığı firmadan teknik destek ve eğitim alması,

*Nitelikli girdilerin, doğru zamanda ve doğru teknoloji kullanılarak maliyetlerin düşürülmesi,

*Firma üzerindeki finans yükünün hafifletilmesi,

*Tarıma dayalı sanayi kuruluşlarının düzenli ve kaliteli hammadde temin etmesinin sağlanması,

nedenleriyle tarımsal üretim yapan üreticiler ve tarıma dayalı sanayi kuruluşları tarafından tercih edilmektedir.

Sözleşmeli üretim modelinde başvuru, tarıma dayalı sanayi kuruluşu tarafından yapılmakta, firmayla banka arasında yapılan protokol ve firmayla üreticiler arasında yapılan sözleşmelere istinaden, firmaya ve üreticilere spot kredi şeklinde kullanılmaktadır. Anapara ve birikmiş faizlerin azami bir yıl vadede ödenmesi esastır.

-Projeli Krediler

Orta ve büyük ölçekli tarımsal işletmelerin yıllık faaliyetlerini bir proje bütünlüğü içerisinde yürütmesi, üretim yöntemini, iş akışını, pazarlama yöntemlerini bir projeye ortaya koyarak planlaması, işletme kredilerine konu faaliyetler, bir proje bütünlüğü içinde, “Projeli İşletme Kredisi” kapsamında değerlendirilmektedir (Çetin, 2008:48).

Projeli işletme kredisi talebinde bulunacak üreticilerin, işletme faaliyetlerine ilişkin projeleriyle bankaya başvuruda bulunmaları gerekmektedir. Projeli işletme kredileri esas itibarıyla spot kredi şeklinde kullanılmaktadır. Anapara ve birikmiş faizlerin azami bir yıl vadede ödenmesi esas olup, işletmede üretimi yapılan ürünlerin yetiştirme periyodunun altı aydan uzun olmaması veya işletmenin sürekli bir gelir sağlaması, dolayısıyla düzenli bir nakit akışına sahip olması durumunda, kredi limiti tahsis edilerek “Borçlu Cari Hesap” şeklinde de kullanılabilir.

Borçlu cari hesap şeklinde kullanılan projeli işletme kredilerinde müşteri, tarımsal üretiminden gelir elde edeceği dönemleri göz önünde bulundurarak tercih edeceği 3 veya 6 aylık dönemlerde kredinin faizini ödemekte, anaparanın geri ödenmesi zorunluluğu bulunmamakla beraber, kendisine tahsis edilmiş bulunan limitten ödediği anapara miktarı kadar kredi kullanabilmektedir.

-Yatırım Kredileri

Yatırım ve/veya yatırımla birlikte işletme kredisi talep edilmesi halinde, işletmenin, kredi konusu yatırım için hazırlanmış projeye ilgilenilen Bankaya başvurması gerekmektedir.

Yatırım kredisi taleplerinde, kredi müşterisi tarafından yatırım unsurlarının nelerden oluştuğu, karakteristikleri, ölçüleri, temin ediliş şekilleri, yapılarıyla, yapılacak yatırımın temin süresi ve mali boyutunu içeren bir proje düzenlenir.

Yapılacak teknik, ekonomik ve mali değerlendirmeler neticesinde projenin ödeme gücü belirlenerek kredinin geri ödeme planı hazırlanır.

Münferit satın almalara konu (traktör, tarım araç-gereç, sulama borusu, su motoru, vb.) yatırım kredilerindeyse proje ve fizibilite raporu hazırlanmasına gerek bulunmamaktadır. Yatırım kredilerinde vade, azami 5 yıldır.

3.1.2. Tarım Sektöründe Eğitim

Ülkelerin gelişmişlik düzeyi arttıkça araştırmaya, eğitime ve bilime ayrılan kaynaklar da artmakta ve diğer sektörler gibi tarım sektörü de birçok sorunu çözebilmektedir. Tarımsal alanda yapılan araştırmaların sonucunda elde edilen verilerin uygulanarak ülke tarım politikasının bu doğrultuda yönlendirilmesi, o ülkenin güçlü bir tarıma sahip olmasına neden olmaktadır (Gaytancıoğlu, 2009:64).

Tarımda ortaya çıkan teknolojik gelişmeler esasında, yeni uygulamaların benimsenmesiyle doğru orantılıdır. Bu bakımdan, çiftçinin değiştirilmesi ve aydınlatılması tarımsal eğitim ve öğretimin esas konusudur. Serbest rekabete dayanan bugünkü ekonomik faaliyetlerde, tarımsal üretimi diğer sektörler düzeyine ulaştırmak, verimi artırmak tarımda mesleki eğitim ve öğretimle olmaktadır.

Ülkemizde tarım eğitimi; ziraat, gıda, veteriner, orman ve su ürünleri fakültelerinde geniş bir fakülte ağı ve öğretim üyesi kapasitesiyle yürütülmektedir.

Fakülteler, ülkemizin birçok önemli tarım bölgelerinde kurulmuştur. Tarım ve gıda sektörünün gelişmesinde tarım eğitimi çok önemli bir yer tutmaktadır.

Tarım sektörüne yönelik ara eleman yetiştirmede bir diğer kaynak YÖK'e bağlı üniversiteler bünyesinde faaliyet gösteren tarımla ilgili yüksekokullardır. Üniversitelere bağlı olarak eğitim veren bu okullar farklı bölgelerde ve farklı konularda eğitim ve öğretim hizmeti sunmaktadırlar (Bayaner, 2005:129).

Kamu dışında da istihdam yaratılabilmesi ve özel sektörün ihtiyaçlarına da cevap verebilecek nitelikli ara elemanın yetiştirilebilmesi amacı ile tarım meslek liseleri kurulmuştur. Bu okullar, tarıma ara eleman olan Ziraat Teknisyeni, Ev Ekonomisi Teknisyeni, Veteriner Sağlık Teknisyeni ve Laborantlar yetiştirmektedirler. Bunlar; Ziraat Meslek Lisesi, Veteriner Sağlık Meslek Lisesi, Ev Ekonomisi Meslek Lisesi ve Laborant Meslek Liseleri'dir. Bakanlığa bağlı Ziraat Meslek Lisesi, Veteriner Sağlık Meslek Lisesi, Ev Ekonomisi Meslek Lisesi ve Laborant Meslek Liselerinin yeniden yapılandırılması ve reorganizasyon çalışmaları çerçevesinde tüm okullar Tarım Meslek Lisesi adı altında toplanarak branş ve bölüm ihdasına gidilmiştir.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı 1991 yılında, üreticilerin eğitimine katkıda bulunmak, yayım çalışmalarının kapsamını geliştirmek, geleneksel olarak yürütülen yayım çalışmalarına destek olmak amacıyla görsel basından yararlanmaya başlamıştır (Çukur, 2007:76). Tarımsal yayım, kırsal kesimde yaşayan ve gelirini tarımsal üretim yoluyla sağlayan insanların kalkınmasına yardımcı olan bir eğitim sistemidir (Ergen, 2004:34). Televizyon Yoluyla Yaygın Çiftçi Eğitimi (YAYÇEP) kapsamında kitaplar ve filmler hazırlanıp, çiftçilere dağıtılmıştır. Filmler ise TRT televizyonunda yayınlatılmaktadır.

Yayım aracının en etkili olabileceği çalışma tarzı çiftçilere, onların örgütleri yoluyla ulaşmaktır. Yayım bir yörede faaliyette bulunacaksa, etkili olabilmek için eğer çiftçiler örgütlü değil ise ilk iş onları örgütlemek olmalıdır (Erengil vd., 2000:1053). Çiftçi örgütleri eğitimlerin etkili ve verimli olabilmesi için gerekli olan teknik donanıma sahip olmaları gerekir; bu donanıma sahip olmadan üstlenilen eğitim işi hem örgütlenmenin amacını zedeler, hem de eğitim işinin küçümsenmesine yol açar. Sağlıklı bir örgütlenme ne kadar güçse etkili bir eğitim de o kadar güçtür. Bugün ülkemizde tarım kesiminin örgütlenmesinde, kooperatifler, ziraat odaları (meslek örgütleri) ve birlikler (hizmet, sulama, ihracat vb.) en geniş ölçüde çiftçi örgütleridir.

3.1.3. Üreticimizin İhtiyaç Duyduğu Ekonomi Temelli Eğitimler

Türkiye’de kredilendirilen çiftçilerin eğitimi kapsamında, kredi veren kooperatif ortağı çiftçilerin kredilendirildikleri faaliyet konularında (süt sığırcılığı, besi sığırcılığı, damızlık sığır yetiştiriciliği, arıcılık ve seracılık) eğitilmeleri amaçlanmaktadır. Kredi Alan Çiftçilerin Eğitimi Projesi (KAÇEP) adı verilen bu projeye göre, kredilerin ülke ekonomisine geri dönüşünün sağlanması, çiftçilerin üretim yaptıkları konularda eğitilmeleri ile mümkün görülmektedir. Bu kapsamda uygulamaya sokulan KAÇEP 1997 yılından beri devam etmektedir (TKB, 2005:192).

Projeye göre ahır yapımı, bakım, beslenme, sağım teknikleri, hijyenik şartlar, hastalıklar, yem bitkileri yetiştiriciliği, sera, serada sebze yetiştiriciliği, sebze hastalık ve zararlıları, arıcılık vs konularda İl Müdürlükleri tarafından eğitimler verilmekte ve kredilerin geri dönüş oranı yükselmektedir. Bu çerçevede süt sığırcılığı, besi sığırcılığı, damızlık sığır yetiştiriciliği, arıcılık ve seracılık konularında 1997-2003 yılları arasında toplam 171.704 çiftçi eğitilmiştir.

3.2. TARIMSAL KREDİ

Kredi, Latin kökenli bir sözcük olup, “inanmak, itibar etmek” anlamına gelmekte ve karşılıklı güven esasına dayanmaktadır (Yalman, 1996:32).

Tarım işletmelerinin sermaye gereksinimi; işletmenin arazi büyüklüğü, teknolojiyi kullanma düzeyi ve genel ekonomik yapıya; başka bir deyişle fiyatlar genel düzeyine bağlı olarak değişmektedir.

Başlıca sermaye kaynaklarını ise; işletmenin tasarrufları, ödül ve miras yoluyla kazanılan değerler, devletin mali yardımları, dış kaynaklar, ortaklık ve birleşmelerden oluşan değerler, kiralama, sözleşmeli çiftçilik ve ödünç alma gibi unsurlar oluşturmaktadır (Erdoğan, 2002:110).

Küçük aile işletmelerinin egemen olduğu çok parçalı tarım arazileri ve teknolojiden yeterli düzeyde yararlanılmamasından dolayı verimliliğin düşük düzeylerde olduğu Türkiye’deki tarım işletmelerinde, eksik kalmış sermaye unsurlarını ve bunların dağılımındaki dengesizliği gidermede kullanılan en önemli araçlardan birisi tarımsal kredilerdir (Bülbül vd., 1995:1073). Tarımsal krediler ile iç ve dış pazarlarda satış kabiliyeti bulunan tarımsal ürünlerin üretilmesi, işlenmesi, değerlendirilmesi,

depolanması ve pazarlanmasına yönelik her türlü yatırım ve işletme harcamaları ile bir bilgiye/ürüne yönelik özel projelerin finanse edilmesi mümkün olmaktadır (Erdoğan, 2002:111).

Tarımda gelir düzeyinin arttırılmaması veya düzenli sermaye oluşumunu engelleyen unsurlar, tarımsal kredilerden yaygın, verimli ve etkin bir şekilde yararlanmayı olumsuz etkilemektedir.

3.2.1.Tarımsal Kredi Kavramı

Kredi, gelecekte oluşması muhtemel sermayenin peşin olarak kullanılmasını sağlamaktadır. Tarımsal krediler diğer kredilerde olduğu gibi üç unsurdan meydana gelmektedir (Yalman, 1996:32):

- Başkalarına ait olan bir malı ya da parayı kredi ihtiyacı için kullanmak veya kiralamak,
- Belirli bir zaman sonunda, kredinin kullanması karşılığında faiz ödenmesi gerekliliği,
- Belirli bir sürenin sonunda, para veya malın iade edilmesi.

Tarım politikalarının en önemli bölümünü oluşturan kredi, tarım sektörünün gelişmesinde temel faktörlerden birini oluşturmaktadır. Kar marjının düşük ve belli dönemde girdi kullanımının gerekli olduğu dikkate alındığında; tarımsal kredinin faiz oranının düşük olması, zamanında ve yeterli miktarda kolaylıkla kullanılması gibi özelliklerinin bulunmasının üreticiler için büyük önemi vardır. Genellikle tarımsal işletmelerin sermaye eksikliklerinin değerlendirilmesini sağlayan kredilerin kullanımı, üreticinin ödeme gücü ile alacağı kararlara bağlı olarak değişmektedir. Tarımsal krediler tarım sektöründe faaliyette bulunanlar tarafından başlıca şu alanlarda kullanılmaktadır (Özçelik vd., 2005:4):

- Çiftçiyi bir işletme sahibi yapmak ya da mevcut işletmesini genişletmek amacıyla kredi kullandırımı yapılmaktadır. Çiftçi, aldığı krediyle daha geniş ölçekli çalışarak, mevcut üretim dallarını genişleterek ya da yeni üretim dallarına yer vererek gelirini artırabilmektedir.

- İşletmede arazi ıslahı, bakım yaparak, hayvancılık koşullarını düzelterek ve ırk ıslahına giderek verimin ve işletmenin gelirinin artırılmasına yardımcı olmaktadır.
- Çiftçi, aldığı kredilerle alet-makina, kaliteli tohum ve damızlık satın almak, gübrelemeye ve ilaçlamaya önem vermek ve teknoloji kullanımını artıran diğer unsurlara yer vermek suretiyle gelirini artırmaktadır.
- Çiftçi, işletme masrafları ve ailesinin tüketim harcamaları için gerekli nakit ihtiyacını aldığı kredi ile karşılarsa, ürününü bekleterek daha uygun fiyatlarla satabilmekte ve böylece geliri artmaktadır.
- Ayrıca, tarımsal krediler çiftçiler tarafından işletmenin teknik donatımının geliştirilmesi ile yapı ve tesisler içinde kullanılmaktadır.

Bilindiği üzere tarım sektörü diğer sektörlerden farklı olarak; iklim koşulları, hastalık ve ürün fiyatlarının dalgalanması yönünden belirsizliklerle doludur ve bunları tümü ile azaltmak mümkün olmamaktadır. Kredi, tarımsal üretimin doğal ve ekonomik koşullar nedeniyle yapılamadığı durumlarda, işletmenin finansal yönden zayıflığını ve likidite eksikliğini gidermede olumlu rol oynamakta, işletmenin devamlılığını sağlamaktadır.

Tablo 1: Türkiye’de 1996-2004 Yılları Arası Toplam, İhtisas Dışı, İhtisas ve Tarımsal Kredi Kullanımı, İndeks Değerleri İle Tarımsal Kredilerin Toplam ve İhtisas Kredileri

Yıllar	KREDİ TÜRLERİ							İhtisas Dışı Krediler (Bin TL)	GENEL TOPLAM (Bin TL)
	Tarım (Bin TL)	Gayri Menkul (Bin TL)	Mesleki (Bin TL)	Denizcilik (Bin TL)	Turizm (Bin TL)	Diğer (Bin TL)	TOPLAM (Bin TL)		
1996	204 346,47	23 641,92	22 157,65	1 445,46	3 596,09	23 785,51	278 973,10	900 393,82	1 179 366,92
1997	252 855,80	21 360,84	23 539,83	2 228,40	2 682,02	31 439,16	334 106,05	1 146 884,37	1 480 990,42
1998	252 855,80	30 440,14	20 669,41	2 102,01	2 522,40	29 755,58	199 997,65	1 181 296,85	1 381 294,50
1999	128 434,21	28 596,97	19 171,38	516,01	3 118,03	33 890,66	213 727,26	1 173 899,67	1 387 626,93
2000	138 482,42	24 479,26	16 523,36	69,45	2 390,02	30 064,73	212 009,24	1 231 658,42	1 443 667,66
2001	70 870,48	12 090,10	4 526,25	0,00	1 501,29	28 909,33	117 897,45	850 323,47	968 220,92
2002	42 434,03	4 053,74	3 051,27	62,42	1 111,07	47 268,23	97 980,76	817 413,18	915 393,94
2003	44 548,48	3 937,93	9 553,95	0,00	1 202,37	37 011,94	96 254,67	859 532,84	955 787,51
2004	47 968,01	1 632,69	15 156,77	167,01	1 355,43	52 405,59	118 685,50	1159 126,37	1 277 811,87

Kaynak: Adıgüzel, 2006:52

Tablo 1’de görüleceği üzere, toplam kredilerde önemli değişiklik görülmemektedir. 1996 yılı baz alındığında, 2004 yılında %8,95’lik bir artış söz konusudur. İhtisas kredileri ise düşme eğiliminde olup, 1996 yılında 278.973,10 bin TL gerçekleşirken, 2000 yılında 212.009, 24 bin TL’ye gerilemiş, 2004 yılında 118.685,50 bin TL olmuştur. İndeks değerleri incelenecek olursa baz yıla göre 2004 yılında %57,46’lık bir gerileme gözlenmektedir. Tarımsal kredilerdeki durum ise, sürekli gerileme eğiliminin söz konusu olduğudur. Baz yıla göre; 2000 yılında %32,23, 2004 yılında ise %76,53’lük gerilemeden söz edilebilir. 1996 yılında tarım kredilerinin toplam krediler içindeki payı %17,33, ihtisas kredileri içindeki payı %73,25’tir. 2000 yılında ise; tarım kredilerinin toplam krediler içindeki payı 9,5, ihtisas kredileri içindeki payı %65,32’ye gerilemiştir. 2004 yılında bu oran %40,42 olarak gerçekleşmiştir. Tarımsal kredilerin toplam krediler içindeki payı ise %3,75’e gerilemiştir (Adıgüzel, 2006:73).

3.2.2. Tarım İşletmelerinde Kredi Gereksinimini Yaratın Etmenler

Genel anlamda tarım sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin kredi gereksinimine sebep olan unsurları; doğal afetler, çeşitli hastalık ve zararlılar, küçük ölçekli olma durumu, yetersiz tarımsal gelir, üretim ve kaliteye yönelik yatırımlar ve sosyo-ekonomik faktörler şeklinde sıralayabiliriz.

3.2.2.1. Doğal Afetler

Tarımsal üretime zarar veren kuraklık, taşkın, dolu vb. meteorolojik olaylar; üretim miktarını olumsuz yönde etkileyerek verimin, dolayısıyla işletme gelirinin azalmasına neden olmaktadır. Gelirdeki azalma sonunda; çiftçi, gelecek yılki üretim için gereken işletme sermayesini tasarruf edemediği gibi bazen de elde edilen ürün veya gelir, çiftçi ve ailesinin tüketimini dahi karşılamaktan uzak bulunması durumlarında çiftçi sermaye ihtiyacını kredi kaynaklarından karşılamak zorunda kalmaktadır.

Türkiye, her yıl çeşitli sel, heyelan, dolu vb. doğal afetlerin yaşandığı bir ülkedir. Ayrıca deprem bölgesinde bulunmasından dolayı çeşitli dönemlerde çok büyük deprem felaketleriyle karşı karşıya kalmaktadır. Ticaret bankalarının tarım kesimine açmış oldukları kredilerin payının azlığı, diğer ekonomik sektörlerin hızla gelişmesi sonucu tarım kesiminin ekonomik faaliyetler içinde görece öneminin azalması ve tarım kredilerinin özellikleri ve diğer sektör kredilerine göre daha riskli olmalarıyla açıklanabilmektedir (Özçelik vd., 2005:2).

Doğal afetlere karşı sigorta konusunda gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında, oldukça geri düzeyde olduğundan devlet doğal afetlerden sonra çiftçi lehine çeşitli kararlar almak zorunda kalmaktadır. Tarım sigortaları konusunda son yıllarda olumlu gelişmeler yaşanmakta olup, tarım sigortaları yetersiz de olsa yasal bir statüye oturmuş durumdadır. Ancak, üreticilerin gelir düzeyi tarımsal üretimde sigorta uygulamasının önündeki en büyük engeldir. Bu nedenle devletin tarım sigortaları konusunda uygulamakta olduğu sübvansiyonların sürmesinde yarar bulunmaktadır.

3.2.2.2. Çeşitli Hastalık ve Zararlılar

Çeşitli hastalık ve zararlılar nedeniyle brüt ve net karlarında yaşanan düşüş üreticinin kredi ihtiyacını artırmaktadır. Üreticilerin karşılaştığı bu zararların tazmin edilmesi çeşitli güçlükler içerdiğinden, devlet bu konuda sadece hastalık ve zararlıların etkilerinin azaltılması konusunda yapılan kimyasal ve biyolojik mücadele konusunda destek olmaktadır. Örneğin, süne mücadelesiyle ilgili çeşitli çalışmalar bizzat Tarım ve Köy işleri Bakanlığı İl Tarım Müdürlükleri tarafından yürütülmektedir. Ancak son yıllarda süne mücadelesinde kimyasal mücadele yerine biyolojik mücadele yöntemleri tercih edilmeye başlamıştır. Bu durum sürdürülebilir bir tarımsal üretim için olumlu gelişmelerdir.

Hastalık ve zararlılar nedeniyle ekonomik kayba uğrayan üreticiler bir sonraki üretim için yeterli geliri olmadığından krediye gereksinim duymaktadır.

3.2.2.3. Küçük Ölçekli İşletmelerin Kredi İhtiyacı

Türkiye’de bulunan tarım işletmelerinin önemli bir bölümü yeter gelirli işletme büyüklüğünün altında bulunmaktadır. Bu nedenle, bu işletmelerin kredi gereksinimi oldukça yüksek; ancak geri ödeyebilme durumu da düşüktür. Bu tip işletmeler tarla tarımı konusunda faaliyet göstermektedirler. Bu tip işletmelerin hayvancılık ve seracılık vb. entansif tarıma yönelebilmeleri için ihtiyaç duydukları kredilerin karşılanması durumunda kredilerin geri dönme oranı yükselebilir.

Tarımsal işletmelerin çoğunluğu, bir çiftçinin ailesinin normal yaşamını sürdürebilmesi için gerekli geliri sağlayacak büyüklükte değildir.

2006 yılı verilerine göre; tarımsal işletmelerin tasarrufundaki tarım arazisinin tasarruf şekli incelendiğinde, yalnız kendi tarım arazisini (zilyetlik dahil) işleten işletmelerin toplam işletme içindeki oranı %85,1, işledikleri tarım arazisinin toplam tarım arazisi içindeki oranı ise %71,4 olarak belirlenmiştir. Tarımsal işletmelerin, %12,7’si hem kendi arazisini hem de başkasının arazisini, %2’si yalnız kira ve yalnız ortakçılıkla tuttuğu araziye, %0,2’si ise iki ya da daha fazla tasarruf şekli ve diğer tasarruf şekilleri ile arazi işlediği tespit edilmiştir

(http://www.tarim.gen.tr/?sayfa=haberler&id=5582&baslik=tarim_sektorunde_ucurum 21.12.2010’da alınmıştır).

Tarım arazisi olan işletmelerin tarım arazisi parça sayısı incelendiğinde, işletmelerin %21,6 ile en fazla 4-5 parça tarım arazisi olan grupta yer aldığı belirlenmiştir. Bu arazi parça sayısı grubunda yer alan işletmelerin tasarrufunda bulunan tarım arazisi, toplam tarım arazisinin %16,2'sini oluşturmaktadır (http://www.tarim.gen.tr/?sayfa=haberler&id=5582&baslik=tarim_sektorunde_ucurum 21.12.2010'da alınmıştır).

Özetlenirse, bu durum ülkemizdeki tarım işletmelerinin büyük çoğunluğunun küçük aile işletmesi niteliğinde, düşük gelirli ve dolayısıyla sermaye bakımından yetersiz olduğunu göstermektedir (Arıcı, 2007:12).

3.2.2.4. Yetersiz Tarımsal Gelir

Tarımsal ürün fiyatlarının düşük olması üreticilerin brüt ve net gelirlerini düşürmektedir. İşletmelerin yetersiz olan tarımsal gelirleri kredi gereksinimi oldukça artırmaktadır. Üreticinin yeter geliri olmadığı zaman bir sonraki üretim dönemi için kullanacağı, tohum, ilaç, gübre, mazot vb. girdileri kredi ile temin etmesi kaçınılmaz olmaktadır. Üreticilerin ihtiyaç duydukları kredileri yeter düzeyde ve miktarda hızlı bir şekilde karşılayamaması durumunda tarımsal üretim azalmaktadır.

Üreticilerin enflasyon nedeniyle yüksek faiz oranlarıyla kredi temin etmeleri çeşitli sosyal sorunlara da neden olmaktadır. Kırdan kente göçü hızlandırmakta, hızlı ve çarpık kentleşmeye neden olmaktadır. Bu nedenle üreticilere yapılacak sübvansiyon uygulamaları sonuç olarak topluma çeşitli şekillerde geri dönerek fayda sağlayacaktır.

3.2.2.5. Üretim ve Kaliteye Yönelik Yatırımlar

Klasik üretim yöntemleriyle üretilen ürünler gün geçtikçe piyasanın talebini karşılayamamaktadır. Tüketici zevk ve tercihleri değişmekte, yeni ürün çeşitleri ve pazarlama stratejilerinden etkilenmektedirler.

Üreticiler piyasanın taleplerini dikkate alarak yeni yatırımlara yönelmek zorunda kalmakta ve uzun vadeli kredi ihtiyacı buna bağlı olarak artmaktadır. Örnek olarak; yeni kiraz, şeftali, elma, nar, kivi, avokado vb. çeşitlerin ürünlerin piyasa tarafından yoğun bir şekilde talep edilmesi verilebilir.

Ayrıca bazı ürünlerde kullanılan tohum ve fide çeşitleri tüketicilerin kalite konusundaki hassasiyetleri dikkate alınarak seçilmektedir. Bu durum işletmeye ilave bir yük getirmekte ve işletmenin girdi konusunda harcamalarının artmasına neden olmaktadır. Tarım sektörünün diğer sektörlerle yarışılabilirliği kaliteli üretim yapmaktan geçmektedir (Arıcı, 2007:13).

Uluslararası piyasada nitelikli ürün olmaksızın rekabet edebilmek oldukça güçtür. Bu nedenle Türkiye’de üretilen tarımsal ürünlerde kalite konusunda yapılacak çalışmalar ürünlerin rekabet şansını artıracaktır.

3.2.2.6. Sosyo-Ekonomik Faktörler

Sosyo-Ekonomik faktörler, toprak-insan ve toprak üzerindeki insan-insan ilişkilerini ilgilendirmektedir. Türkiye’de tarımsal işletme ölçeğinin küçüklüğü, arazilerin küçük ve parçalı olması, bazı bölgelerde arazi mülkiyet dağılımının dengesiz olması, kiracı-toprak sahibi ilişkileri, tapulama düzensizlikleri üretici gelirlerini olumsuz yönde etkilemektedir (Kazgan, 2003:316). Özellikle kiracılık ve ortakçılık yoluyla geçimini sağlayan ailelerin elde ettikleri gelir oldukça düşük düzeyde bulunmaktadır. Bu ailelerin kredi talepleri kredi kuruluşları tarafından yeterince karşılanmamaktadır. Çünkü, bu aileler yüksek faizli tarımsal krediyi geri öderken zorlanmaktadır.

Özellikle, özel bankaların tarım kesimine sağladığı tarımsal krediler çok özel koşullarda gerçekleştirilmektedir. Kredi veren banka üreticilerin sahip olduğu gayrimenkulleri ipotek etmekte ve geri ödeme gücüne önem vermektedir. Ancak tarımın doğasında olan doğal koşullara bağlılık ve riskler üreticinin mal varlığını kaybetmesine neden olabilmektedir. Bu nedenle geçmiş yıllarda olduğu gibi gelecek yıllarda da üreticilerin temin ettikleri kredilerin geri ödenmesinde karşılaşılabilecek sorunlar tarım sektörünü bekleyen sorunların başında gelmektedir.

Kredi faizlerinin yüksek olması ve geri ödemede karşılaşılan sorunlarda gecikme cezalarının yüksek düzeylerde uygulanması çiftçilerin karşılaşacağı en önemli sorunlardandır. Bu nedenle, Bankalar Birliği’nin üreticilere tarımsal kredi verirken üreticinin arazisini doğal afetlere karşı sigortalamış olmasını şart koşabilir. Böylece ürün sigortası yaptırmış üreticinin riski sigorta şirketi ile paylaşmış olur ve kredinin geri ödenmesinde daha az sorunla karşılaşmasına katkı sağlayabilir.

Makro düzeyde izlenen para politikaları, enflasyon ve devalüasyon vb. kararlar tarım sektörünü doğrudan etkilemektedir. Özellikle destekleme politikalarında ortaya çıkan yetersizlik ve üretici eline geçen ürün fiyatlarının düşüklüğü üreticilerin kredi ihtiyacını artırmaktadır.

Tarımsal ürünlerde korumanın kaldırılması konusunda WTO'nun almış olduğu kararlar ürün fiyatlarını doğrudan etkileyebilmektedir. Küresel aktörlerin almış olduğu çeşitli kararlar Türkiye'deki üreticilerin gelirlerinin düşmesine ve bu nedenle üreticilerin kredi ihtiyacının artmasına neden olmaktadır.

Tarımsal üretim gelişmiş ülkelerde çeşitli yöntemlerle desteklenirken gelişmekte olan ülkelerde ve azgelişmiş ülkelerde desteklenmemektedir. Bu durumda gelişmiş ülkelerle rekabette zorlanmakta ve belli bir süre sonra ülkelerin pazarı durumuna gelmektedir.

3.3. TÜRKİYE'DE TARIMSAL KREDİ POLİTİKALARI

Tarım politikaları, genel ekonomik politikaların önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Tarım politikalarının amacı, üreticilerin mali güçlerini arttırmak, üreticilere işletme sermayesi temin etmek, adil ve yeterli bir yaşam standardı sağlamak, üretim ve verimliliği artırarak; tüketicilere de uygun fiyatla, yeterli ürün arzını garanti ederek, ülkenin refah düzeyini yükseltmektir.

Tarım politikalarının araçlarından bir tanesi de tarım kredi politikasındaki uygulamalardır. Tarımda giderek daha çok sermayeye gereksinim duyulmasına karşın, az gelişmiş ülkelerde sermaye teminindeki güçlükler nedeniyle, kredi politikası her geçen gün daha önemli hale gelmiştir.

Tarım sektöründe üretimde bulunmak; arazi, emek ve sermayenin bir araya getirilmesi ile mümkündür. Çoğu ürünün yılda bir kez satıldığı buna karşılık masraflarının bütün bir yıl yapıldığı tarım sektöründe, sermayenin devir hızı yavaş, tasarruf edilerek sermaye oluşturmak zor olduğundan kullanılabilir sermaye miktarı çoğu zaman yetersiz kalmaktadır.

Sermayesi yeterli olmayan üreticiler, üretim faaliyetlerini zamanında ve tam olarak yerine getirebilmeleri için uygun şartlarda tarımsal kredilerle desteklenmeye ihtiyaç duymaktadırlar. Bu nedenle, tarımsal politikaların en önemli bölümünü oluşturan tarımsal krediler, tarım sektörünün gelişmesinde nihai faktörlerden birini oluş-

turmaktadır. Kar marjının az ve girdi kullanımının belli dönemde gerekli olduğu dikkate alınırca tarımsal kredinin zamanında ve yeterli miktarda kullanılmasının üreticiler için büyük önem arz ettiği açıkça görülmektedir.

Üreticilerin kredi ihtiyacı büyük ölçüde organize olmamış kredi kaynaklarına dayanmaktadır. Açılan kredilerin ise bir bölümü üretime yöneltilememekte ve kontrolü sağlanamamaktadır. Tarımsal bünyeyi iyileştirmeyi amaçlayan programcılarının olmaması ve küçük üreticilerin giderek yaygınlaşması kredileme sorunlarını daha da karmaşık hale getirmiştir.

Ülkemizde bugünkü anlamda ilk devlet müdahalesinin koşullarını, diğer bir çok ülkede olduğu gibi 1929 Ekonomik Krizi hazırlamıştır. Krizle birlikte buğday fiyatlarındaki dalgalanmalar karşısında bankacılık sektörü acı deneyimler yaşamış, üreticilerin korunması amacıyla buğday piyasasına devlet müdahalesini öngören 3 Temmuz 1932 tarih ve 2056 sayılı Buğday Koruma Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanunun ardından 1935 yılında çıkarılan 1834 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri Birlik Kanunu çıkarılmıştır (Gökdemir, 2004:36)

11 Haziran 1945 tarihinde kabul edilen Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun ana hedefi toprak dağılımında görülen adaletsizlikleri alınacak tedbirlerle önlemek, arazisi olmayan ya da yetmeyen çiftçilere yeter derecede toprak sağlamak olarak belirtilmiştir. 4738 sayılı kanun 8 bölümde toplanmış olan 66 maddeden oluşmaktadır. Buna göre toprak sahiplerinin arazilerinin beş bin dönümden fazla olan kısmının kamulaştırılması öngörülmüştü.

Kanunun 7. maddesine göre, kabul edilebilir bir özrü olmaksızın üst üste üç yıl yöresel şartlara göre ekilip biçilmeyen, bakılmayan ve ekonomik bir şekilde değerlendirilmeyen arazi, Tarım Bakanlığı'nın kararıyla işlenmiyor sayılarak, 14. madde hükmüne dayanarak kamulaştırılması sağlanacaktı.

Kanunun 8. madde hükümlerine göre topraksız köylüye dağıtılacak arazinin nitelikleri şu şekilde belirtilmiştir: devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunup kamu işlerinde kullanılmayan araziler, köy ve kasabaların ortak malı olan arazilerin ihtiyaçtan fazla olduğu Tarım Bakanlığı'nca belirtilen parçaları, sahibi bulunmayan araziler, göllerin kurutulması ve nehirlerin doldurulmasıyla elde edilecek araziler ve son olarak bu kanun hükümlerine göre özel mülklerden kamulaştırılacak araziler.

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nca devlete ait arazilerin ufak parçalar halinde çiftçilere dağıtılması, küçük tarım işletmelerinin çoğalmasını hızlandıran başka bir unsur olmuştur. Fakat, bu durum teknoloji kullanımını ve tarımsal verimliliği

sınırlandırmakta ve büyük bir nüfus kitlesinin düşük bir gelirle yaşamasına yol açmaktadır. Yapısal bozukluklar destekleme politikalarının etkinliğini azaltmakta ve daha yoğun bir desteklemeyi zorunlu kılmaktadır.

Ülkemizde özel mülkiyete dayalı küçük aile işletmelerinin hakim olduğu bir tarımsal yapı mevcuttur. Ülkemizdeki işletme sayısındaki artış oranının işlenen arazi oranının çok üzerinde olması nedeniyle, işlenen arazi büyüklüklerinde önemli azalışlar görülmüştür. Bu tarımsal yapı ve işletme büyüklüğü ile tarımda istenilen ölçüde teknoloji kullanılmamakta ve kullanılan girdilerden de istenilen verimlilik sağlanamamaktadır. Bu durum çiftçilerin gelirini artırmadığı gibi tam tersine refah düzeylerini düşürmüş, köyden kente göçü hızlandırmıştır. Oysa bu eğilimin tam tersine gelişmiş ülkelerde, tarımsal işletme sayıları azalırken, işletme genişlikleri artmakta ve işletmeler modern teknolojinin uygulandığı yüksek üretim birimleri haline gelmektedir.

Tarım sektörü doğa koşullarına bağlıdır. Dolayısıyla risk ve belirsizlikler diğer sektörlere göre daha fazladır. Tarım ürünlerinin arz ve talep esnekliği düşük olmakla beraber, üretim süreci diğer sektörlere göre daha uzun sürmektedir. Paranın geri dönüşüm hızının düşük, sermayenin yetersiz olması, işletme yapısı ve koşullardan kaynaklanan sorunlar, yapısal problemler, bilgi akışının yetersizliği, eğitim düzeyi, koordinasyon eksikliği gibi nedenlerin yanısıra, çiftçi örgütlenmesindeki yetersizliklerden kaynaklanan bölgesel farklılıklar göz önüne alınarak, tarımsal verimliliği ve o yöredeki katma değeri artıracak projelere kaynak aktarılması gerekmektedir.

Böylelikle tarımsal verimlilik artarken, kredi kuruluşlarının da karlılığı olumlu yönde etkilenecek, ülke ekonomisine katkı sağlanmış olacaktır. Bu nedenle, kredi kaynakları nakit ihtiyacı sağlamanın yanında eğitim programları düzenlemektedirler. Teknolojik değişimler, değişen pazar talepleri, yeni ve daha önce kullanılmayan girdilerin kullanılması, üretim faktörlerinin kullanımındaki değişimler, daha yüksek verimli bitki ve hayvan türlerinin yetiştirilmesi ve yüksek teknik bilgi seviyesi uygun ve yeterli finansman sağlanması halinde mümkün olabilmektedir.

Tarımın çoğunlukla açık alanlarda yapılması ve tarımsal sigortanın yaygın olarak kullanılmaması risk ve belirsizlikleri artırmakta, sermayenin tarım dışı sektörlerden tarıma yönelme imkânlarını azaltmakta, bu durum sektörün kaynak ihtiyacını artırırken kredi teminini güçleştirmektedir.

Sektörde maksimum düzeyde arz-talep dengesinin sağlanamaması sebebiyle tarımsal ürün fiyatlarında meydana gelen dalgalanmalar, dengesiz tarımsal gelir kazanımına ve dolayısı ile kredi ihtiyacının artmasına sebep olmaktadır.

Ülkemizde tarıma sağlanan kredilerin faizi diğer kesimlere göre ucuz olsa da ülkemiz tarımında yaşanan yapısal sorunlardan dolayı kredilerin faizleri üreticileri etkilemekte ve bazı üreticiler borçlarını ödeyememektedir. Tarımsal kredilerin faizleri uzun yıllar %45-50'ler civarında iken 1997 yılında %65-70'lere yükselmiştir. Özellikle 2000 ve 2001 yıllarındaki krizler tarımsal kredi faizlerinin ilk defa %100'lere çıkmasına sebep olmuştur. Yükselen faizler karşısında birçok çiftçi zor durumda kalmıştır. Bu dönemlerde tarımsal kredi faizleri ve borçlar yeniden yapılandırılarak taksitlendirilmiştir. Daha sonraları kredi faizleri piyasa faiz oranları seviyesine çekilerek ayrıcalıklı faiz oranı uygulamasına son verilmiştir (Gaytancıoğlu, 2009:101).

Türkiye'de tarımsal kredi politikasını devlet adına yürütecek bağımsız bir kuruluş bulunmamaktadır (İnan, 2001:120). Bu konuda bir tek bakanlığa yetki verilmesi daha doğrudur. Aynı şekilde, tarım ile ilgili yatırımların finansmanı, teşviki, tarımsal ürünlerin dış satım ve dış alımı, destekleme fiyat politikasının yürütülmesi gibi tarımsal üretimi yakından ilgilendiren politikaların birden çok sayıda kamu kurumu ve bakanlığın sorumluluk alanına girmesi (örneğin; Yüksek Planlama Kurumu, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Ticaret ve Sanayi Bakanlığı, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü vb.) tarımı olumsuz yönde etkilemektedir. Bu sebeptendir ki, tarımsal politikayı yürütecek ve politik araçları saptayacak merkezi tek bir bakanlık olmalıdır. Doğal olarak bu bakanlık Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'dır. Bu nedenle Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın tarımsal kredi politikasını etkin bir şekilde oluşturacak ve yürütecek biçimde yeniden yapılanması ve bunun için gereken yasal değişikliklerin yapılması gerekmektedir.

3.3.1. Planlı Dönemde Tarımsal Kredi Politikaları

Tarımsal mekanizasyon artışının işgücü üzerindeki etkileri ve dış kaynak kullanılarak yapılan yatırımların canlandırılmasıyla 1950'li yıllarda köy nüfusu kente doğru hareketlenmiştir.

Türkiye'de sürekli plan dönemi 1960 ihtilalinin getirdiği yeni düzenleme ile başlamış, bunun için kurulan DPT, 5'er yıllık kalkınma planları ve bunların yıllık

uygulama programlarını hazırlamıştır. Birinci 5 yıllık plan dönemi 1963-1967 yıllarını kapsamaktadır. Birinci BYKP’ında, tarım sektörünün geliştirilmesi, sanayileşme yoluyla kalkınmanın bir aracı olarak kabul edilmiş ve tarıma önem verilmiştir. Plana uygun yatırım programları ile bölgeler arası denge sağlanması ve verimliliği artırıcı entansif tarım için yatırımların yapılması hedeflenmiştir. Yine bu dönemde toprak reformu yeniden gündeme gelmiş, 1960 Anayasasında temel yasa olarak yer almıştır. Yasa, reform için toprakların kamulaştırılmasını ve topraksız çiftçilere dağıtımını, bu topraklar üzerinde verimli bir üretim yapmak için çiftçinin donanım açısından desteklenmesini öngörmektedir.

Plânda tarımsal hedeflere ulaşabilmek için, tarımsal tarım kredisi etkili bir araç olarak kullanılacağı ve bünyevi ıslahat ve işletmeleri geliştirmek için yapılacak yatırımların destekleneceği, aynı zamanda verimliliği yükseltecek girdilerin daha çok kullanılmasını sağlamak için tarım kredisinden yararlanılması, kredilerin yerinde kullanılmalarının kontrolüne başlanacağı, özellikle gübre, iyi tohum gibi girdilerin aynı olarak verilmesinin sağlanacağı belirtilmiştir.

İşletme kredilerinin işletmecinin muhtaç olduğu mevsimde verileceği ve mahsulün artış zamanında geri ödeneceği, kredilerin verimliliğini artıracak şekilde teminat probleminin giderileceği, kredi verilecek konuların, kredi ihtiyacının, kredi verilecek alanların tespiti ve kredilerin kontrolü gibi konularda Ziraat Bankası’nın Tarım Bakanlığı ile işbirliği yapacağı, çiftçiye tarım kredisi vermek üzere kurulan Tarım Kredi Kooperatifleri, zirai tasarrufun yine tarım sahasına aktarılmasını teminen tevdiat kabul edebilme konusunda yetkili kılınacağı ele alınmıştır.

Birinci plan dönemi içerisinde tarımda ortalama büyüme hızı öngörülenin altında sonuçlanmıştır. Tahmin edilen %12,3’lük büyüme hızına ulaşamamıştır.

Tablo 2: Beş Yıllık Plan Döneminin Temel Göstergeleri

Yıllar	Büyüme hızı (sabit fiyat)	Enflasyon (%)	İthalat (000\$)	İhracat (000\$)
1963	9,7	4,3	687.616	368.087
1964	4,1	1,2	537.229	410.771
1965	3,1	8,1	571.953	463.738
1966	12	4,8	718.269	490.508
1967	4,2	7,6	684.669	522.334
Ortalama	6,6	5,2		

Kaynak: (<http://www.ekodialog.com/Turkiye-iktisat-tarihi/birinci-bes-yillik-kalkinma-donemi.html>
18.03.2010'da alınmıştır.)

Doğa koşullarına bağlı olarak tarım dalgalı bir seyir izlemiştir. Özellikle de hayvansal üretim ve su ürünleri üretimi beklenenin altında gerçekleşmiştir. 1963 yılında tarım sektöründe istihdam %76,8'den %72,3'e düşmüştür.

Anayasaya dayanarak, toprak reformu ile ilgili 8 yasa tasarısı hazırlanmış, ancak bu tasarılarından yalnızca 1 tanesi TBMM gündemine gelmiş, o da yasalaşmamıştır. Türkiye bu dönemde Avrupa Ortak Pazarı'na girmek için ilk başvurusunu yapmıştır. İkinci BYKP'nında; ekonomik kalkınmanın sürükleyici sektörü olarak sanayileşme öngörülmüş ve tarımın ikinci sırada önemli bir sektör olduğu vurgulanmıştır. Planda tarımsal kredilerin kullanımında, nakdi yerine aynı kredi uygulamasının daha da yaygınlaştırılması benimsenmiştir. Dış kaynaklara bağımlılık artmıştır. Tarım alanlarında marjinal sınırlarına ulaşılmış ve geleneksel ürünlerin üretiminde gelişme sağlanamamıştır. 1973-1977 yıllarını kapsayan Üçüncü BYKP döneminde, kredilerin belirli projelere bağlanarak verilmesi ve küçük çiftçilere kredi kooperatifleri vasıtasıyla aynı kredi verilmesinin yaygınlaştırılması gibi önceki planlarda da gerçekleştirilmesi öngörülen ilkelere yer verilmiştir. 1973 yılında 1757 sayılı "Toprak ve Tarım Reformu Yasası" çıkarılmıştır. Toprak ve Tarım Reformu Yasası ilk olarak Şanlıurfa İlinde uygulanmaya başlanmış; ancak 1978 yılında Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı ile uygulama son bulmuştur. Dağıtılan toprakların büyük bir kısmı da eski sahiplerine geri geçmiştir. Bu dönem ekonomide büyük çöküntülerin yaşandığı bir dönem olarak

kayıtlara geçmiştir. Ekonomideki durgunluğun nedenleri arasında sosyal ve siyasal istikrarsızlık, petrol krizi ile döviz darboğazı ve Kıbrıs Savaşı en önemli nedenlerden sayılmaktadır. Yaşanan krizi aşmak için, 24 Ocak 1980 ekonomik kararları uygulamaya alınmıştır. 1980 sonrası, 24 Ocak 1980 kararları ile biçimlenmiştir. Bu genel çerçevenin tarıma yansımaları; destekleme kapsamının daraltılması, tarımsal ürün fiyatlarının baskılanması ve iç ticaret hadlerinin keskin bir şekilde tarımın aleyhine dönmesi ile kendisini göstermiştir. Buna bağlı olarak ortaya konan politik tercihlerle ekonomide serbest piyasa koşulları hakim kılınmış, bu politika 1980 ihtilalinin siyasal ortamından destek bularak uygulanmış, sonuçta ekonomik ve sosyal yapıya şiddetli bir değişim getirilmiştir. Dördüncü BYKP’ında; tarımsal kredilemenin tarımın modernleşmesine gerçek anlamda katkı sağlayıcı bir yapı ve işleyiş düzenine kavuşturulacağı, aynı kredi, kontrollü kredi, belirli proje uygulamalarına yönelen krediler gibi yollarla kredilerin üretime etkisinin artırılacağı ve bu etki sürekli olarak değerlendirileceği, kredilerin, başlıca ürünler gözetilerek, önceliklere göre dağıtımının her yıl programlarda belirleneceği, dışsatımında önemli artışlar beklenen ürünler ile iç talebi karşılanamayan ürünlere öncelik verileceği konuları ele alınmıştır. Tarım ürünlerinin taban fiyatındaki artışların düşük tutulacağı, destekleme alım miktarlarının azaltılacağı, ödemelerin belli dönemlerde yapılacağı kararlaştırılmıştır. Beşinci BYKP’ında; tarımsal ürünlerin işlenmesi ve pazarlanması gibi konulara yönelik kooperatifçiliğin destekleneceği, tarım kredilerinin, başlıca ürünlerin durumu dikkate alınarak önceliklere göre dağılımı her yıl programlarla belirleneceği, aynı kredilerin, kontrollü kredilerin ve belirli proje uygulamalarına yönelen kredilerin miktarı artırılacağı, tarım kredilerinin üretim takvimine uygun olarak verileceği, tarım kredileri içinde orta ve uzun vadeli yatırım kredilerine gerekli ağırlık verileceği, teminat sistemi makul esaslara bağlanacağı ve kolaylaştırılacağı, tarım ürünlerinin değerlendirilmesi için kredi ve pazarlama desteği artırılacağı konularına dikkat çekilmiştir.

Bu dönemde tarım ürünleri için “Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu” oluşturulmuş; fonun girdi sübvansiyonunda, ihracatı geliştirmede ve üreticiyi korumada gerekli finansman kaynağı sağlaması planlanmıştır. Toprak dağılımı ile ilgili yeni bir düzenleme yapılmış, GAP bölgesinde uygulanmak üzere 1984 yılında 3083 sayılı “Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu” yasası çıkarılmış ve yalnızca sulanan alanlarda uygulanabilmiştir. Yine bu dönemde ekonomide liberalleşme politikası daha etkin uygulanmış, serbest piyasa ekonomisine geçişi hızlandıran önlemler alınmış ve KİT’lerin özelleştirme süreci de bu dönemde başlamıştır. Tarımda

hedeflenen büyüme hızına ulaşamazken; tam tersine iklim koşullarının da kötü gitmesi ve özellikle 1989 yılında yaşanan kuraklık nedeniyle tarımda büyüme hızını %-10.7'a kadar düşmüştür.

Süreç, tarım sektörüne etkileri bakımından, 1980-1989; 1990-1999 ve 2000 yılı sonrası olmak üzere dönemlendirilebilir. 24 Ocak 1980 kararları ile başlayıp, kurguladığı finansal serbesti çerçevesinde sonuç olarak üretime kaynak tahsisini önemli ölçüde kısıtlayan birinci dönemde, 1989 yılında yaşanan kuraklık nedeniyle tarımda büyüme hızını %-10.7'a kadar düşmüş, tarım sektörü önemli ölçüde gerilemiştir. 1990-1994 yıllarını kapsayan 6.BYKP'ında; tarım reformu uygulamaları, teknolojik gelişmeyi ve verimliliği artırmayı esas alan, çiftçi gelirlerinin yükseltilmesini amaçlayan bir yapı içinde sürdürüleceğinin ve talebi yurt içinden karşılanamayan ürünler ve ihraç potansiyeli yüksek ürünlerin üretimin artırılması yönündeki kredi taleplerine öncelik verilmesinin sağlanacağı ilkeler arasına alınmıştır. Bu değişimler altında ülke 1990 ve 1999 yıllarını da krizlerle geçirmiştir. Artan ekonomik sorunların çözümü için, 5 Nisan 1994 tarihinde "Ekonomik Önlemler Uygulama Planı" yürürlüğe konmuş; planda tarımla ilgili olarak, hububat, şeker pancarı ve tütün gibi stratejik ve sosyal açıdan önemli olan ürünlere destekleme alımlarının uygulanması, bundan böyle destekleme alımları için kamu finansmanı verilmemesi gibi önemli kararlar gündeme gelmiştir. 1990 ile başlayan ikinci dönemde özelleştirmeler yanında Dünya Ticaret Örgütü ve AB Gümrük Birliği Anlaşmaları tarım sektörü ile ilgili dışsal çerçeveyi çizmiştir. DTÖ, 1994 yılında Uruguay görüşmesinde tarım ürünlerinde serbest ticaret kurallarını geçerli kılarken, yaptığı anlaşma nedeniyle Türkiye de bu kurallara uymak durumunda kalmıştır. Buna bağlı olarak ülkedeki politika değişimi ile tarım ürünlerinin yurtiçi desteklerinde AB'nin geliştirdiği Toplu Destek Ölçütünün kullanılması, ihracat sübvansiyonlarının azaltılması, ithalat sınırlamalarının kaldırılması gündeme gelmiştir. Yeni tarım politikalarına geçişi temsil eden Tarım Reformu Projesi'nin uygulanmaya başlandığı 1999 yılında başlayan üçüncü dönemde ise yaşanan krizler sonrası IMF ve Dünya Bankası ile yapılan anlaşmalar ve istikrar programları, tarım politikalarının belirlenmesinde etken bir konumuna gelmiştir. Niyet mektubunda tarımla ilgili maddeler arasında, mevcut destekleme politikaları yerine arazi miktarını temel alan Doğrudan Gelir Desteği Sistemi'ne geçilmesi, tahıl, tütün ve şekerpancarı fiyatlarının dünya fiyatları ile uyumlu hale getirilmesi ve zaman içinde destekleme alımlarının kaldırılması, Tarım Satış Kooperatifleri işletmelerinin ve Şeker Fabrikalarının özelleştirilmesi, kredi sübvansiyonlarının aşamalı olarak kaldırılması, gübre ve diğer

girdi sübvansiyonlarının 3 yıl içinde tamamen kaldırılması gibi önlemler yer almaktadır. 7. ve 8. BYKP'lerinde tarımsal krediye ilişkin her hangi bir konuya rastlanılmamıştır. 8. BYKP'inde nüfusun dengeli ve yeterli beslenmesini sağlayan, sosyal ve çevresel dengeleri koruyan, gıda güvenliğini ön planda tutan, rekabet gücü yüksek bir tarımsal yapının oluşturulması, etkin bir tarımsal yapının oluşturulması temel amaçtır. Üretim faktörlerinin daha etkin kullanılmasını sağlayarak ve üstün nitelikli tohumluk kullanımını yaygınlaştırarak verimliliğin artırılmasına, çiftçilerin eğitimine, üretici örgütlerinin güçlendirilmesine, Ar-Ge faaliyetlerine, tarımsal işletmelerin rekabet güçlerinin artırılmasına ve pazarlama ağlarının geliştirilmesine önem verileceği belirtilmiştir. 2007-2013 yıllarını kapsayacak olan, "Dokuzuncu 5 Yıllık Kalkınma Planı'nda"; tarımsal kredi sübvansiyonları ile destekleme ödemelerinin üreticilere çeşitli kanallardan ulaştırılması sağlanarak tarım sektörüne yönelik finansal hizmetler çeşitlendirileceği vurgulanmıştır.

Beş yıllık kalkınma planlarının hazırlandığı ve 1960'larda başlayan bu 40 yıllık sürece her ne kadar planlı kalkınma dönemi deniyorsa da ilk iki dönem 5 yıllık kalkınma plan ve programlarına çoğunlukla uyulmuş, bundan sonraki planlar sosyal ve ekonomik yönden genel durumu gösteren raporlar kapsamında hazırlanmış, hükümetlerin kısa vadeli yıllık programları için bilgi kaynağı olmuştur. Çünkü; devlet liberal ekonomiye geçtiği 1980 yılından sonra serbest piyasa koşullarına geçmiş, özel teşebbüsün yaptığı yatırımlara teşvik vererek ekonomiye yön vermeye çalışmıştır. Tarım sektörünü yönlendiren ve piyasa oluşumunda etkili olan Yem Fabrikaları, EBK, SEK, Gübre Fabrikaları gibi kurumların daha ilk elde özelleştirilmesi de tarım sektörünü olumsuz etkilemiş, üretimin düşmesine neden olmuş, tarımda büyüme hızı ortalama %2'yi aşamamıştır. Sanayi ve tarım sektöründeki yoğun özelleştirme ile devlet ekonomiden çekilirken, özel sektör de yatırımlarını beklenen düzeye çıkaramamış, ekonomi de yeterince güçlenememiş ve işsizlik %10'lara kadar çıkmıştır. Bu nedenle de ülke, zaman zaman ağır kriz dönemlerine girmiş, gelişme çok yavaş ve dengesiz bir şekilde gerçekleşmiştir.

3.3.2. Tarımsal Üretimde Verimliliğin Tarımsal Krediler İle İlişkileri

Tarımda verimlilik; işlenen alan, işgücü ve sermaye birimlerine düşen çıktı miktarları arasındaki ilişki olarak tanımlanmaktadır (Çelik, 2000:3). Tarım sektöründe üretim artışının önemli bir bölümü maddi girdiler olarak belirlenebilen faktörlerden yani işgücü, sermaye, toprak gibi üretim faktörlerinden büyük ölçüde etkilendiği gibi üretim artışlarına söz konusu maddi girdilerin dışında "artık faktör" denilen, belirlenemeyen faktörlerin de büyük etkisinin olduğu bilinmektedir. Artık faktör yani belirlenemeyen faktörler, maddi girdi kullanımındaki etkinliğin bir göstergesidir.

Tarım sektöründe verimlilik genel olarak; sulama, gübre, ilaç, tohum, işgücü, toprak, alet-makina kullanımının yanı sıra ürünlerin taşınması, depolanması, pazarlanması, girdi fiyatları, ürün fiyatları, vergi, teşvik, destekleme alımları, işletme büyüklükleri ve arazilerin parçalılık durumu, arazi mülkiyeti, üreticilerin örgütlenme durumu, sosyal yapı, eğitim araştırma olanakları, toprak yapısı ve iklim durumu gibi birçok faktörün etkisi altında bulunmaktadır.

Bu nedenle; belirlenebilen maddi girdiler denilen faktörlerin verimliliğe etkisinin sonuçları, belirlenemeyen diğer önemli faktörlerin verimliliğe etkisini yansıtmamaktadır. Bu olumsuzluğu giderebilmek için, belirlenemeyen faktörleri de içine alan ideal verimlilik modelleri geliştirilmiştir. Verimlilik ölçümünde kullanılan çıktı ve girdilerin tanım, kapsam ve ölçümlerinin farklı biçimlerde yapılabilmesi, verimlilik oranının anlam ve yorumunu değiştirmektedir.

Verimlilik amacı, tarım politikası amaçları arasında belki de en önemli olanlardan birisidir. Örnek olarak, Türkiye ortalama buğday verimi 2008 yılı verilerine göre 230 kg/da'dır. Türkiye kuraklık olmayan yıllarda yaklaşık 20-21 ton/yıl buğday üreten kendine yeterli bir ülke konumundadır. Sanayinin ihtiyacı olan buğdayı ithal etmekte, bir kısım buğdayı da un haline getirip ihraç etmektedir. Türkiye'nin bazı bölgelerinde buğday verimi yüksektir. Trakya'da buğday verimi ortalaması aynı yıl için 450 kg/da'dır. Türkiye buğday yapılan tüm bölgelerinde aynı verimliliği yakalayabilirse elinde 20 milyon tondan fazla buğday olması muhtemeldir. Buğdayın uluslararası piyasalarda fiyatı değişiklik gösterse de ortalama 250\$/ton olduğu farz edilirse 50 milyar \$ gibi dövizin elde edilmesi söz konusudur (Gaytancıoğlu, 2009:28). Bunun için de devlet tarafından gerekli sübvansiyon, zararları telafi edici transferleri hatta belli dönemlerde vergide muafiyet gibi desteklemelerde bulunması gerekmektedir.

3.3.3. Üreticilerin Eğitim Düzeyi İle Kredi Kullanımı Arasındaki İlişki

Eğitim, “bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istenilen yönde (eğitimin amaçlarına uygun) değişme meydana getirme sürecidir”. Bu tanıma göre; eğitim bir süreçtir.

Gerek tarım ve gerekse ekonomik faaliyetlerde eğitimin rolü çok büyüktür. Günün koşullarına göre tüm teknik, ekonomik ve sosyal bilgilerle donatılmış bir kişiyle, bu yeteneklerden yoksun bir kişi üretimde doğal olarak aynı verim ve kaliteyi gerçekleştirememektedir. Tarım kesiminde eğitim düzeyinin düşüklüğü, teknolojik yeniliklerin uygulanmasını ve modern üretim yöntemlerinin kullanılmasını engellemekte, tarımsal etkinliklerde ikelliğin sürdürülmesine yol açmaktadır.

Tarım kesiminde çalışanların büyük çoğunluğu köylerde ikamet etmektedir. 1950’li yıllarda nüfusun yüzde 75’i köylerde yaşamaktayken, bu oran 1980’de yüzde 56’ya, 2000 yılında ise yüzde 35’e gerilemiştir. 2009 yılı verilerine göre; 72.561.312 kişi olan Türkiye nüfusunun % 75,5’i (54.807.219 kişi) il ve ilçe merkezlerinde ikamet ederken, % 24,5’i (17.754.093 kişi) belde ve köylerde ikamet etmektedir.

Tablo 3: Nüfus Sayımlarına Göre Köy ve Şehir Nüfusları

Sayım Yılları	Köy Nüfusu (Milyon Kişi)	Köy Nüfusunun payı (%)	Şehir Nüfusu (Milyon Kişi)	Şehir Nüfusunun payı (%)	Toplam
1927	10,3	75,8	3,3	24,2	13,6
1935	12,4	76,5	3,8	23,5	16,2
1940	13,5	75,6	4,3	24,4	17,8
1945	14,1	75,1	4,7	24,9	18,8
1950	15,7	75,0	5,2	25,0	20,9
1955	17,1	71,2	6,9	28,8	24,0
1960	18,9	68,1	8,9	31,9	27,8
1965	20,6	65,6	10,8	34,4	31,4
1970	21,9	61,6	13,7	38,4	35,6
1975	23,5	58,2	16,9	41,8	40,4
1980	25,1	56,1	19,6	43,9	44,7
1985	23,8	47,0	26,9	53,0	50,7
1990	23,2	41,0	33,3	59,0	56,5
2000	23,8	35,1	44,0	64,9	67,8

Kaynak: DPT, 2006:6

Tablo 4: Cinsiyet ve Yerleşim Yerine Göre 12 ve Daha Yukarı Yaştaki Nüfusun Öğrenim Durumu (%)

Yıl (1999)	KADIN		ERKEK		TOPLAM	
	Kır	Kent	Kır	Kent	Kır	Kent
Okuryazar olmayan	28,6	17,5	8,9	3,9	18,9	10,7
Okuryazar	4,8	4,8	7,1	3,9	5,9	4,4
İlkokul	55,9	46,1	60,8	47,1	58,3	46,6
Ortaokul	5,6	10,8	11,4	16,8	8,4	13,8
Ortadengi Meslek	0,3	0,6	0,3	0,6	0,3	0,6
Lise	3,5	12,1	7,3	14,1	5,4	13,1
Lidedengi	0,7	3	2,2	4,9	1,5	3,9
Yüksekokul	0,6	5,1	2	8,7	1,3	6,9
TOPLAM	100	100	100	100	100	100

Kaynak: Özgen Ö., Ufuk H., 2000:6

Tablo 4’te görüleceği üzere; 1999 verilerine göre, kırsal kesimde yaşayanların yarısından fazlası ilköğretim mezunudur. Kırsal istihdamın yaklaşık üçte ikisini tarım sektörü oluşturmaktadır. 2009 yılı itibarıyla, köylerde yaşayanların %12,4’ü okuma yazma bilmezken %33,9’u ilköğretim mezunudur

(http://report.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?adnksdb2=&report=turkiye_cinsiyet_yas_egitim_koyseh.RDF&p_xkod=egitim_kod&p_yas=6&p_sehkoy=2&p_yil=2009&p_dil=1&desformat=html&ENVID=adnksdb2Env 24.09.2010!)’da alınmıştır.

Günümüzde tarım; modern aletler, kaliteli tohum ve hassas ilaçlar kullanımıyla yapılmaktadır. Bütün bunlar çiftçinin eğitimini gerektirmektedir. Ülkemiz genelinde çiftçilerin eğitim düzeyi düşüktür.

Verimin artırılması için çiftçilerin eğitim düzeyinin yükseltilmesi gerekir. Çiftçi, hangi tarım aletini nasıl kullanacağını bilmeli, hangi tohumun kullanılacağı ve ne kadar gübreleme yapılacağı konusunda gerekli olan bilgiye mutlaka sahip olmalıdır.

Üreticilere yönelik eğitim çalışmalarının bir kısmı ekonomik temelli olup, genel itibarıyla katılım düşük kalmaktadır. Üreticiler daha çok bağcılık, budama, sebzeçilik, hayvansal üretim, arıcılık, zirai mücadele gibi konularda eğitim almayı tercih etmektedir.

Tablo 5: Sektörlere Göre Banka Kredileri

Bank credits by sectors

		Değer	
Yıl	Sektörler	Value	%
	Sectors	(TL)	
		179 817 548	
2006	Krediler toplamı -Total credits	464	100,00
	Tarımsal kredi - Agricultural credit	8 013 080 053	4,46
	İmalat sanayi - Manufacture industry	39 721 612 287	22,08
	Elektrik – Electricity	1 022 866 536	0,57
	Gaz ve su - Gas and water	574 915 654	0,32
	Bina inşaatı - Building construction	5 279 031 190	2,94
	Bina-dışı inşaat - Non-building construction	1 598 412 497	0,89
	Toptan ticaret - Wholesale trade	10 283 078 379	5,72
	Perakende ticaret - Retail trade	7 330 548 036	4,08
	Otel, motel, lokanta, kahvehane, pastane - Hotel, motel, restaurant, cafe, pastry-shop	3 623 875 944	2,02
	Ulaştırma – Transportation	6 033 099 371	3,36
	Haberleşme – Communication	1 825 662 171	1,02
	Bankacılık, sigortacılık - Banking, insurance	9 519 895 096	5,29
	Kişisel ve mesleki hizmetler - Personal and professional services	2 842 340 220	1,58
	Diğerleri – Other	17 877 961 361	9,93
	Konut sahipliği - Residence protection	10 386 325 995	5,78
	Kamu kuruluşlarına verilen krediler- Credits given to public foundation	6 508 531 815	3,62
	Tüketici kredileri – Consumer credits	47 376 311 859	26,34

Kaynak: TÜİK, Mali Aracı Kuruluş İstatistikleri - Source: TurkStat, Financial Intermediary Institution Statistics

Tablo 5’te yer alan verilere göre; 2006 yılı itibariyle, tarımsal kredi kullanımı % 4,46 gibi diğer sektörlere göre oldukça düşük bir oranda seyretmektedir. Bunda, finansal açıdan zorluk çeken, sermayeye gereksinim duyan üreticilerin, kredilenmedeki zorluklar, karmaşıklıklar sebebiyle organize olmamış kredi kaynaklarına yönelmesi büyük ölçüde etkilidir. Bu sebeple eğitim düzeyi düşük olan üreticinin erişebileceği şekilde formaliteden arınmış kredi koşulları yaratılmalıdır.

3.4. TÜRKİYE’DE TARIMSAL KREDİNİN ORGANİZASYONU

Tarımın hızla artan finansman talebinin önemli kısmı, özellikle gelişmiş ülkelerde organize tarımsal kredi kuruluşlarınca karşılanırken, gelişmekte olan ülkeler ve Türkiye’de organize olmamış kredi kuruluşlarının payı azımsanmayacak düzeydedir. Türkiye’de ve dünyada tarım kredileri, günümüzde genellikle devlet tarafından desteklenen ve bu tür kredilerin özelliklerini bilen yerel bankalar ve/veya bu alanda uzmanlaşmış kredi kurumları, kooperatif bankalar tarafından verilmektedir.

3.4.1. Organize Olmuş Kredi Kaynakları

Organize olmuş kredi kuruluşları tarım alanında faaliyet göstermek, tarım kesiminin kredi ihtiyacını karşılamak amacıyla kurulmuşlardır.

Organize olmuş kredi kaynakları kanun ve yönetmeliklerle kurulmuş, kredi işlemlerini belirli esaslara göre yürüten kamu ve özel kuruluşlar olup, faiz oranlarını istedikleri gibi değiştirememektedir. Organize olmuş kredi kaynaklarında genellikle faiz oranları şahıslardan sağlanan kredilere oranla daha düşük olmaktadır.

Ülkemizin çeşitli bölgelerinde ve farklı zamanlarda yapılan araştırmalar, tarım işletmelerinde banka ve kooperatif gibi kredi kaynaklarının üretici için daha büyük önem taşıdığını ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle; ülkemizde tarımsal kredi politikalarının oluşturulmasında, genel ekonomik koşullar, uygulanan faiz politikaları ve tasarrufların değerlendirilme şekillerine kadar, özellikle T.C. Ziraat Bankası A.Ş.’nin uygulamaları önem taşımaktadır.

3.4.1.1. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı

Bakanlık tarafından uygulanmakta olan tarımsal desteklerle, üreticilerin gelirlerinin artırılarak, dünya pazarlarında rekabet gücü olan sağlıklı, kaliteli ve yeterli tarımsal üretimin elde edilmesi amaçlanmaktadır.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, kuruluşundan bugüne kadar birçok kez ihtiyaçlar ve politik tercihler dikkate alınarak çeşitli reorganizasyon adı altında yapısal değişikliklere uğramıştır.

Tablo 6: Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nda Yapılan Değişiklikler

Tarih ve Sayı	Yapılan Değişiklik
06.03.1924(432)	Ziraat ve Ticaret Vekaletlerinin Teşkilatı Hakkındaki Kanun
21.01.1928(1200)	Ziraat ve Ticaret Vekaletlerinin Tevhidi ve İktisat Vekaleti Teşkilatı Hakkında Kanun
30.12.1931(1910)	Ziraat Vekaletinin Teşkiline Dair Kanun
14.06.1937(3203)	Ziraat Vekaleti Vazife ve Teşkilat Kanunu
26.01.1974(492)	Gıda-Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının Kurulması ile ilgili Bakanlar Kurulu Kararı
17.02.1981(2384)	Orman Bakanlığının Tarım Bakanlığına Devri ve Adının Tarım ve Orman Bakanlığı Olarak Değiştirilmesi Hakkında Kanun
14.12.1983(183)	Tarım ve Orman Köyişleri Bakanlığının Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (Köyişleri ve Kooperatifler Bakanlığının Tarım ve Orman Bakanlığına Bağlanması)
18.06.1984(212)	Tarım ve Orman Köyişleri Bakanlığının Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname
12.03.1985(3161)	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Kanunu
09.08.1991(441)	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Kanunu (Orman Bakanlığının Kurulması ve Tarım ve Köyişleri Bakanlığından Ayrılması)

Kaynak: DPT, 2000:11

Çeşitli tarihlerde yapılan değişikliklere rağmen Bakanlık yapısında sorunlar tümüyle çözülememiş ve buna ek olarak yeni sorunlar gündeme gelmiştir. Bakanlığın karşılaştığı sorunlar tarıma daha iyi hizmet verilmesini engellemektedir. Merkez ve taşra kuruluşları arasında dikey ve yatay iletişim ile bütünlük istenilen boyutta sağlanamamıştır. Ana hizmet birimi genel müdürlüklerinin taşra teşkilatı üzerindeki etkileri ve yetkileri, yapılan düzenlemelerden günümüze kadar çok uzun bir zaman geçmesine rağmen, netlik kazanamamış ve belirsizlik zaman zaman sürmüştür. Taşradaki asıl hizmet birimleri olan şube müdürlüklerinin merkezdeki uzantılarının birden fazla olması ilişkilerin kurulmasını zorlaştırmıştır. Taşra kuruluşlarının etkin hizmetleri için gerekli mali kaynaklar taşraya aktarılamamış, taşranın hareket ve hizmet etkinliği kısıtlanmıştır. İl müdürlerinin kişisel değerlendirmeleri sonucunda belli bir hizmet, farklı illerde farklı şube müdürlükleri tarafından yürütülmüştür. Şube müdürleri arasında görev alanı bakımından da tekdüzelik sağlanamamıştır.

Uzmanlık gerektiren çeşitli konuların tek elde toplanması, bazı konulara gereği gibi önem verilmemesine yol açmış; böylece yönetimi zorlaştırmış, bazı hizmetlerin ikinci ve üçüncü derecede konular haline gelmesine ve dolayısı ile ihmal edilmelerine sebep olmuştur.

Tarımsal yayım konusundaki çalışmaların birden fazla merkez birimince yapılması, hizmette bütünlüğün bozulmasına, yetki kargaşasına ve dolayısıyla verimsizliğe yol açmıştır. Çukurova Üniversitesinin yaptığı “Çiftçinin Teknik Bilgi Edinim Kaynakları” araştırmasında Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın bu konudaki payının %4 oranında çıkmasının temelinde de bu neden yatmaktadır.

Fonksiyonel esasa göre hizmet veren Bakanlık yapısında zaman içerisinde uzman personelin özellikleri kaybolmuş ve sayısı giderek azalmıştır. Diğer taraftan araştırma enstitülerinde de gerek yönetim gerekse personel politikası sonucu benzer sorunlarla karşılaşmıştır (DPT, 2000:11).

Bakanlık tarafından sunulan destekleme hizmetlerine genel olarak bakıldığında, son yıllarda kooperatiflere sağlanan kredilerde ciddi artışlar olmuştur. Örgütlü yapılar olan tarımsal amaçlı kooperatiflerin uyguladıkları projelere önemli oranlarda destek sağlanmıştır. 1999-2002 döneminde toplam 287 kooperatif projesine 87 milyon TL kredi kullanılmış iken, 2003-2009 döneminde toplam 1600 kooperatif projesine 1.193 milyon TL kredi kullanılmıştır (<http://sgb.tarim.gov.tr/Butce/Butce/2010/ButceSunusKonusmasi.pdf> 15.10.2010'da alınmıştır).

Tarımsal Amaçlı Kooperatiflere Bakanlık kaynaklarından 26.07.2001 tarih ve 24474 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Tarımsal Amaçlı Kooperatiflere Kullandırılacak Kredilere İlişkin Yönetmelik” hükümleri kapsamında kredi desteği sağlanmaktadır. Yönetmelikte yer alan projeler kapsamında verilen kredilerin vadeleri ilk yıl ödemesiz, 2.nci yıl faiz ödemeli, diğer yıllarda taksit ve faiz ödemeli olmak üzere 7 yıldır. Ayrıca özel kooperatif projesi uygulayan projelerde ise vade 12 yıldır. İşletme Sermayesi Programı’ndan verilen işletme sermayesi kredileri ise ilk yıl sadece faiz ödemesi, daha sonraki yıllar anapara ve faiz ödemesi olmak üzere toplam 3 yıl vadeli. Kooperatiflere sabit yatırım ve işletme sermayesi için tahsis edilen kredilerde faiz oranları, piyasa fiyat hareketleri, ekonomik durum ile mevduat ve kredi faizlerindeki gelişmeler dikkate alınarak, T.C. Ziraat Bankası A.Ş.’nin küçük ve orta ölçekli tarımsal işletme tanımına giren üreticilere doğrudan açtığı kredilere uyguladığı faizin 1/2-1/4’ü arasında Bakanlıkça belirlenen faiz oranı uygulanır. (2006 ve 2009 yılları için %5 faiz uygulanmıştır.) Bu projeler kapsamında 2009 yılında İşletme Sermayesi Programından 100 kooperatife 4.555.000 TL ve Yatırım Programından 103 kooperatife 120.666.816 TL olmak üzere toplam 125.221.816 TL kredi desteği sağlanmıştır (<http://www.tarim.gov.tr/Files/duyurular/BakanlikFaaliyet/2009Bakanlikfaaliyetraporu12082010.pdf> 16.10.2010’da alınmıştır).

2002 yılında %59 olan cari tarımsal kredi faiz oranları öncelikle %17,5’e, 2009 yılında da %15’e düşürülmüştür. Bu kapsamda 1.51 Milyar TL kredi kullandırılmıştır. Tarımda pek çok alanda getirilen sübvansiyonlu kredi uygulamasıyla bu oran %0-11 aralığına çekilmiştir (<http://sgb.tarim.gov.tr/Butce/Butce/2010ButceSunusKonusmasi.pdf> 15.10.2010’da alınmıştır).

Faiz oranlarındaki bu düşüşle birlikte tarımsal kredi kullanımı önemli oranda artmıştır. 2009 yılında; Tarım Kredi Kooperatifleri tarafından 531 bin çiftçiye 1,9 milyar TL, T.C. Ziraat Bankası A.Ş. tarafından 596 bin üreticiye 7,3 milyar TL kredi kullandırılmıştır (<http://www.tarim.gov.tr/Files/duyurular/BakanlikFaaliyet/2009bakanlikfaaliyetraporu12082010.pdf> 17.10.2010’da alınmıştır). Tarımsal Kredilerin geri dönüş oranları ise; Tarım Kredi Kooperatiflerinde %90, T.C. Ziraat Bankası A.Ş.’de ise %97,6 olarak gerçekleşmiştir.

29.01.2010 tarih ve 27477 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 2010/6 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yumurta ve et tavukçuluğu yatırım ve işletme kredilerine de % 50 indirim uygulanmaktadır. 2006 yılından günümüze kadar Kanatlı

Sektöründe Bio Güvenlik konusunda %60 indirimli kredi kullanılmaktadır (<http://www.tarim.gov.tr/Files/duyurular/BakanlikFaaliyet/2009BAKANLIKFAALIYE TRAPORU12082010.pdf> 17.10.2010'da alınmıştır).

2009 yılı içerisinde, 2008 yılında organik tarım faaliyetinde bulunan müteşebbislere 18 TL/da destekleme ödemesi yapılmıştır. Ziraat Bankasının düşük faizli selektif kredi kullanımı 2004 yılından beri devam etmektedir. 2009 yılında 484 müteşebbise 16.511.000 TL kredi kullanılmıştır

(<http://www.tarim.gov.tr/Files/duyurular/BakanlikFaaliyet/2009BAKANLIKFAALIYE TRAPORU12082010.pdf> 17.10.2010'da alınmıştır).

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nün bağlı olduğu Devlet Bakanlığı ile Tarım ve Köyişleri Bakanlığı arasındaki protokole dayanılarak "Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi (KASDP)" hayata geçirilmiştir. Proje Konuları;

- 1.Süt sığırcılığı 30-120 aileye 4'er baş
 - 2.Koyunculuk 50 aileye 25'şer koyun 1'er koç
 - 3.Seracılık 50-120 aileye 500'er m² lik sera
- olarak belirlenmiştir.

Bu proje kapsamında projenin başlangıcından itibaren 7 yıllık süre zarfında programa alınan 944 proje kademeli olarak hayata geçirilmiş ve 880 kooperatife kredi desteği sağlanmıştır. Ayrıca bu projenin uygulanması ile fayda sahiplerine sürekli gelir elde edilmesinin yanında ülke hayvancılığının ıslahı ve dolayısı ile hayvansal üretimin verimliliği ve kalitesi de artırılmıştır.

Bu proje kapsamında kullanılan kredilerde; ödeme güçlüğüne düşen fayda sahiplerine daha uygun şartlarda ödeme kolaylığı sağlamak amacıyla 2009 yılı içerisinde protokol revize edilmiş ve vade 8 yıl olarak uzatılmış olup, ilk 2 yıl ödemesiz dönem ve geriye kalan 6 yılda 6 eşit taksitte olmak üzere belirlenmiştir. 2009 yılında KASDP kapsamında 42 kooperatif programa alınmış olup, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü kaynaklarından 109.603.426.TL kullanılmıştır. Projenin başlangıcından itibaren ise toplam 606.835.043.TL'lik destek sağlanmıştır (<http://www.tarim.gov.tr/Files/duyurular/BakanlikFaaliyet/2009bakanlikfaaliyetraporu12082010.pdf> 17.10.2010'da alınmıştır).

01.08.2010 tarihinde Türkiye genelinde "Hayvancılığa Sıfır Faizli Kredi"nin uygulamaya girmesiyle 2.000.000 Baş Damızlık Koyun-Keçi, 100.000 Baş Damızlık Sığır-Manda, 600.000 Baş Besi Sığırı için yatırım kredilerinde azami 7.500.000.TL'ye,

işletme kredilerinde ise azami 3.000.000.TL'ye kadar "0" faizli kredi verilmesi planlanmıştır. Krediden, süt sığırcılığı ve büyükbaş hayvan yetiştiriciliği konularında; en az 10 baş, damızlık etçi sığır ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği konularında; en az 50 baş kapasiteye sahip işletmeler yatırım kredisi için; büyükbaş hayvan besiciliği konusunda; en az 10 baş kapasiteye sahip işletmeler işletme kredisi için Ziraat Bankası veya Tarım Kredi Kooperatiflerine başvurabilmektedir.

Tablo 7: Hayvancılıkta %100 Faiz İndirimli (0 Faizli) Kredi Uygulaması

KREDİ KONULARI	FAİZ İNDİRİM ORANI (%)	GERİ ÖDEME SÜRESİ
Süt sığırcılığı (yatırım)	100	7 Yıla Kadar
Damızlık etçi sığır yetiştiriciliği (yatırım)	100	7 Yıla Kadar
Büyükbaş hayvan yetiştiriciliği (sığır-manda) (yatırım)	100	7 Yıla Kadar
Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği (koyun-keçi) (yatırım)	100	7 Yıla Kadar
Büyükbaş hayvan besiciliği (işletme)	100	2 Yıla Kadar

Kaynak: (<http://www.tarim.gov.tr/> 17.11.2010'da alınmıştır)

3.4.1.2. Tarım Kredi Kooperatifleri

Tarım Kredi Kooperatifleri, ortaklarının tarımsal üretimlerini geliştirmek, ihtiyaçları ile ilgili temin, tedarik, işletme, pazarlama ve değerlendirme faaliyetlerinde bulunmak, ortaklarının ekonomik ve sosyal yönden gelişmelerine yardımcı olmak, ekonomik gücünü arttırmak, ortaklarına ucuz, yeterli ve maliyet fiyatına kredi sağlamak amacıyla kurulmuş ve denetimi Bakanlığa verilmiştir.

Tarım Kredi Kooperatifleri'nin amaçları ve çalışma koşulları şunlardır (DPT, 2000:18):

- Ortakların kısa ve orta vadeli kredi ihtiyaçlarını karşılamak,
- Ürünleri değerlendirmek,
- Müştereken faydalanabilecekleri her çeşit makine, ekipman ve tesisleri temin etmek,
- Üretim ve zorunlu tüketim maddeleri ile üretim araçlarını toptan sağlamak, bu amaçla diğer kuruluşlara iştirak etmek,
- Üreticinin mesleki ve teknik yönden bilgilerini artırmak, sosyal ve kültürel konularla ilgili faaliyetlerde bulunmak, kurslar açmak ve seminerler tertip etmek,
- Mevduat toplamak, bankacılık hizmetleri ve sigorta acenteliği yapmak veya bu gibi kuruluşlara iştirak etmek.

Tarım Kredi Kooperatiflerinin 16 Bölge, 1 Merkez Birliği ve 1874 birim kooperatifi, 64 ek hizmet bürosu ve toplam 1,3 milyon çiftçi ortağı bulunmaktadır.

Kooperatifler, bölge birlikleri ve Merkez Birliği'nin her türlü kredi ihtiyaçları yurt içi banka, finans veya kredi kuruluşlarınca karşılanmaktadır. Merkez Birliği, kooperatif ve bölge birliklerinin finansman ihtiyaçlarını karşılamak üzere tahvil çıkarabilmektedir. Merkez Birliği, kullanmadığı kaynaklarını kooperatif ve bölge birliklerine ikraz etmektedir.

Merkez Birliği, mevduat kabulüne yetkili kılınacak kooperatif, bölge birliği ve şubelerini tespit ederek, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı kanalı ile Maliye Bakanlığı ve Hazine Müsteşarlığı'ndan gerekli müsaadeyi almakta, toplanacak mevduatı kullanma yetkisi Merkez Birliği yönetim kuruluna ait olmaktadır. Toplanacak mevduat Merkez

Birliği ile Bankalar Kanunu'nun teminatı altındadır. Kooperatif, bölge birlikleri ve şubelerince düzenlenecek aylık mevduat cetveli ile üç aylık ve yıllık hesap özetleri Merkez Birliği Yönetim Kurulu'nca birleştirilerek Bankalar Kanunu'nda belirtilen süreler içerisinde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı ile T.C. Merkez Bankası'na verilmektedir.

Ortaklar kooperatiflerden genellikle 20'ser kişilik müteselsil kefalet yoluyla kredi kullanmaktadır. Kredi talepleri mahalli Ziraat Bankası'nın onayından sonra ortaklara TKK tarafından verilmekte ve yine TKK tarafından ilgili kredilerin takibi yapılmaktadır. TKK'ye kredi talebinde bulunan üreticinin T.C. Ziraat Bankası'na borcunun olmaması koşulu aranmaktadır (Güneş, 2004:22).

Tarım Kredi Kooperatifleri tarafından ortaklara verilen krediler kısa vadeli işletme kredileri, orta vadeli yatırım kredileri olmak üzere iki grupta toplanmaktadır (Yalman, 1996:77).

Kısa Vadeli İşletme Kredileri, ortakların tarımsal işletmesinin tohumluk, fide, fidan, kimyevi gübre, zirai mücadele ilacı, karma hayvan yemi, akaryakıt gibi girdilerin temini ve nakit ihtiyaçlarının karşılanması amacı ile verilen kredidir. İşletme Kredileri, ortağın yıllık devamlı üretim giderlerini karşılamak ve işletme sermayesinin eksik unsurlarını tamamlamak amacıyla o yılın ürün bedelinden ödenmek üzere en çok bir yıl vade ile açılmakta ve nakit olarak kullanılmaktadır.

Bir dekardan elde edilecek ürün verimini artırmak amacıyla ortaklara aynı olarak hububat, patates gibi ürünler için en çok 1 yıl vadeli "Tohumluk Kredileri" kullanılmaktadır.

Bir dekardan elde edilecek ürün verimini artırmak amacıyla en çok bir yıl vadeli ve aynı olarak "Kimyevi Gübre Kredileri" kullanılmaktadır.

Tarımsal bir işletmesi olan veya arazisi olmadığı halde doğrudan doğruya besicilik dahil hayvancılıkla uğraşan ortaklara hayvanların cinsi ve sayısı göz önüne tutularak "Hayvancılık İşletme Kredileri" kullanılmaktadır. Hayvancılık kredileri büyük ve küçükbaş hayvancılık, arıcılık, kümes hayvancılığı v.b. kapsamaktadır.

Zirai mücadele için açılan ilaç kredileri ile ürün cinsi ve ekim sahası göz önüne tutularak ortakların her türlü haşere, zararlı ile mücadele etmesini sağlamak üzere aynı olarak "Tarımsal İlaç Kredileri" kullanılmaktadır.

TKK, ortaklarının ihtiyaç duydukları motorin ve madeni yağ ihtiyaçları kapsamında "Akaryakıt Kredisi" kullanılmaktadır.

Orta Vadeli Yatırım Kredileri, tarımsal işletmenin canlı ve cansız demirbaş unsurlarını oluşturan her nevi tarımsal araç, meyve fidanı ile irat hayvanlarının sağlanması amacıyla en çok 3 yıla kadar vade ile kullanılmaktadır.

İşletmenin faaliyetini sürdürmesinde ihtiyaç duyulan her çeşit tarımsal araç-gereç, tarımsal araç lastikleri, sergi ve örtü malzemesi vb. diğer girdilerin kooperatifçe sağlanarak ortaklara en çok 3 yıla kadar “Tarımsal Araç-Gereç Kredileri” kullanılmaktadır.

Ortağın ihtiyacı olan kültür ırkı büyükbaş ve küçükbaş irat hayvanı, arı kovanı ve kolonisi, su ürünleri ekipmanları, ipekböcekçiliği ve kümes hayvancılığında kullanılan donatma malzemelerinin kooperatiflerce sağlanarak ortaklara azami 3 yıl vadeli “Hayvancılık Donatma Kredileri” kullanılmaktadır.

Kredi limitleri ise aşağıdaki şekilde gruplandırılmıştır (<http://www.tarimkredi.org.tr/goster.php?tablo=menu&id=38>: 18.11.2010’da alınmıştır).

- Genel Şahıs Haddi 20.000.-TL
(Kooperatifler yetkisinde azami kullanılabilecekleri kredi miktarı)
- Özel Şahıs Haddi 100.000.-TL
(Bölge Birliğinin onayı ile Genel Şahıs haddinin azami 3 katına kadar)
- Sözleşmeli Üretim şahıs haddi 100.000.-TL
(Ortakla sözleşme yapmak şartıyla Bölge Birliği onayıyla Genel Şahıs haddinin 3 katına kadar)

Özel Şahıs ve Sözleşmeli Üretim haddinin üzerinde kredi talebinde bulunan ortakların kredi durumları Bölge Birliğinin teklifi üzerine Merkez Birliği’nce değerlendirilmektedir.

Kredinin; ödeme gücü bulunan en az iki ortağın müşterek borçlu ve müteselsil kefaleti ile kullanılması esas alınmıştır. 10.000 TL’nin üzerinde kredi tespit edilen ortaklar ile kendilerinden maddi teminat alınmasına lüzum görülen ortaklar için müşterek borçlu ve kefillik müessesesi yanında taşınmaz mal ipoteği ve/veya araç/traktör rehini alınmaktadır.

Tablo 8: T.C. Ziraat Bankasından Kullanılan Kredi (TL)

YILLAR	YIL SONU KALANI
2005	99.354.828
2006	258.416.668
2007	328.041.667
2008	410.855.309
2009	335.283.772

Kaynak: (<http://www.tarimkredi.org.tr/goster.php?tablo=topic&id=4> 20.11.2010'da alınmıştır.)

Tablo 8'de 2005 yılından 2009 yılı sonuna kadar T.C. Ziraat Bankasından kullanılan kredi miktarları gösterilmiştir. 2005 yılı itibariyle artış seyri bulunan kredi miktarının, 2008 yılı 2.yarisında yaşanan kuraklık tehlikesi ile birlikte 2009 yılında azaldığı görülmektedir. Tablo 9'da görüleceği üzere tarımsal alanda faaliyette bulunanlara destek olmak amacıyla faiz oranlarında indirimle gidilmiştir.

Tablo 9: Normal, İdari ve Kanuni Takipteki Borçlara Uygulanan Zirai Kredi Faiz Oranları (%)

	2005	2006	2007	2008	2009
Normal Kredi Faiz Oranı	22,80	17,50	17,50	17,50	15
Sübvansiyonlu Kredi Faiz Oranı	8-15	7-13,13	7-13,13	7-13,13	0-11,25
Takipteki Kredi Faiz Oranı	31,64	24,75	24,75	24,75	21,5

Kaynak: (<http://www.tarimkredi.org.tr/goster.php?tablo=topic&id=4> 21.11.2010'da alınmıştır.)

T.C. Ziraat Bankası A.Ş. (Banka) ve Tarım Kredi Kooperatifleri (TKK)'nin kredi kullanımına ilişkin usul, esas ve kıstaslarına uygun olmak koşuluyla, gerçek ve/veya tüzel kişi üreticilere (kamu kurum ve kuruluşları hariç), Banka ve TKK tarafından 1/1/2010-31/12/2010 tarihleri arasında (bu tarihler dahil) Bankaca uygulanmakta olan tarımsal kredi cari faiz oranlarından kredi konuları itibarıyla aşağıda belirtilen oranlarda indirim yapılmak suretiyle tarımsal kredi kullanılabilir.

Tablo 10: 2010 Yılı Sübvansiyonlu Krediler

ÜRETİM/FAALİYET	Sübvansiyonlu Kredi Konuları	Uygulanacak İndirim Oranı (%)	KREDİ KONULARI Üst Limiti(TL)
HAYVANSAL ÜRETİM			
Süt sığırcılığı	İşletme	60	7.500.000
Süt sığırcılığı	Yatırım	100	7.500.000
Damızlık etçi sığır yetiştiriciliği	İşletme	50	7.500.000
Damızlık etçi sığır yetiştiriciliği	Yatırım	100	7.500.000
Damızlık düve yetiştiriciliği	İşletme-Yatırım	60	7.500.000
Büyükbaş hayvan yetiştiriciliği	İşletme	50	7.500.000
Büyükbaş hayvan yetiştiriciliği	Yatırım	100	7.500.000
Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği	İşletme	50	7.500.000
Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği	Yatırım	100	7.500.000
Kanatlı sektörüne yönelik bio güvenlik	İşletme-Yatırım	60	7.500.000
Arıcılık	İşletme-Yatırım	50	7.500.000
BÜYÜKBAŞ VE KÜÇÜKBAŞ HAYVAN BESİCİLİĞİ			
Büyükbaş hayvan besiciliği	İşletme	100	3.000.000
Büyükbaş hayvan besiciliği	Yatırım	50	3.000.000
Küçükbaş hayvan besiciliği	İşletme-Yatırım	50	1.500.000
TAVUKÇULUK			
Yumurta tavukçuluğu	İşletme-Yatırım	50	1.500.000
Et tavukçuluğu	İşletme-Yatırım	50	1.500.000
SU ÜRÜNLERİ			
Su ürünleri yetiştiriciliği	İşletme-Yatırım	50	1.500.000
TOHUM, FİDE, FİDAN ÜRETİMİ/KULLANIMI			
Sertifikalı tohum, fide, fidan	İşletme-Yatırım	50	1.500.000
Standart fidan yurtiçi üretimi/kullanımı	İşletme-Yatırım	50	1.500.000
ORGANİK TARIM			
Organik tarım	İşletme-Yatırım	60	1.500.000
Organik girdi üretimi	İşletme-Yatırım	60	1.500.000
İYİ TARIM UYGULAMALARI			
İyi tarım uygulamaları	İşletme-Yatırım	60	1.500.000
ARGE			
Tarımsal AR-GE	Yatırım	40	1.500.000
KONTROLLÜ ÖRTÜALTI TARIMI			
Kontrollü örtüaltı yetiştiriciliği	İşletme-Yatırım	50	7.500.000
TARIMSAL SULAMA			
Tarla içi modern basınçlı Sulama sis.	Yatırım	100	1.500.000
Diğer sulama sistemleri (derin kuyu açılması vb.)	Yatırım	60	1.500.000
TARIMSAL MEKANİZASYON			
Tarımsal mekanizasyon	Yatırım	50	1.500.000
İHRACATI YAPILAN DOĞAL ÇİÇEK SOĞANLARININ ÜRETİMİ			
İhracatı yapılan doğal çiçek soğanlarının üretimi (traktör-biçerdöver hariç)	İşletme-Yatırım	50	1.500.000
TIBBİ AROMATİK BİTKİ YETİŞTİRİCİLİĞİ			
Tıbbi aromatik bitki yetiştiriciliği	İşletme-Yatırım	50	1.500.000
DİĞER ÜRETİM KONULARI			
Diğer bitkisel üretim	İşletme-Yatırım	25	500.000
Diğer hayvansal üretim	İşletme-Yatırım	25	500.000
Diğer tarımsal mekanizasyon	İşletme-Yatırım	25	500.000
Diğer su ürünleri	İşletme-Yatırım	25	500.000
Diğer değişken faizli traktör ve biçerdöver	İşletme-Yatırım	25	500.000

Kaynak: (<http://www.ziraat.com.tr/default.asp?sayfa=tr/bireysel/kredi-urunleri/tuketici-krd.aspx&anagrup=bireysel> 18.11.2010'da alınmıştır.)

Tarımsal kredi cari faiz oranı %13 olmakla birlikte; tarla içi modern basınçlı sulama sistemleri (damla sulama, yağmurlama sulama) (yatırım), süt sığırcılığı (yatırım), damızlık etçi sığır yetiştiriciliği (yatırım) (sığır-manda), büyükbaş hayvan yetiştiriciliği (yatırım) (sığır-manda), küçükbaş hayvan yetiştiriciliği (yatırım) (koyun-keçi) ve büyükbaş hayvan besiciliği (işletme) kredileri %0 faizlidir. İyi tarım uygulama kredisi (işletme-yatırım), organik tarım (işletme-yatırım), süt sığırcılığı (işletme), damızlık düve yetiştiriciliği (işletme-yatırım), diğer sulama sistemleri (derin kuyu açılması ve benzeri) (yatırım) kredileri %60 indirimli (%5,2) faizli kredilerdir. Sertifikalı tohum, fide, fidan yurt içi üretimi/kullanımı (İ-Y), standart fidan yurt içi üretimi/kullanımı (İ.Y), damızlık etçi sığır yetiştiriciliği (işletme) (sığır-manda), büyükbaş hayvan yetiştiriciliği (işletme) (sığır-manda), küçükbaş hayvan yetiştiriciliği (işletme) (koyun-keçi), büyükbaş hayvan besiciliği (yatırım), küçükbaş hayvan besiciliği (işletme-yatırım), arıcılık (işletme-yatırım), yumurta tavukçuluğu (işletme-yatırım), et tavukçuluğu (işletme-yatırım), su ürünleri yetiştiriciliği (işletme-yatırım), kontrollü örtü altı yetiştiriciliği (işletme-yatırım) ve tarımsal mekanizasyon (yatırım) (traktör ve biçerdöver hariç) kredileri %50 indirimli (%6,5) faizli kredilerdir. Diğer işletme ve yatırım kredileri ise %25 indirimli (%9,75) faizli kredilerdir ([http://www.ziraatbank.com.tr/default.asp? sayfa=tr/tarimsal/subvansiyonlu-kredi/2008-yili-subvansiyonlu-tarimsal-kredi-uygulamalari.aspx](http://www.ziraatbank.com.tr/default.asp?sayfa=tr/tarimsal/subvansiyonlu-kredi/2008-yili-subvansiyonlu-tarimsal-kredi-uygulamalari.aspx) &anagrup=tarimsal; 20.12.2010'da alınmıştır).

3.4.1.3. T.C. Ziraat Bankası A.Ş.

Ziraat Bankası; ülke ve dünya geneline yayılmış geniş şube ağı, konusunda uzman personeli, sahip olduğu bilgi birikimi ve tecrübe ile kuruluş gayesine uygun olarak topladığı kaynakları en uygun şartlarda ülkemiz çiftçisinin hizmetine sunan ülkemizin tarımsal bankacılık konusundaki lider bankasıdır.

Ziraat Bankası'nın tarımsal kredi politikalarının temeli; üreticilerin ödeme güçlerine uygun, Bankaca üstlenilen riskin geri dönüşünü sağlayan sürdürülebilir kredilendirme oluşturarak, ülke ekonomisine katkıda bulunmaktadır. Ziraat Bankası üreticilere/girişimcilere mevcut veya yeni kurulacak tarımsal işletmelerin finansmanı amacıyla çok uygun koşullarla tarımsal kredi kullanmaktadır (Babaoğlu vd., 2007:137). Ziraat Bankasının tarımsal kredi politikaları; sürdürülebilir, ölçek ekonomisi yaratan, verimli, ekonomik üretim yapan işletmeler esaslarına dayanmaktadır.

Ziraat Bankası'nda tarımsal kredi ürünleri çeşitlilik göstermekte olup,

Bitkisel, hayvansal üretim ile su ürünleri avcılığı/yetiştiriciliği konularında faaliyette bulunan tarımsal işletmelerin; tohum, fide, gübre, zirai ilaç, yem, aşı, hayvan sağlığı ilacı, yavru balık, işçilik, akaryakıt, toprak işleme, hasat, harman, pazarlama, elektrik, su, bakım-onarım, sigorta gibi işletme giderlerini finanse etmek amacıyla azami 24 ay vade ile "İşletme Kredisi" kullanılmaktadır.

Tarımsal ürünlerin hasat dönemi/elde etme dönemi öncesi veya sonrasında kısa süreli nakit ihtiyacı bulunan tarımsal işletmelerin hasat ve pazarlama giderlerinin finansmanı amacıyla azami 6 ay vade ile "Hasat ve Pazarlama Kredileri" kullanılmaktadır.

Kesinleşmiş destekleme ödemeleri T.C. Ziraat Bankası'na bildirilen üreticilerin, bu alacakları teminat olarak kabul etmek suretiyle destekleme ödemelerinin yapılacağı tarih dikkate alınarak azami 18 ay vade ve yapılacak destekleme ödemesi tutarının (kesintiler hariç) azami %85'ine kadar "Destekleme Ödemelerinin Temliki Karşılığı Kredi" kullanılmaktadır.

Bitkisel ve hayvansal üretim ile su ürünleri avcılığı ve yetiştiriciliği konularında; tarımsal işletme kurulması, tarımsal işletme/arazi edindirilmesi, mevcut tarımsal işletmelerin modernize edilmesi veya büyütülmesi, bina/tesis inşası veya tadilatı, bağ, meyve bahçesi, fidan yetiştiriciliği, çok yıllık yem bitkisi tesis giderleri süt hayvanı, fidan gibi sabit sermaye yatırımı niteliğindeki canlı materyallerin ve diğer demirbaşların

alımı, tarımsal amaçlı makine, araç-gereç ve alet-ekipman vb. alımına yönelik yatırım giderlerinin finansmanı amacıyla azami 7 yıl vade ile “Yatırım Kredileri” kullanılmaktadır.

Dağınık ve parçalı arazilerin birleştirilmesi ve tarımsal işletmelerin ekonomik ölçüğe kavuşturulabilmesini teminen, üzerlerinde birlikte mülkiyetin söz konusu olduğu tarım arazilerindeki hisse paylarının diğer hissedarlar tarafından satın alınması ya da hisseli olup olmadığına bakılmaksızın bitişik arazilerin satın alınması amacıyla, azami 7 yıl vade ile “Arazi Alım Kredisi” kullanılmaktadır.

Bitkisel üretim, hayvansal üretim ve su ürünleri yetiştiriciliği konularında üzerinde tarımsal üretim faaliyetleriyle ilgili bir tesis (çiftlik, ahır, ağıl, kümes, sera, meyve bahçesi vb.) kurulu işletmelerin edindirilmesine yönelik olarak, yatırım amaçlı, azami 7 yıl vadeli, “İşletme Edindirme Kredisi” kullanılmaktadır.

Sözleşmeli üretim yapan üreticilere veya sözleşmeli üretim yaptıran firmalara işletme ve yatırım amaçlı olarak; tarımın her sektöründe faaliyet gösteren üretim, işleme ve pazarlama organizasyonlarının finansmanına yönelik olarak “Sözleşmeli Üretim Kredileri” kullanılmaktadır.

Tarım sektöründe faaliyet gösteren birlik ve kooperatiflerin, gerek kendileri gerekse üye/ortakları tarafından gerçekleştirilen tarımsal faaliyetlerin finansmanına yönelik, işletme ve yatırım amaçlı olarak “Birlik ve Kooperatif Kredileri” kullanılmaktadır.

Tarımsal faaliyetlerde kullanılmak üzere hayvan, yem, gübre, ilaç, araç-gereç vb. girdilerin veresiye alımına yönelik olarak kesin ve azami 1 yıl vadeli “Girdi Alımına Yönelik Teminat Mektupları” düzenlenebilmektedir.

Kamu kurumları veya uluslararası kuruluşlar tarafından düzenlenecek proje bazlı hibe programlarından yararlanmak isteyen girişimcilere talepleri dahilinde “Hibe Desteklerine Yönelik Teminat Mektupları” düzenlenebilmektedir.

Tarımsal amaçlı yatırımlarını, “Yatırım Teşvik Belgesi” kapsamında gerçekleştirecek olan gerçek ve tüzel kişi üreticilerin yatırıma konu malzeme ithalatının finansmanına yönelik olarak USD veya EUR cinsinden azami 7 yıl vadeli olarak “Tarımsal Döviz Kredisi” kullanılabilir.

Tarımsal faaliyeti bulunan gerçek kişi üreticilere, üretim dışındaki her türlü finansman ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla tarımsal faaliyetlerden elde edecekleri gelir ve belgelendirilebilir diğer gelirleri dikkate alınarak azami 18 ay vade ile veya 3, 6

veya 12 ayda bir eşit taksit ödemeli olarak, azami 24 ay vade ile “Çiftçi Destek Kredisi” kullanılabilmektedir.

Tarımsal işletmelerin; ihtiyaç duydukları nakliye araçlarının (pikap, kamyonet) edindirilmesini amaçlayan “Nakliye Aracı (Pikap, Kamyonet) Kredileri” kullanılmaktadır.

Gerçek kişi tarımsal üreticilerin kısa süreli nakit ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla mevduat hesaplarına kredi limiti yüklenerek “Tarımsal Kredili Mevduat” kullanılmaktadır.

Tarımsal girdi/hizmetleri faizsiz dönem avantajı ile çiftçilerin edinebileceği bir bankkart olan “Başakkart” uygulamaya geçirilmiştir. Tarımsal üretimde ihtiyaç duyulacak tohum, fide, gübre, zirai ilaç, yem, veterinerlik hizmeti, arıcılık/seracılık/balıkçılık. vb. malzemelerini, traktörün ve diğer mekanizasyon aletlerin bakım/onarım/yedek parça giderlerini Başakkart anlaşması olan işyerlerinden 5 aya varan faizsiz dönemlerle edinilebilmektedir. Mazot ve madeni yağı ise 6 aya varan faizsiz dönemler ile Başakkart anlaşması olan akaryakıt istasyonlarından edinilebilmektedir.

Başakkart ile ilişkilendirilen kredi limitinin tamamı ile girdi/hizmet satın alınabilmektedir. Faizsiz dönem avantajı, üretim faaliyetlerinizdeki faiz yükünü azaltmaktadır. Faizsiz dönemlerin sonunda geri ödenemeyen tutarlar, kredi hesabından aktarılmakta ve aktarma tarihinden itibaren faize tabi tutulmaktadır. Banka ATM ve Şubelerinden nakit çekilebilmektedir. Başakkart ile ilişkilendirilerek kullanılacak tarımsal kredi hesabını 24 aya kadar vadelenirilebilmektedir. Başakkart'ın kart ücreti bulunmamaktadır. Hesap özetleri 3 aylık periyotlarla kullanıcılara ulaştırılmaktadır.

Ziraat Bankası bitkisel üretime destek olmak amacıyla (<http://www.ziraat.com.tr/default.asp?sayfa=tr/bireysel/kredi-urunleri/tuketici-krd.aspx&anagrup=bireysel> 29.11.2010'da alınmıştır);

Tarla, bahçe ve seralarda; tahıl, baklagil, yağlı tohumlu bitki, endüstri bitkisi, mantar, meyve ve sebze gibi bitkisel ürünlerin yetiştiriciliği alanında faaliyette bulunan müşterilerine; tarımsal işletmelerinin yatırıma yönelik giderlerinin finansmanı amacıyla azami 7 yıl vadeli yatırım kredisi, tohum, fide, gübre, ilaç, işçilik, akaryakıt, elektrik, su, toprak işleme, bakım, hasat, harman, ambalajlama, pazarlama giderlerinin finansmanı amacıyla azami 24 ay vadeli işletme kredisi kullanılmaktadır.

Müşterilerinin tarlalarına getirdikleri suyu, modern basınçlı sulama sistemleri (damla/yağmurlama sulama sistemleri) ile tarla içine dağıtmalarına yönelik yatırım maliyetlerinin tamamı azami 5 yıl vade ile yatırım kredisi ürünleri kapsamında kredilendirmektedir.

Bitki gelişmesi için gerekli olan ve doğal yağışlarla karşılanamayan suyun sağlanması, derin kuyu açılması ve kaynağından alınarak tarlaya kadar taşınmasına yönelik yatırım giderleri azami 7 yıl vadeli yatırım kredisi ürünleri dahilinde kredilendirmektedir.

Kontrollü örtüaltı (modern seralarda) üretme koşullarına sahip asgari 1 dekar büyüklüğündeki seralarda, örtüaltı tarımı yaptığı T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından tespit edilen ve kayıt altına alınan işletmeler ile hazırladıkları projeleri Bakanlık Teşkilatınca onaylanmış yeni kurulacak işletmelere; yatırıma yönelik giderlerin finansmanı amacıyla azami 7 yıl vadeli yatırım kredisi ve işletme giderlerinin finansmanı amacıyla azami 24 ay vadeli işletme kredisi sunmaktadır.

Organik tarımsal ürün ve organik tarımsal girdi üretimi yapan, ürünü toplayan, işleyen, ambalajlayan, pazarlayan veya bu faaliyetleri yapacak olan müşterilerine; yatırıma yönelik giderlerinin finansmanı amacıyla azami 7 yıl vadeli yatırım kredisi, işletme giderlerinin finansmanı amacıyla azami 24 ay vadeli işletme kredisi sunmaktadır.

Sertifikasyon sistemi dahilinde yurt içi sertifikalı tohum, fide, fidan ve standart fidan üretimi yapan özel sektör yetkilendirilmiş tohumculuk kuruluşlarına ve/veya sözleşmeli üretim yapan kişilere, doku kültürü yöntemiyle tohumluk üretimi yapan/yapacak olan kuruluşlar ile sebze fidesi üretimi yapan/yapacak olan, fide üretici belgesi sahibi müşterilere tarım işletmelerinin yatırıma yönelik giderlerinin finansmanı amacıyla azami 7 yıl vadeli yatırım kredisi, işletme giderlerinin finansmanı amacıyla azami 24 ay vadeli işletme kredisi kullandırmaktadır.

Yurt içerisinde üretilen sertifikalı tohumu kullanarak bitkisel üretim yapan üreticilere, sertifikalı çilek fidesi veya sertifikalı tohumlardan elde edilen sebze fideleri, sertifikalı ve/veya standart meyve fidanları ile bahçe tesis eden üreticiler ile sebze fidelerini kullanarak üretim yapan üreticilere tarımsal işletmelerinin yatırıma yönelik giderlerinin finansmanı amacıyla azami 7 yıl vadeli yatırım kredisi, işletme giderlerinin finansmanı amacıyla azami 24 ay vadeli işletme kredisi sunmaktadır.

Tarımsal faaliyetlerini bireysel veya grup (kooperatif, birlik, v.b.) halinde iyi tarım uygulamaları kriterlerine uygun faaliyette bulunan üreticilere/müştebbislere tarım işletmelerinin yatırıma yönelik giderlerinin finansmanı amacıyla azami 7 yıl vadeli yatırım kredisi ile işletme giderlerinin finansmanı amacıyla azami 24 ay vadeli işletme kredisi sunulmaktadır.

Aromatik ve tıbbi bitkilerden; kekik, biberiye, adaçayı, sığla yağı, sumak, keçi boynuzu, defne, fesleğen, likapa, ıhlamur, jojoba ve safranın kültür alanlarında üretimi yapan işletmeler ile yeni kurulacak işletmelere; yatırıma yönelik giderlerinin finansmanı amacıyla azami 7 yıl vadeli yatırım kredisi, işletme giderlerinin finansmanı amacıyla azami 24 ay vadeli işletme kredisi kullanılmaktadır.

İhracatı yapılan doğal çiçek soğanlarının üretimine yönelik faaliyetlerde bulunan gerçek/tüzel kişi müşterilere; iklim odaları, temizleme, kurutma, boylandırma gibi alet ekipmanların alınması ve/veya bunların modernizasyonu amacıyla azami 7 yıl vadeli yatırım kredisi, işletme giderlerinin finansmanı amacıyla azami 24 ay vadeli işletme kredisi sunulmaktadır.

Dış mekan ve iç mekan (saksılı salon bitkileri ile kesme çiçekçilik) süs bitkisi yetiştiriciliği yapan ister gerçek ve ister tüzel kişi müşterilere; tarımsal işletmelerinin yatırıma yönelik giderlerinin finansmanı amacıyla azami 7 yıl vadeli yatırım kredisi, işletme giderlerinin finansmanı amacıyla azami 24 ay vadeli işletme kredisi kullanılmaktadır.

Hayvansal üretimi desteklemek amacıyla (<http://www.ziraat.com.tr/default.asp?sayfa=tr/bireysel/kredi-urunleri/tuketici-krd.aspx&anagrup=bireysel> 29.11.2010'da alınmıştır);

Arıcılık Kayıt Sistemine kayıtlı en az 50 adet ve daha fazla sayıda arılı kovanla üretim yapan ya da arılı kovan sayısını 50 adet ve üzerine çıkarmak isteyen arıcılara; arılı kovan, polen kapanlı yeni kovan (boş), bal süzme makinesi, polen kurutma ve temizleme makinesi alımı; 200 adet ve daha fazla sayıda arılı kovan ile gezginci arıcılık yapan üreticiler için arıcı barakası veya karavanı alımı; 100 adet ve daha fazla sayıda arılı kovana sahip ana arı üretimi yapmak isteyen arıcılara ana arı üretimi için çiftleştirme kovana veya kutusu (asgari 1000 adet) ve arıcı barakası veya karavanı konularında azami 7 yıl vadeli yatırım kredisi, arıcılık malzemeleri (maske, körük, el demiri, vb.), arılı kovan başına 10 kg şeker, 1 kg temel petek alımı, gezginci arıcılara işçilik dahil arı nakliye giderleri, ana arı işletmeleri için; üretim kutusu başına yılda 1 kg

şeker, 0,1 kg temel petek alımı, ana arı üretim malzemeleri (ana arı nakliye kafesi, ızgarası, zımba tabancası.vb) alımı ve diğer işletme giderleri için 24 aya kadar işletme kredisi kullanılmaktadır.

Damızlık Belgeli ve/veya Saf Irk Sertifikalı 10 baş ve üzerinde hayvanı olan veya mevcut hayvan sayısını 10 baş ve üzerine çıkarmak isteyen ya da en az bu kapasiteler ile yeni tesis kurmayı amaçlayan ister gerçek ister tüzel kişi müşterilerine; en fazla ilk doğumunu yapmış ya da ilk yavrusuna gebe hayvan alımı, barınak yapımı ve tadilatı, süt sağım ünitesi, süt soğutma tankı, yem hazırlama ünitesi, hayvan başına azami beş dekarı aşmamak koşuluyla çok yıllık yem bitkisi tesisi ve diğer yatırım giderlerinin finansmanı amacıyla 7 yıla kadar yatırım kredisi; tek yıllık yem bitkisi üretimi ve işletme giderlerinin finansmanı amacıyla 24 aya kadar işletme kredisi kullanılmaktadır.

10 baş ve üzerinde kültür ırkı ve melezi gebe düve veya inek/mandaya sahip veya hayvan sayılarını asgari bu kapasiteye çıkarmak ya da en az bu kapasiteler ile yeni işletme kurmak isteyen müşterilerine; kültür ırkı ve melezi gebe düve veya en fazla dört yaşında inek/manda alımı, barınak yapımı ve tadilatı, süt sağım ünitesi, süt soğutma tankı, yem hazırlama ünitesi, hayvan başına beş dekarı aşmamak üzere çok yıllık yem bitkisi tesisi ve diğer yatırım giderlerinin finansmanı amacıyla en fazla 7 yıl vadeli yatırım kredisi, tek yıllık yem bitkisi yetiştiriciliğine yönelik giderler ile işletme giderlerinin finansmanı amacıyla en fazla 24 ay vadeli işletme kredisi sunmaktadır.

Koyun yetiştiriciliğinde en az 50 baş, Saanen, Kilis ve Ankara Keçisi yetiştiriciliğinde en az 25 baş kapasite ile üretim yapan, en az bu kapasiteler ile yeni tarımsal işletme kurmak ya da mevcut hayvan sayılarını bu kapasitelere yükseltmek isteyen müşterilere; hayvan alımı, barınak yapımı ve tadilatı, süt sağım ünitesi, süt soğutma tankı, yem hazırlama ünitesi ve her 10 (on) küçükbaş hayvan başına azami 5 (beş) dekarı aşmamak üzere çok yıllık yem bitkisi tesisi ve diğer yatırım giderlerinin finansmanı amacıyla en fazla 7 yıl vadeli yatırım kredisi tek yıllık yem bitkisi üretimi ile işletme giderlerinin finansmanı amacıyla en fazla 24 ay vadeli işletme kredisi kullanılmaktadır.

Damızlık Belgeli ve/veya Saf Irk Sertifikalı analardan doğan 7-15 aylık düveler ile 50 baş ve üzeri kapasitelerle işletme kurmak veya mevcut hayvan sayısını 50 baş ve üzerine çıkarmak isteyen müşterilere; hayvan alımı, barınak yapımı ve tadilatı, alet ekipman alımı, hayvan başına 5 (beş) dekarı aşmamak üzere çok yıllık yem bitkisi tesisi

ve diğer yatırım giderlerinin finansmanı amacıyla 7 yıla kadar yatırım kredisi, tek yıllık yem bitkisi yetiştiriciliğine yönelik giderler ile işletme giderlerinin finansmanı amacıyla 24 aya kadar işletme kredisi sunmaktadır.

10 baş ve üzerinde besi sığırcılığı işletmesi kurmak veya işletmesinin kapasitesini 10 baş ve üzerine çıkarmak isteyen müşterilere, en fazla 18 aylık erkek hayvan alımı, tek yıllık yem bitkisi üretimi ve işletme giderlerinin finansmanı amacıyla 24 aya kadar işletme kredisi; barınak yapımı ve tadilatı, yem hazırlama ünitesi ve diğer yatırım giderlerinin finansmanı amacıyla 7 yıla kadar yatırım kredisi kullanılmaktadır.

100 baş ve üzerinde küçükbaş hayvan besi işletmesi kurmak veya işletmesinin kapasitesini 100 baş ve üzerine çıkarmak isteyen müşterilere; en az 6 aylık erkek hayvan alımı, tek yıllık yem bitkisi üretimi ve işletme giderlerinin finansmanı amacıyla en fazla 24 ay vadeli işletme kredisi, barınak yapımı ve tadilatı, yem hazırlama ünitesi ve diğer yatırım giderlerinin finansmanı amacıyla en fazla 7 yıl vadeli yatırım kredisi ürünleri sunmaktadır.

5.000 adet ve üzeri kapasite ile damızlık ve/veya ticari yumurta tavukçuluğu faaliyetinde bulunan gerçek ve tüzel kişi müşterilerine; kümes yapımı, tadilatı, ilgili makine, alet ve ekipman alımı ile diğer yatırım giderlerinin finansmanı amacıyla en fazla 7 yıl vadeli yatırım kredisi; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nca çalışma izni verilmiş damızlık işletme ve/veya kuluçkahanelerden yumurtacı civciv/yarka alımı, yem alımı ve diğer işletme giderlerinin finansmanı amacıyla en fazla 24 ay vadeli işletme kredisi kullanılmaktadır.

10.000 adet ve üzeri kapasiteli damızlık/ticari et tavukçuluğu faaliyetinde bulunan müşterilere; kümes yapımı, tadilatı, ilgili makine, alet ve ekipman alımı ile diğer yatırım giderlerinin finansmanı amacıyla en fazla 7 yıl vadeli yatırım kredisi; Bakanlıkça çalışma izni bulunan kuluçkahanelerden etlik civciv, yem alımı ve diğer işletme giderlerinin finansmanı amacıyla en fazla 24 ay vadeli işletme kredisi kullanılmaktadır.

5.000 adet ve üzerinde tavuk, 2.500 adet ve üzerinde hindi, 1.000 adet ve üzerinde ördek, bıldırcın ve kaz ile 100 adet ve üzerinde devekuşu yetiştirme kapasitesine sahip kanatlı sektöründe faaliyette bulunan işletmelere; etrafının örgülerle çevrilmesi, jeneratör alınması, işletme atıklarını yakma fırını kurulması, gübre çukuru açılması, yaban hayvanlarının işletmeye girişini engelleyen sistemler kurulması, dezenfekte havuzları kurulması, dezenfeksiyonda kullanılan alet ve ekipmanların temin

edilmesi, seyyar su tankları ve özel filtreler kurulması amacıyla en fazla 7 yıl vadeli yatırım kredisi; bio güvenlik konusunda ihtiyaç duyulan dezenfeksiyon maddesi alımı amacıyla en fazla 24 ay vadeli işletme kredisi kullandırmaktadır.

Su ürünleri avcılığı konusunda faaliyet gösteren müşterilere; deniz motoru, balıkçı teknesi, ağ, balık adam takımı, oksijen tüpü, balık bulucu cihaz vb. donanımları sağlamak amacıyla en fazla 7 yıl vadeli yatırım kredisi; su ürünleri avcılığı yapan teknelerinin akaryakıt, yağ, bakım-onarım, kumanya ve işçi avans ödemeleri ile ürün pazarlamada kullanılan sandık, buz, kağıt ve nakliye giderlerinin finansmanı amacıyla en fazla 24 ay vadeli işletme kredisi kullandırmaktadır.

Su ürünleri yetiştiriciliği yapan veya Bakanlık tarafından onaylanmış projesi ile su ürünleri yetiştiricilik faaliyetlerine başlamak isteyen müşterilere; kafes ve havuz gibi her türlü su ürünleri yetiştiricilik sistemleri, kuluçkahane kurulması, kurulu sistemlerin kapalı devre üretim sistemine dönüştürülmesi ve modernizasyonu, alet ve ekipman alımı konusunda en fazla 7 yıl vadeli yatırım kredisi; işletme giderlerinin finansmanı amacıyla en fazla 24 ay vadeli işletme kredisi kullandırmaktadır.

Zirai kredilendirme belgesi olan yeni ve kullanılmamış tüm tarımsal mekanizasyon araçlarının edindirilmesi amacıyla müşterilere 7 yıla kadar yatırım kredisi sunmaktadır.

Tarım işletmelerinin daha verimli çalışmaları ve mekanizasyon düzeylerini yükseltmelerini teminen, Banka ile anlaşma yapan firmaların sattığı yeni ve kullanılmamış traktör dışındaki tarımsal mekanizasyon araç ve gereçleri alan müşterilere, her türlü tarımsal mekanizasyon aracının edindirilmesine yönelik, 3, 6 veya 12 ayda bir eşit taksit ödemeli, azami 5 yıl vade ile, vade sonuna kadar kredinin açıldığı tarihteki sabit faiz oranı uygulanarak yatırım amaçlı "Tarımsal Mekanizasyon Kredileri" kullandırmaktadır.

Tarım işletmelerinin daha verimli çalışmalarını ve mekanizasyon düzeylerini yükseltmelerini sağlamak amacıyla, Banka ile anlaşma yapan firmaların sattığı yeni ve kullanılmamış traktörleri alan müşterilere, krediye konu aracın kasko bedeli üzerinden Banka adına rehni ve kefalet değerliliği olan en az iki kişinin müşterek borçlu ve müteselsil kefil olarak kefalet imzalarının alınması kaydıyla; 3, 6 veya 12 ayda bir eşit taksit ödemeli olarak azami 5 yıl vade ile vade sonuna kadar kredinin açıldığı tarihteki sabit faiz oranı uygulanarak "Sabit Faizli Traktör Kredisi" kullandırmaktadır.

Zirai kredilendirme belgesi olan, yeni ve kullanılmamış traktörleri edinmek isteyen müşterilere en fazla 7 yıl vadeli “Değişken Faizli Traktör Kredisi” sunmaktadır.

Zirai kredilendirme belgesi olan müşterilere, Banka ile anlaşma yapan firmalardan edinecekleri yeni ve kullanılmamış biçerdöverlerin temin edilmesini sağlamak amacıyla azami 5 yıl vadeli “Sabit Faizli Biçerdöver Kredisi”, azami 7 yıl vadeli “Değişken Faizli Biçerdöver Kredisi” sunmaktadır.

Tarımsal faaliyete yönelik her türlü araştırma geliştirme çalışmalarında bulunan kurum ve kuruluşlara; yapacakları projeli (TAGEM tarafından onaylı) araştırma geliştirme faaliyetleri için azami 5 yıl vadeli “Ar-Ge Kredisi” kullandırmaktadır.

Yıllık tarımsal faaliyet geliri 750.000.TL ve üzerinde olan veya tarımsal faaliyetleriyle ilgili krediye konu yatırım tutarı 1.000.000.TL ve üzerinde olan mevcut ve yeni kurulacak Tarımsal Orta ve Büyük İşletmeler (TOBİ) ile kendi ürettikleri ürünleri hammadde olarak kullanan tarıma dayalı sanayi işletmelerine; tarımsal işletme ve yatırım kredileri, ticari kredi, bireysel kredi, destekleme, ödemeleri/aracılık hizmetleri, dış ticaret ve kambiyo işlemleri, kredi kartı/bankkart, tahsil/tediye işlemleri, sigorta, yatırım ve mevduat ürünleri, nakit yönetimi, internet bankacılığı gibi tüm bankacılık ürünleri TOBİ Bankacılığı konseptiyle sunmaktadır (<http://www.ziraat.com.tr/default.asp?sayfa=tr/tarimsal/tarimsal-kredi/tarimsal-kredi-urunlerimiz.aspx&anagrup=tarimsal> 07.11.2010’da alınmıştır).

29.01.2010 tarih ve 27477 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2010/6 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile, Banka mevzuatı dahilinde sübvansiyonlu tarımsal kredi kullandırılmaktadır (<http://www.resmi-gazete.org> 02.12.2010’da alınmıştır). Üreticilerin tarımsal üretime yönelik finansman ihtiyaçlarının uygun koşullarda karşılanabilmesini teminen, 2010/6 sayılı Kararname kapsamında "2010 Yılı Sübvansiyonlu Kredi Uygulamaları" ve Ziraat Bankası’nın tarımsal kredilendirme usul ve esasları dahilinde kredilendirilmesi uygun görülen gerçek ve tüzel kişilere (kamu kurum ve kuruluşları hariç) düşük faizli (sübvansiyonlu) yatırım ve işletme kredisi kullandırılmaktadır.

Tablo 11: T.C. Ziraat Bankası 2010/Eylül Ayı Ara Dönem Konsolide Olmayan Faaliyet Raporu, Başlıca Konsolide Finansal Göstergeler

AKTİFLER (Milyon TL)	Eylül 2010	2009
Likit Aktifler ve Bankalar	16.133	14.604
Menkul Değerler	72.243	70.988
Krediler	46.809	36.725
Diğer Aktifler	2.291	2.212
Toplam Aktifler	137.476	124.529
PASİFLER (Milyon TL)	Eylül 2010	2009
Mevduat	113.441	98.529
Mevduat Dışı Kaynaklar	8.610	12.411
Diğer Pasifler	3.152	3.235
Özkaynaklar	12.273	10.354
Toplam Pasifler	137.476	124.529
RASYOLAR (%)	Eylül 2010	2009
Sermaye Yeterlilik Rasyosu	20,5	23,2
Özkaynak/Toplam Aktifler	8,9	8,3
Toplam Krediler/Toplam Aktifler	34	29,5
Takipteki Krediler (Brüt)/ Toplam Krediler	1,8	2,3
YP Aktifler/YP Pasifler	98,6	99,7
Likit Aktifler/Toplam Aktifler	11,7	11,7

Kaynak:(http://www.ziraat.com.tr/tr/bankamiz/tanitim/2010_ara_donem_faaliyet/TCZB-SOLO_Bagimsiz_denetim_raporu_eylul2010.pdf; 16.11.2010'da alınmıştır.)

Tablo 11'de Bankanın toplam kredilerinin 2009 yıl sonuna göre %27 artarak 47 milyar TL'ye ulaştığı görülmektedir. Kredilerdeki sektör payı da artarak %9,5'a çıkmıştır. 2010 yılı Eylül ayı itibariyle tarımsal krediler 2009 yıl sonuna göre %31'lik artışla 10,1 milyar TL'ye ulaşmıştır.

Süt sığırcılığı, büyükbaş hayvan yetiştiriciliği, damızlık etçi sığır yetiştiriciliği ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği konularında kullanılacak yatırım kredileri ile büyükbaş hayvan besiciliği konusunda kullanılacak işletme kredilerinin faizlerine %100 oranında indirim uygulanması, ayrıca büyükbaş hayvan besiciliği konusunda 3.000.000.TL'ye kadar sübvansiyonlu kredi kullanılması imkanı sağlanmıştır. Böylelikle Eylül 2010 itibariyle 10.965 üreticiye 811 milyon TL kredi kullandırımı yapılmıştır.

Bakanlar Kurulu kararı kapsamında, kararda yer alan illerde faaliyet gösteren; doğa olayları sebebiyle zarar gören ÇKS'ye kayıtlı gerçek ve tüzel kişilerin Ziraat Bankası'na olan normal ve takip hesaplarında kayıtlı tarımsal kredi borçlarının %7 faiz oranı uygulanarak, 1 yıl süreyle ertelenmesine olanak sağlanmıştır.

TMO'nun 2010 yılı mahsulü buğday ve arpa ürünleri için düzenlediği makbuz senedi karşılığında tarımsal kredi kullandırımı uygulaması başlatılmıştır (http://www.ziraat.com.tr/tr/bankamiz/tanitim/2010_ara_donem_faaliyet/TCZB-Solo-Bagimsiz_denetim_raporu_eylul2010.pdf 18.11.2010'da alınmıştır).

Küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin sermaye ihtiyacının karşılanmasına yönelik olarak, Dünya Bankası kaynaklarından "İkinci KOBİ'lerin Finansmana Erişim Projesi" kapsamında 200 milyon USD kredi kullandırımı yapılmıştır (http://www.ziraat.com.tr/tr/bankamiz/tanitim/2010_ara_donem_faaliyet/TCZB-SOLO-Bagimsiz_denetim_raporu_eylul2010.pdf 18.11.2010'da alınmıştır).

Eylül 2010 sonu itibariyle faizsiz tarımsal sulama konusunda 1,1 milyar TL kredi kullandırılmıştır (http://www.ziraat.com.tr/tr/bankamiz/tanitim/2010_ara_donem_faaliyet/TCZB-SOLO-Bagimsiz_denetim_raporu_eylul2010.pdf 18.11.2010'da alınmıştır).

Eylül 2010 sonu itibariyle üreticilere haftalık 203 milyon TL kredi kullandırımı yapılmıştır (http://www.ziraat.com.tr/tr/bankamiz/tanitim/2010_ara_donem_faaliyet/TCZB-SOLO-Bagimsiz_denetim_raporu_eylul2010.pdf 18.11.2010'da alınmıştır).

3.4.1.4. T.C. Merkez Bankası

T.C. Merkez Bankası'nın tarım kesimine doğrudan bir kredilendirme politikası olmamakla birlikte, 1995 yılına kadar İktisadi Devlet Teşekküllerine açtığı kredilerde, Toprak Mahsülleri Ofisi önemli bir paya sahip olmuştur.

Tarıma, tarım satışı ve tarım kredi kooperatiflerine kredi kullandırmayan Merkez Bankası en son 1994 yılında TMO'ya 25.096 milyar TL kredi kullandırmış ve takip eden yıllarda, İktisadi Devlet Teşekküllerine verilen Merkez Bankası Kredilerinden TMO'nun faydalandırılmadığı görülmektedir (Orhan, 1999:94).

3.4.1.5. T. Halk Bankası

Tarım Sektörü, nüfusun gıda maddeleri gereksinimini karşılaması, tarıma dayalı sanayinin hammadde kaynağını oluşturması, belli bir kesime istihdam olanağı sağlaması, dışa bağımlılığın önlenmesi ve ödemeler dengesi üzerinde önemli etkilerinin olması, küresel kuraklık vb. nedenlerle, ekonomide stratejik rol ve işlevini her geçen gün daha da artarak sürdürmektedir. Bu sebeplerdendir ki gerek kamu gerekse özel sektör bankaları ürünlerinde tarım sektörüne yönelik çalışmalara hız vermiştir. Halk Bankası'nın tarım politikası; tarım üreticilerini Banka ile buluşturmak, sektör ile iletişimini artırarak sektörü daha etkin şekilde destekleyebilmek, üreticinin ihtiyaçlarına doğru zamanda cevap verebilmek ve nitelikli kredi kullandırımını sağlamaktır.

Halk Bankası'nca tarım sektörüne diğer sektörler gibi destek sunabilmek amacıyla "Tarım Destek Paketi" hazırlanmış olup paket kapsamındaki tüm ürünlerin vadeleri çiftçilerin ödeme şartları göz önünde bulundurularak nakit girdilerinin olduğu hasat zamanında ödeme yapılmasına olanak sağlayacak şekilde düzenlemeye gidilmiştir. Bu paket içerisinde beş ürün bulunmaktadır. (<http://www.halkbank.com.tr/channels/1.asp?id=887> 20.10.2010'da alınmıştır). (Tarım Destek Kredisi, Traktör ve Tarım Makinaları/Ekipmanları Kredisi, Sera İşletme ve Sera Yapım Kredisi, Topraksız Tarım Kredisi, TMO Makbuz Senedi Karşılığı Kredisi).

Tohum, dikim, gübreleme, sulama gibi ekim öncesi ve sonrası tarımsal faaliyetleri finanse etmek ya da hasat toplama dönemindeki nakit ihtiyacını karşılamak amacıyla 12 aya varan vadelerle "Tarım Destek Kredisi" kullanılmaktadır.

Sıfır kilometre ya da ikinci el olmak üzere; traktör, biçerdöver ve benzeri tarımsal ekipman alımlarının finansmanında kullanılması için uygun faiz oranları ve 60 aya varan esnek vade seçenekleri ile Traktör ve Tarım Makinaları/Ekipmanları Kredisi kullanılmaktadır. Kredi limitinin belirlenmesinde; sıfır km traktör/biçerdöver alımlarında, aracın KDV dahil fatura bedelinin azami %75'i, İkinci el traktör alımlarında kasko bedelinin azami %70'i, Tarım Makinaları/Ekipmanlarında aracın KDV dahil fatura bedelinin azami %70'i dikkate alınmaktadır.

Sera yapımı, mevcut seranın büyütülmesi, modernizasyonu için ya da tohum, zirai ilaç, ısıtma vb. işletme giderlerinin karşılanması için “Sera İşletme ve Sera Yapım Kredisi” kullanılmaktadır. İşletme Kredisi olarak 24 aya varan vadeler, Sera Yapım Kredisi olarak ise 48 aya varan vadelerle, 3/6/9/12 ayda bir eşit taksitlerle ödeme imkanı sağlanmaktadır. Bunun yanında, sera yapımında 1 yıla, işletme kredilerinde 6 aya varan ödemesiz dönem verilebilmekte, kredinin vadesi ve ödeme şekli hasat dönemine uygun olarak belirlenebilmektedir.

Topraksız tarım yapmak isteyen işletmeler; üretim yapacakları arazi, sera iskeleti, sera örtüsü, havalandırma, ısıtma sistemi, sulama, gübreleme, iklimlendirme sistemleri, fog sistemi, ısı ve gölgeleme perdesi, jeneratör, trafo gibi her türlü ana yatırımları için kullanabilmektedir. TL ve YP olarak kullanılan, üst limiti projeye göre tespit edilen kredi; yatırım ve işletme kredisi olarak verilmektedir. Yatırım kredileri 2 yıldan az olmamak kaydıyla; azami 5 yıl vadeli, işletme kredileri ise azami 2 yıl vadeli olarak üreticilere sunulmaktadır. Ayrıca; ödemesiz dönemde öngörülebilir topraksız tarım kredisinin vadesi ve ödeme şekli, hasat dönemine uygun olarak belirlenebilmektedir.

TMO Makbuz Senetleri hemen nakde dönüştürülmektedir. Toprak Mahsulleri Ofisi'ne ürününü teslim eden gerçek veya tüzel kişilere, TMO tarafından verilen Makbuz Senedi karşılığında kredi imkanı sunulmaktadır. Kredi konusu ürünler; arpa, yulaf, buğday, tritikale, mısır, çeltik olarak belirlenmiştir. TMO Kredisinin faiz oranı, kredi vadesine göre değişiklik göstermektedir. Kredinin azami limiti, Makbuz Senedi tutarından TMO tarafından yapılacak kesintiler düşüldükten sonra kalan net tutar üzerinden belirlenmektedir.

Tarımsal üretim faaliyetlerinde modern sulama sistemleri kullanmak ve bu yolla verimini artırmak isteyen, ÇKS Belgesi sahibi, zirai kazanç sağlayan çiftçiler ile tarımsal üretim faaliyetinde bulunan tarımsal işletmeler/firmalar “Tarımsal Sulama

Sistemleri Kredisi” kullanabilmektedirler. Kredi ile damla sulama, yağmurlama ve hareketli yağmurlama sulama sistemleri kurulum ve makine/ekipman alımları kredilendirilebilmektedir. Damla sulama ve yağmurlama sulama sistemleri için kredi vadesi azami 5 yıl, hareketli yağmurlama sulama sistemi için ise kredi vadesi en fazla 3 yıldır. Hareketli yağmurlama sulama sisteminde; proforma faturanın en fazla %70’i, damla sulama ve yağmurlama sulama sistemlerinde; faturalandırılan projenin en fazla %75’i değerlendirilmektedir.

Tarımsal alanda faaliyette bulunan üreticilere kredi geri ödemelerini hasat dönemlerine göre düzenleme fırsatı tanıyan “Mahsul Kart” uygulamasına geçilmiştir. Mahsul Kart ile üreticilerin finansman ihtiyacı duydukları tarımsal girdileri anlaşmalı üye işyerlerinden karşılayabilmektedir. (Akaryakıt, zirai ilaç, tohum, fide, yem, gübre, tarımsal mekanizasyon, sulama ekipmanları, yedek parça, veterinerlik hizmetleri, danışmanlık hizmetleri vb.)

Ayrıca Halk Bankası, IPARD–Kırsal Kalkınma Hibe Programı kapsamında hibe almaya hak kazanan firmalara; proje yatırım tutarının %75’ine kadar ön finansman kredisi ile destek sağlamaktadır. Krediden, en fazla 2 yıl anapara ödemesiz dönem olmak üzere azami 5 yıla varan vadeler ile 3/6 ay periyotlu ödeme seçenekleriyle faydalanılabilmektedir. IPARD Programında iki uygulama dönemi mevcut olup 1. uygulama döneminde; Amasya, Afyonkarahisar, Balıkesir, Çorum, Diyarbakır, Erzurum, Hatay, Isparta, Kahramanmaraş, Kars, Konya, Malatya, Ordu, Samsun, Sivas, Şanlıurfa, Tokat, Trabzon, Van ve Yozgat illeri bulunmaktadır.

3.4.1.6. T. Vakıflar Bankası T.A.O.

Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O., tarımsal alanda faaliyette bulunan üreticilerin giderek artan sermaye ihtiyaçlarını dikkate alarak, daha uygun şartlarda hizmet vermek amacıyla sera kredisi ve tarım paketi uygulamasını başlatmıştır.

Sera Kredisi; tarımda üretim metodlarını modernleştirerek üretimin hava şartlarına bağımlılığını azaltmak, yılın değişik zamanlarında birçok sebze-meyve türünün kaliteli ve verimli bir şekilde üretimine imkan sağlayan sera tarımı ile üretimde kimyasal girdi kullanmadan toprak ve su kaynakları ile havayı kirletmeden çevre, bitki, hayvan ve insan sağlığını korumak amacıyla geliştirilen bitkisel ürünlerin ekolojik metodlarla üretilmesini teşvik etmek ve üretilen bu ürünlerin ihracatını arttırmak amacı

ile bu konuda üretim yapan üreticilerin desteklenerek finansman ihtiyacının karşılanabilmesi amacıyla kullanılmaktadır (<http://www.vakifbank.com.tr/sera-tesisi-kredisi1.aspx>. 18.05.2010'da alınmıştır).

Sera kredisi Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.'da, uygun faiz oranları ve tarımsal üretimden gelir elde edilecek dönemlere uygun ödeme planı ile,

- Ziraat Odası'na kayıtlı, Çiftçilik Belgesi'ne sahip, ÇKS'ye dahil, seracılık konusunda faaliyet gösteren gerçek kişi üreticilerin desteklenerek, finansman ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla proforma fatura üzerinden kullanılmaktadır.
- Tarımsal üretimden gelir elde edilen dönemler göz önünde bulundurularak, müşterinin tercih edeceği seçeneğe göre vade seçenekleri sunulmaktadır.
- Azami 5 yıl (60 ay) vadeli olmak üzere 1, 3, 6 ve 12 aylık dönemlerde eşit taksit ödemeli olarak kullanılmaktadır.

Tarım sektöründe faaliyette bulunan ve çiftçilik belgesi olan gerçek kişilerin finansman ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik olarak "Tarım Kredisi Paketi" adı altında bir uygulama başlatılmıştır.

Kapsamı: Tarım Paketi kapsamında bulunan kredi türleri, çiftçilerin tarımsal faaliyetlerini gerçekleştirirken ihtiyaç duydukları malzeme (gübre, ilaç, işçilik, mazot, v.s.), makine-ekipman, organik tarım ve sera üretimi yapmak üzere kurulacak tesis, traktör alımı veya kişisel ihtiyaçlarının finansmanını karşılamak amacı ile kullanılmaktadır.

Kredi Türleri

- Hasat dönemi ödemeli TİK
- Tarım Makine ve Ekipman Kredisi
- Çiftçi Destek Kredisi
- 0 KM Araç Kredisi
- II. El Traktör Kredisi

Çiftçi Destek Kredisi tarımsal faaliyette bulunan çiftçilerin tarımsal üretim dışındaki finansman ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla kullanılmaktadır.

3.4.1.7. Özel Bankalar

Özel bankaların tarım kesimine yönelik kredileri genel olarak sınırlı düzeylerde kalmıştır. Yıllar bazında kabaca bir değerlendirme yapıldığında; 1980 yılında Türkiye’de mevcut 38 milli ticaret bankasının 6’sı (% 15.8), 1986 yılında 32 bankanın 5’i (% 15.63), 1991 yılında 38 bankanın 4’ü (% 10.53) ve 2000 yılında 43 bankanın 3’ü (% 6.98) tarıma kredi vermişlerdir (Artukoğlu vd., 2005:6). 2000 yılı için tarıma kredi veren üç bankanın durumu incelendiğinde, bu bankalardan TCZB’nin toplam kredilerinin % 35.45’inin, Milli Aydın Bankası’nın (Tarişbank) %16’sını, Şekerbank’ın %1.75’inin tarımsal kredilerden oluştuğu görülmektedir (Artukoğlu vd., 2005:7). Günümüze tarım sektörüne kredi veren özel bankalar bulunmakla birlikte, toplam tarımsal krediler içerisinde ağırlığı giderek artmaktadır. Bu bankalardan Şekerbank, şekerpancarı üreticilerinin pancar kooperatiflerindeki küçük birikimlerinin birleşmesiyle oluşturulmuş sermaye ile, 1953 yılında “Pancar Kooperatifleri Bankası” adıyla Eskişehir’de kurulmuştur. 1956 yılında merkezini Ankara’ya taşıyan adını Şekerbank olarak değiştiren Banka, 1993 yılında özel banka statüsüne geçmiştir. Banka’nın % 31,96 oranındaki hissesi borsada işlem görmektedir. BTA Grup ile ortaklığı sonucu ana hissedarlık yapısı; Şekerbank T.A.Ş. Personeli Munzam Sosyal Güvenlik ve Yard. Sandığı Vakfı % 33.98, Bank Turan Alem (BTA) Grup %33.98, Pancar Kooperatifleri % 0,08 olarak şekillenmiştir. Şekerbank tarafından tarım sektörüne dönük iki tür kredi uygulaması bulunmaktadır. Bunlardan tarım kredisi borçlu cari hesap veya iskonto şeklinde kullanılırken, traktör kredileri ise, en çok 36 aya kadar vadeli. Yeni traktör için fatura bedelinin % 75’ine kadar kredi verilmektedir.

Denizbank ise 2004 yılı başında, başlangıçta Tariş ortaklarına dönük kredi faaliyetleri ile, tarımsal kredi vermeye başlamıştır. Halen Bankanın pamuk, üzüm, incir, zeytin, patates gibi tarımsal ürünleri üreten ve piyasada itibarı ve kredibilitesi yüksek üreticilere dönük işletme kredisi, hayvancılığa dönük yatırım kredisi uygulamaları yanında, traktör alım kredisi uygulamaları bulunmaktadır. DenizBank, 2010 yılının ilk çeyreğinde tarım sektörüne verdiği kredi tutarını 2009 yılının sonuna göre %6’lık artış ile 1 milyar 307 milyon TL’ye ulaştırmış, üretici kart sayısını ise 268 binin üzerine çıkarmıştır. DenizBank, tarım sektörüne yaptığı yatırımlar ve üreticilere tanıdığı olanaklar ile, tarım kredilerinde özel bankalar arasında ilk sıradaki yerini 2010 yılında da korumuştur. Üreticilere daha yakın olmak amacıyla geliştirilen “Yeşil Damla” konseptli tarıma özel şubelerin sayısı 34’e, toplam şube sayısı ise 450’ye yükselmiştir.

DenizBank'ın sağladığı kullanım kolaylıkları ve sunduğu hizmetler açısından dünyada bir ilk olan Üretici Kartı'nın en önemli özelliğinin yılda bir kez ödemeli olması ve bu ödeme vadesinin de tamamen çiftçinin hasadına göre belirlenmesidir. Üretici Kart, çiftçinin tarımsal üretimiyle ilgili ihtiyaçlarının yanısıra bireysel ihtiyaçlarına yönelik pratik finansal çözümler de sunmaktadır. Üreticilere, hasat vadeli ödeme imkanı, gelire uygun ödeme imkanı, 7/24 nakit çekme imkanı, 7/24 alışveriş imkanı, kampanyalı işlemlerle ekstra avantajlar sağlama imkanı, maliyet avantajı sağlamaktadır.

İş Bankası "Çiftçi Kredi Destek Paketi" adı altında tarım ve hayvancılık yapan üreticiye destek sağlamaktadır. Garanti Bankası tarım sektörüne destek amaçlı 60 aya varan vadelerle oto/traktör/biçerdöver alımının finansmanı, hasat dönemine uygun vadelerle yılda 1 ödemeli üretimin finansmanı, Ekin Kart, TMO Makbuz Senedi Kredisi, Sera Kredisi, Bitkisel Ürün ve Hayvan Hayat Sigortası, tarla ve ekipman alımına yönelik Destek Kredisi, Konut Kredisi gibi ürünler sunmaktadır. Finansbank "Tarım ve Hayvancılık Destek Paketi" ile hayvancılık ve tarım sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Yine Fortis, Türkiye Ekonomi Bankası (TEB), Akbank gibi özel bankalarımızın üreticinin ihtiyaç anında yanında olacak tarım/çiftçi paketi uygulamaları bulunmaktadır.

3.4.1.8. Tarım Kredi Kooperatifleri Dışındaki Kooperatifler

Tarım Kredi Kooperatifi haricinde, Tarım Satış Kooperatifleri ile Pancar Ekicileri Üretim Kooperatifleri tarım sektörüne kredi sağlamaktadır. Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri, ürünlerin kalitesi yükseltmek, maliyetlerinin düşürmek, üreticilerin gereksinim duydukları alet ve araçları ucuza temin etmek, ekonomik açıdan menfaatlerini korumak amacıyla kurulmuştur. Pancar Ekicileri Üretim kooperatifi ise Kooperatifçilik hareketinin etkili bir şekilde geliştirmek ve kendisinden beklenen sosyal ve ekonomik verimliliği sağlayabilmesi için kooperatiflerin üst örgütlenmesini tamamlamak amacıyla kurulmuştur.

3.4.2. Organize Olmamış Kredi Kaynakları

Aracı, tüccar, esnaf, akraba, arkadaş, tefeci gibi çeşitli şahıslar organize olmamış kredi kaynaklarını oluşturmaktadır. Organize olmuş kredi kuruluşlarının varlığına rağmen üreticilerin genellikle organize olmamış kredi kaynaklarından kısa vadeli, yüksek faizli ve ödeme şartları ağır kredileri tercih etmektedir.

Organize olmamış kredi kaynaklarını iki ana grupta toplamak mümkündür (Karacan, 1991:155). İlki; komşu, akraba ve arkadaş gibi tanıdıklardan, karşılıklı güven esasına dayanan faiz ödemesi ve yazılı sözleşme esasına dayalı olmadan borç alma yöntemi, ikincisi; tüccar, esnaf, aracı gibi borç vermeyi meslek edinmiş kişilerden kredi sağlama yöntemidir.

Üreticilerin bu kaynaklardan temin ettikleri krediler genellikle çok kısa vadeli ve yüksek faizli olmaktadır. Genellikle üreticiler, ürünün hasat-harman zamanı veya zorunlu olduğu pazarlama aşamalarında bu tür kaynaklara başvurmaktadır. Bu tür borçlanmalarda çoğunlukla taraflar arasında yazılı bir sözleşme bulunmamaktadır. Dolayısıyla krediler, taraflar arasında anlaşmazlıklara sebebiyet vermektedir.

Organize olmamış kredi kaynakları, genellikle tarımsal kredi mekanizmasının iyi işlemediği az gelişmiş ya da gelişmekte olan toplumlarda boşluğu doldurmuştur. Borçlanmanın kolay olması ve formalitelerin azlığı, alınan borcun nerede kullanılacağına bağlayıcı olmaması gibi kolaylıkları üreticileri organize olmamış kredi kaynaklarından borç almaya yönlendirmektedir.

3.4.3. Alternatif Finansman Kaynakları

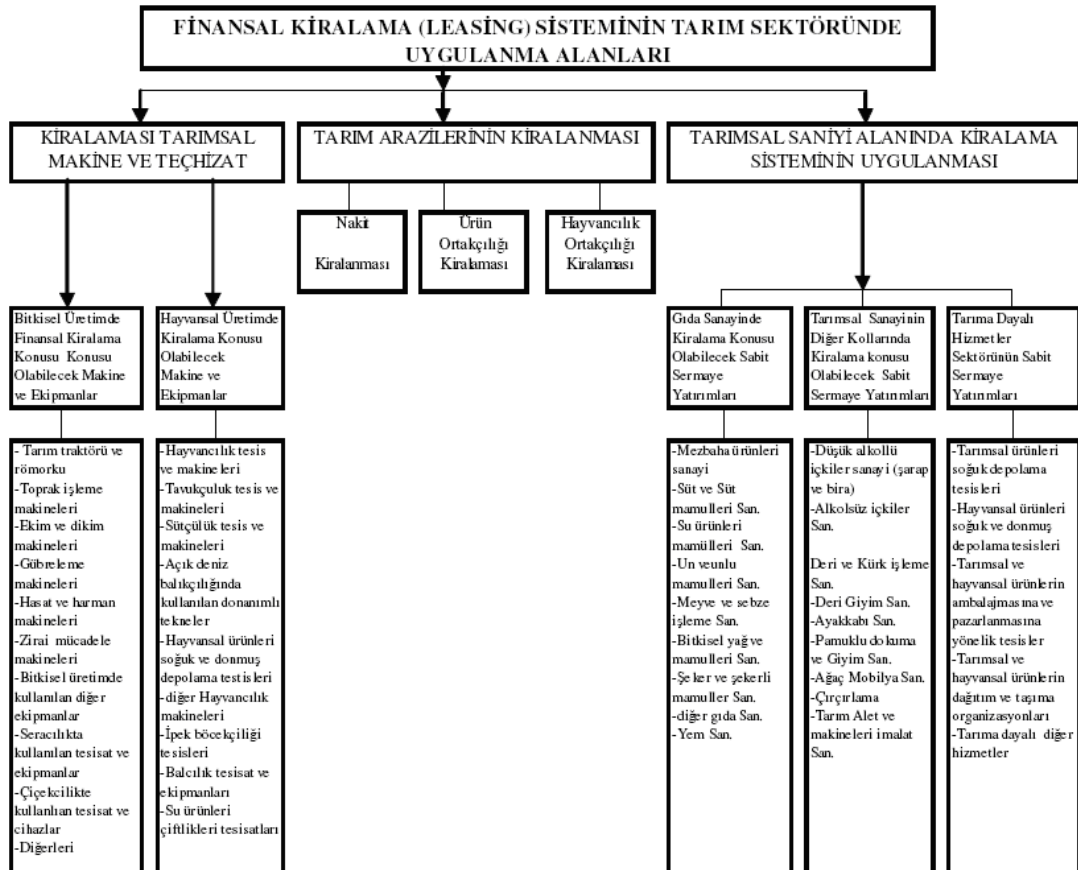
3.4.3.1. Leasing

Leasing kelime anlamı ile “Finansal Kiralama”dır. Finansal kiralama ise, bir yatırım malının mülkiyeti leasing şirketinde kalmak koşuluyla önceden belirlenen kiralar karşılığında kullanım hakkının kiracıya verilmesi ve sözleşmede belirlenen bir meblağ üzerinden sözleşme süresi sonunda mülkiyetinin kiracıya devredilmesi esasına dayanmaktadır (Çetin, 2008:114). Bu süre içerisinde malın bakımı, onarımı, sigorta primlerinin ödenmesinden kiracı sorumludur.

Leasing sistemi, işletmelere gittikçe artan işletme sermayesinin temin edilmesi yönünde avantajlar sağlamaktadır (Yılmaz, 2008:99). Orta ve uzun vadede sabit faiz ile

borçlanma olanağının sağlanması, fon akışına uygun esnek kira ödemeleri ile nakit akışının ve yatırımlarının planlanabilmesi, bankalardaki kredi limitlerinin azaltmadan yatırım yoluyla kendi kendilerini finanse etmelerinin sağlanması, bütün sabit kıymetlere amortisman ayırma imkanının bulunması gibi avantajlar sunmaktadır. Finansal kiralama, son yıllarda, özellikle ticari araç, makine ve donanım finansmanında tercih edilir bir mali enstrüman haline gelmiştir. Tarım sektöründe özellikle traktör ve biçerdöver alımlarının finansmanında leasingden yararlanılmaya başlanmıştır. Tarımda Finansal Kiralama sisteminin uygulama alanlarını, tarımsal makine ve teçhizatlar, tarım arazileri ve tarımsal sanayi alanında olmak üzere üç gruba ayırmak mümkündür (Bülbül, 2006:237).

Şekil 1: Tarım Sektöründe Finansal Kiralamaların Uygulama Alanları



Kaynak: Yılmaz, 2008:29

3.4.3.2. Faktoring

Faktoring, işletmelerin açık hesap mal ve hizmet satışlarından doğmuş veya doğacak yurtiçi ve yurtdışı vadeli alacaklarının faktoring şirketi tarafından temlik alınması ile başlayan finansman yöntemidir (Çetin, 2008:119). Faktoring şirketleri temel olarak; alacağın vade sonunda takibi ve tahsili, alacağın ödenmeme riskine karşı %100 garanti edilmesi, alacak tutarının belirli oranlarda vadesinden önce ödenerek daha esnek finansman olanağı sağlanması gibi hizmetler sunmaktadır.

Faktoring'in sağladığı avantajlar:(<http://www.factoringdernegi.org.tr/detail.php?sID=10> 23.03.2010'da alınmıştır):

- Satıcının rekabet gücü artar, yeni pazarlara girme olanağı yaratır.
- Alacaklar uzman kuruluşlarca yönetilir.
- Düzenli nakit akışı sağlar.
- Alternatif kaynak yaratır.
- Aşırı kaynak kullanımı engellenir.
- Ekonominin kayıt altına alınmasını teşvik eder.
- Kredi değerliliği artar.
- Zaman ve gider tasarrufu sağlar.

Tarımsal işletmeler de kısa vadeli fon ihtiyacının istenilen zamanda ve miktarda karşılanamaması sebebiyle faktoringi tercih etmektedirler (Bülbül, 2006:240).

3.4.3.3. Tarımsal İşletmelerin Finansmanında Vadeli İşlemler

Tarım sektöründe birbirinden bağımsız ve habersiz üretici sayısının çokluğu nedeniyle, fiyatı cazip olan ürüne yönelme ve bir sonraki dönem yönelinen üründe fiyat düşmesi, diğerlerinde ise ürün azlığı nedeniyle fiyat yükselmesi söz konusu olabilmektedir. Bu süreç izleyen yıllarda devam ettiği takdirde arz-talep dengesizliği oluşabilmektedir.

Örümcek ağı teoremi ve king kanunu ile açıklanmaya çalışılan bu olay talep ve arz esnekliği düşük olan tarımsal malların arzının fiyata gecikmeli tepkisi sonucu ortaya

çıkılmaktadır. Bu nedenle tarım ürünleri piyasasında fiyatlar arza bağlı olarak sürekli bir dalgalanmaya sahiptir. Farklı bir deyişle tarım ürünleri fiyatlarının standart sapması yüksektir. Bu da üreticiler için finansman riski yaratmaktadır. Üretici üretim kararını aldığı zamanlarda, ileriye dönük tahmin edilen fiyatları bilirse, üretim planını revize ederek bütçesini dengeleyebilecektir. Bu da üretimin başlangıcında üretilen malın alıcısının hazır bulunması ile gerçekleşebilir. İleriye dönük ürününün alınıp satılması amacıyla vadeli işlem piyasaları ortaya çıkartılmıştır. Vadeli İşlemler piyasaları “futures” ve “opsiyon” piyasaları olarak 2 grupta incelenebilir:

1-Futures Piyasalar; future sözleşmesi, sözleşmenin taraflarına, önceden belirlenen bir tarihte, üzerinde anlaşılan fiyattan, standartlaşmış miktar ve kalitedeki bir malı veya kıymeti alma veya satma yükümlülüğü getiren sözleşmedir. (Takasbank, 2007:4) Vadeli işlem sözleşmesi, herhangi bir ürün (pamuk), finansal gösterge (hisse senetleri endeksi), menkul kıymet, yabancı para veya kıymetli maden üzerine düzenlenebilmektedir. Futures piyasaları ve bu piyasalarda her geçen gün çeşitlenerek artan farklı ürünler, 1970’li yıllardan bu zamana kadar görülen faiz oranları ve döviz kurlarındaki dalgalanmalara karşı korunma sağlamak amacıyla çıkmış bulunmaktadır. İlk organize futures piyasası 1848 yılında Chicago Board of Trade (CBOT) bünyesinde, Amerika’da buğday çiftçilerinin buğdayın piyasaya yığılıp, fiyatlarda aşırı dalgalanmasını önlemek amacıyla kurulmuştur.

2-Opsiyon Piyasaları; opsiyon, alıcısına opsiyonu satan tarafından belirli bir varlığı, önceden belirlenen sabit bir fiyattan, belirli bir kullanım tarihinde alma veya satma hakkını veren yasal bir sözleşmedir (Brealey vd, 2001:670).

Opsiyonun dayandığı varlık bir mal olabileceği gibi finansal varlıklar ve endekslerde olabilmektedir. 1973 yılında dünyanın en eski ticaret borsası olan CBOT’de opsiyon alım satımları yapmak üzere opsiyon borsası kurulması ile opsiyon piyasaları başlamıştır. İki tür opsiyon sözleşmesi bulunmaktadır.

a)Alım Opsiyonu: Sözleşmeyi alan tarafa gelecekte belirli bir miktarda varlığı belirli bir fiyattan alma hakkı veren opsiyon sözleşmesidir

(<http://www.spk.gov.tr/displayfile.aspx?action=displayfile&pageid=77&fn=77.pdf> 18.02.2010’da alınmıştır). Yatırımcı ilgilendiği varlığın fiyatının yükseleceğini düşünüyorsa bugünden ilgili varlığın fiyatını sabitlemek amacıyla alım opsiyonu satın almaktadır. Vade geldiğinde alıcı taraf spot piyasadaki menkul kıymetin fiyatı ile opsiyon sözleşmesindeki fiyatı karşılaştırarak opsiyonu kullanıp kullanmayacağına karar verir.

b) Satım Opsiyonu: Sözleşmeyi alan tarafa gelecekte belirli bir miktarda varlığı belirli bir fiyattan satma hakkı veren opsiyon sözleşmesidir

(<http://www.spk.gov.tr/displayfile.aspx?action = displayfile & pageid = 77 & fn =77.pdf> 18.02.2010'da alınmıştır). Satım opsiyonu alan taraf, ileride fiyatlarını değişeceğini düşünmektedir. Fiyatlar düşerse opsiyonu kullanmaktadır. Aksi halde opsiyonu kullanmaz, zararı da ödediği prim kadar olmaktadır.

Türkiye'de vadeli işlemlere geçilme düşüncesi 1980'li yılların ortalarına uzanmakta olsa da hala kavram kargaşası sürmektedir. Türkiye'de borsacılık ile ilgili altyapı eksikliği bulunmakla birlikte, buradaki eksiklik sistem, bilgi, insan kaynağı, kurumsal ve yasal çerçeveden kaynaklanmaktadır (İnan vd., 2003:136). Üreticilerin sahip olduğu işletmelerin küçük olması ve sermaye eksikliği, bu tür piyasalara katılmalarında önlerine engel olarak çıkmaktadır. Çünkü; vadeli işlemler sözleşmeleri standart boyuttadır. Enflasyon da vadeli işlemler borsacılığı için önemli bir tehdittir. Enflasyonun yüksekliği ileriye yönelik fiyat tahminlerini güçleştirmektedir. Piyasaya olan güvenin azalmasına neden olan enflasyon, derinliğin oluşmasını engellemektedir.

3.4.3.4. Tarım Sigortaları

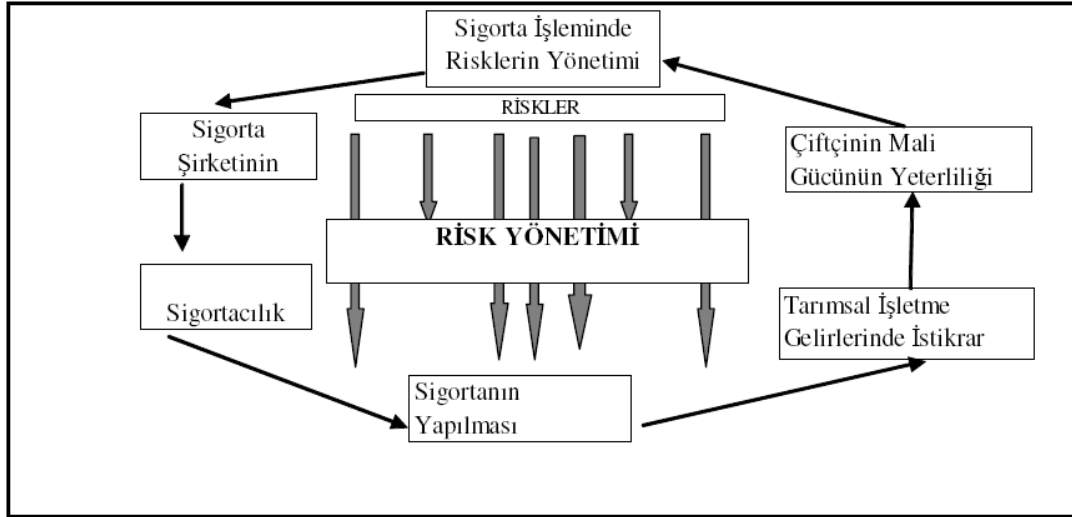
Sigorta; yasalar, yönetmelikler, mevzuatlar, örf ve adetler çerçevesinde insanların çeşitli risk faktörlerinin sebep olabileceği zararlarla başa çıkmalarına yardımcı olan ve bu yardımı sistematik bir şekilde sürdürüp yönlendiren bir organizasyon olarak tanımlanmaktadır (Çetin, 2008:59).

Tarım sektörünü diğer sektörlerden ayıran en önemli özellik, gelişen teknolojiye karşın üretimde üreticinin kontrolünde olmayan doğal koşulların etkisi altında olmasıdır. Tarımsal faaliyetin açıkta yapılması, işletmecinin kontrol edemeyeceği iklim koşulları ve zararlılar üretim miktar ve kalitesini olumsuz etkilemekte ve işletme gelirlerinde sapsmalara yol açmaktadır. Tarım sigortası, tarım sektöründe faaliyette bulunan üreticilerin mali gücünde meydana gelebilecek azalmaları karşılayan, tarım işletmesinde mali dengeyi bir ölçüde sağlayan, hem sosyal ve hem de ekonomik bir araçtır. (Tanrıvermiş, 1994)

Tarım sigortası, tarımdaki risk ve belirsizliklerden dolayı meydana gelebilecek zararın sözleşme şartları çerçevesinde karşılanmasını güvence altına alan bir sistemdir. Sigortalama işlemi sonucunda, birçok riskin tarımsal üretim üzerinde yaratacağı riskler

“Risk Transfer Sistemi” vasıtasıyla yapılandırılmış olan tarım sigortaları organizasyonuna aktarılması mümkün olmaktadır. Bu durumun daha net anlatılabilmesi amacıyla aşağıda yer alan şekilde sigorta işleminin uygulama kolaylığı anlatılmaktadır.

Şekil 2: Tarım Sigortacılığının Başarılı Olabilme Koşulları



Kaynak: Çetin, 2008:66

Tarım sigortası geniş anlamı ile üretimin gerçekleştiği çiftlik esas alınarak “mal” ve “can” sigortaları olarak sınıflandırılabilir. Bu sınıflandırma aşağıda yer alan tabloda yer almaktadır.

Tablo 12: Tarım Sigortalarının Sınıflandırılması

A. Mal Sigortaları	B. Can Sigortaları
1. Bitkisel Ürün Sigortası	1. Çiftçi ve Ailesinin Sigortası
2. Çiftlik Hayvanları Sigortası	2. Diğer Çalışanların Sigortası
3. Alet ve Makinelerin Sigortası	
4. Tesislerin ve Barınakların Sigortası	

Kaynak: Yılmaz, 2008:31

Türkiye’de yıllar boyunca sigortacılık faaliyetleri içerisinde çiftçi ve ailesinin hayat, kaza, sağlık sigortalarının bulunmadığı, alet ve makinelerin, tesis ve barınakların sigortalanması konusunda yeterli gelişmenin sağlanmadığı görülmektedir. Tarım sigortası denilince, genelde ürünlerin ve çiftlik hayvanlarının sigortası anlaşılmış ve bu konuda çalışmalar yapılmıştır. Son yıllarda tarım sigortaları konusundaki bu sorunları çözmek için bazı çalışmalar yapılmış, tarımda mal ve can sigortalarını içeren Tarım Sigortaları Kanunu çıkarılmıştır.

Tarım sigortaları uygulamaları 1957 yılında başlamış olmasına ve risklerin giderek arttığı bilinmesine rağmen, çiftçinin gelir düzeyinin sürekli düşmesi, tarım sigortaları için bir devlet politikasının oluşmamış olması, tarım ve sigorta sektörlerindeki bilgi ve ilgi eksikliği, daha kolay işlere yönelme arzusu gibi faktörler tarım sigortalarının diğer tarımsal faaliyetler yanında daha az gelişmesinde rol oynamışlardır. 1957 yılında Şeker Sigorta’nın Dolu Sigortaları, 1959 yılında da Başak Sigorta’nın Çiftlik Hayvanları Sigortaları uygulamalarını başlattığı bilinmektedir. Tarım Sigortaları’nın geliştirilmesi için 1987 yılında planlı bir çalışma başlatılmıştır. “Tarım sigortasını tarımcılar yapmalıdır” başlığıyla hazırlanan “Türkiye için Tarım Sigortaları’nı Geliştirme Planı” çerçevesinde öncelikle Tarım ve Sigorta Sektörü’ne konunun öneminin anlatılması, tanıtımı ve çiftçiye götürülen sigorta hizmetlerinin sağlıklı bir alt yapıya kavuşturulup, yaygınlaştırılmasına çalışılmıştır. Tarım Sigortaları’nın ortak bir sistem içerisinde uygulanması için tarım sigortalarına gönül vermiş kişiler bir araya gelerek, Tarım Sigortaları Vakfı’nı (TSV) kurmuşlardır. Tarım Sigortaları branşında faaliyet gösteren resmi ve özel tüm sigorta ve reasürans şirketlerinin Tarım Sigortaları Vakfı’na üye olmasından sonra özellikle, tarım ürünleri hasar tespitinin aynı teknik bilgilerle bağımsız uzmanlar tarafından belirlenmesini sağlayarak, çiftçinin hasarlarını gerçek değerlerle ödeme amacıyla ortak hizmet veren bağımsız bir hasar havuzu oluşturulmuştur.

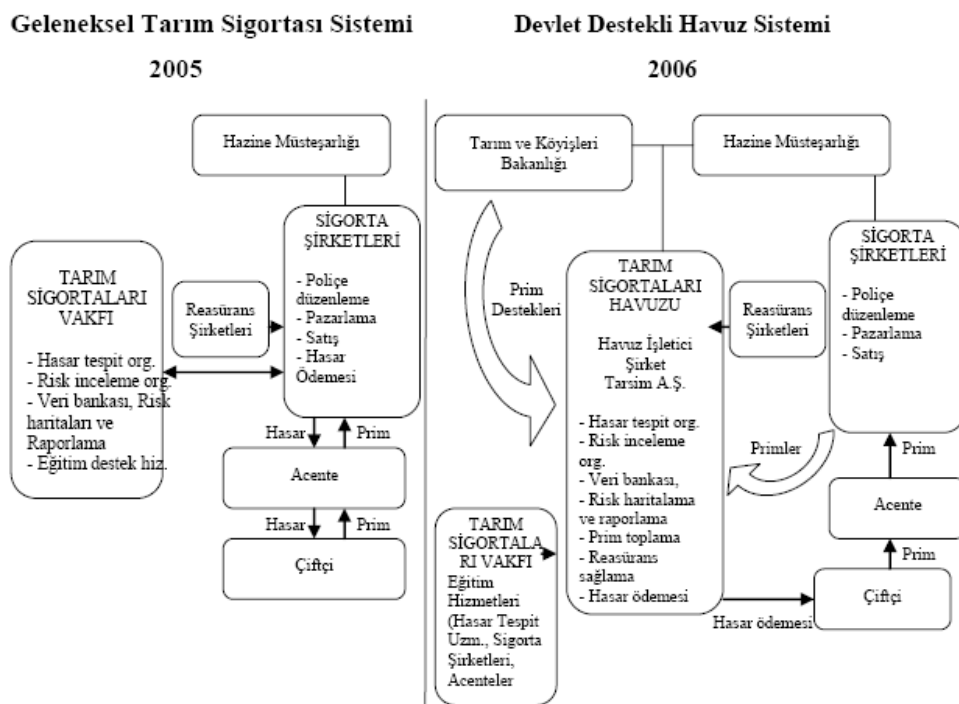
Diğer taraftan Vakıf, sigortalı olanların yanı sıra sigortasız ürün ve risklere ait bütün istatistiksel verileri ayrıca bilgi bankası şeklindeki bir veri havuzunda toplanmakta ve bu veriler değerlendirilmektedir. Planlı çalışmalardan sonra, tarım sigortaları konusu tarım sektöründe de ilgi görmeye başlamış, 6. Beş Yıllık Kalkınma Planında “tarım sigortalarının gelişmesi için devlet desteğini öngören yasal düzenlemelerin yapılması” şeklinde yer almıştır. Bu 7. ve 8. Kalkınma Planlarında aynı şekilde devam etmiştir. 1998 yılı Hükümet programında yer alan “Tarımsal politikalarla ilgili yapısal değişim projesi” tarım ürünleri sigortası yasının çıkarılmasını ve devlet

desteğinin sağlanmasını öngörmektedir. Hükümet programında yer alan “Tarımsal Politikalarla İlgili Yapısal Değişim Projesi” çerçevesinde hazırlanan “Tarım Sigortaları Teşviki Hakkında Kanun Tasarısı” devlet desteğinin sağlanması ve havuz sisteminin kurulmasını öngörmektedir. Ancak, çiftçinin primine destek olacak yeterli devlet desteğinin sağlanamayacağı görüşüyle kanun çıkarılamamıştır. 2000 yılında Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’nın başlattığı Tarım Reformu Uygulama Projesi (TARUP) Agricultural Reform Implementation Project (ARİP) çerçevesinde tarımda devlet destekli doğal afet sigortalarının başlaması öngörülmüştür. 2001 yılında bir taraftan, ARİP Projesinin, Dünya Bankası kredisi ile desteklenmesi için bir ön çalışma başlatılmış, diğer taraftan yasal düzenlemelere ilişkin alt yapı çalışmaları yürütülmüştür. Tarım sigortalarının geliştirilmesi için bundan sonraki yapılacak uygulamalara esas olacak hedefler 2002 yılı sonunda 58. Hükümetin “Acil Eylem Planı”nda da belirlenmiştir. 59. Hükümetin acil eylem planı, Tarımda Devlet Destekli Doğal Afet Sigortası Yasası’nın bir yıl içerisinde çıkarılmasını ve kuraklık, don, sel sigortaları uygulamalarının esaslarının belirlenmesini, primlerin devletçe desteklenmesini öngörmektedir.

2004 yılında Başbakanlık tarafından Tarım Sigortaları Kanun Tasarısı TBMM’ne gönderilmiş, 14 Haziran 2005 tarihi itibarıyla de Tarım Sigortaları Kanun Tasarısı kabul edilmiştir. Tarımda don, sel, kuraklık gibi doğal afetlerin sigortalanmasına olanak verecek şekilde, çiftçinin sigorta primine devletin destek olmasını öngörmüş, mevcut sistemlerin geliştirilerek, tarım ve sigorta sektörleriyle ilgili kurumların yönetiminde bir havuz sisteminin oluşturulmasını hükme bağlamıştır. Kanun, kurulan havuzda primlerin toplanması ve hasar ödemelerinin havuz tarafından çiftçiye yapılmasını öngörmektedir. Kanuna göre, sigorta hizmetleri havuza üye sigorta şirketleri tarafından aynı esaslarla yürütülecektir. Sigorta şirketleri kendi poliçelerini düzenleyebilecekler ve havuz bünyesindeki teknik hizmetler, sigorta şirketleri tarafından kurulan işletici şirket TARSİM tarafından yürütülecektir. Geleneksel Tarım Sigortaları ile Devlet Destekli Tarım Sigortaları karşılaştırıldığında TSV tarafından yürütülen risk inceleme, hasar organizasyonu ve ARGE hizmetlerinin yeni sistem içerisinde işletici şirket olan TARSİM tarafından yürütüleceği görülmektedir. Ayrıca işletici şirketin havuz adına üstlendiği görevler arasında prim toplama ve reasürans sağlama hizmetleri de bulunmaktadır. Hasar tespitleri sonucunda belirlenen hasar tazminatları da işletici şirket tarafından doğrudan çiftçiye ödenecektir. Havuz sistemi içerisinde; sigorta şirketleri havuz tarafından hazırlanan sigorta poliçelerini üzerlerine

prim tutarlarını ve bunun %50'sinin Devlet tarafından ödeneceğini yazarak çiftçiye vereceklerdir. Çiftçiden alınan %50 tutarındaki prim ve poliçe bilgileri şirket tarafından havuza transfer edilecek ve havuz poliçe bilgileri ile çiftçi kayıtlarını karşılaştırarak %50 tutarındaki prim desteğini sigorta şirketine ödeyecektir. Böylece sigorta şirketleri primlerin %50'sini çiftçiden %50'sini Devlettten sağlayarak sigorta teminatını vereceklerdir.

Şekil 3: Tarım Sigortaları Organizasyonundaki Değişmeler



Kaynak: Barış, 2007:43

Havuz uygulaması ile (Utkueri, 2005:25);

- Bir sigorta şirketinin tek başına üstlenemeyeceği kuraklık ve don gibi katastrofik risklerin teminat kapsamına alınabilmesi,
- Reasürans katılımının teşvik edilerek reasürans kapasitesi ve kapsamının genişletilmesi,

- Sigorta şirketlerinin bilgi, personel ve mali kaynaklarının ortak olarak daha verimli bir şekilde kullanılması,
- Devletin prim ve reasürans desteğinin etkin bir şekilde kullanılması,
- Fiyatlarda haksız rekabetin önlenmesi,
- Sigortaya katılımın artırılması amaçlanmıştır.

Kanunun uygulamaya başlaması ile devletin 2006'da 250 milyon TL prim desteği Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından 2006 bütçesine konmuştur. Her yıl tarım desteklerine ayrılan payın %5'i Tarım Ürün Sigortaları Desteklemeleri için ayrılacaktır. Ürünler, riskler, bölgeler ve işletme ölçekleri itibariyle Devlet tarafından sağlanacak prim desteği miktarları, her yıl Bakanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu tarafından belirlenecektir. Sadece çiftçi kayıt sistemine kayıtlı üreticilere prim desteği sağlanacaktır. Ayrıca Kanun kapsamında, uygulama yılında yer alan riskler için tarım sigortası yaptırmayan üreticiler 2090 sayılı Kanundan da yararlanamayacaklardır. 2006 ve 2007 yılları için belirlenen Devletin prim desteği %50'dir. Devletin prim desteğinin yanında hasar fazlası ve reasürans desteği vereceği de Kanunda hükme bağlanmıştır.

Tarım sigortalarının faydaları (Dinler, 2000:47-59):

- 1-Tarım sigortası çiftçilere kontrol edemeyecekleri büyük felaketlere karşı korunma olanakları sağlamaktadır.
- 2-Doğal afetlerin geldiği yıllarda bile çiftçi emek ve sermayesinin karşılığını sigortadan alacağı için çiftçinin gelir dengesi bozulmayacaktır.
- 3-Tarım sigortası yoluyla bankalar tarım sektörüne daha fazla kredi verebilirler. Bazı zamanlarda Tarım Sigortası borç almak için yeterli varlıkları olmayan çiftçiler için bir teminat işlevi görür.
- 4-Ayrıca bankalar sigorta vasıtasıyla daha küçük ölçekli ve daha az sermayeli çiftçilere ulaşabilme olanağı bulabilirler. Böylece bankalar sigortayla birlikte borç alan düşük gelirli çiftçilere kötü yıllarda da kredi verebilirler.
- 5-Bunun devamında hasara uğraması halinde Tarım Sigortası yaptıran çiftçiye ödenen tazminatlarla çiftçi borçlarını ödemedede fazla zorluk çekmeyecektir. Tarım sigortası sayesinde bankalara çiftçilerin yaptığı geri ödemeler sağlıklı bir sisteme oturur.
- 6-Tarım sigortası ile tanıştıktan sonra çiftçi, önlenemeyecek kayıpların sigorta şirketince karşılanacağını bilmesi yanı sıra, kendi teknik bilgi ve becerisi ile önlenebilen kayıpların giderilebileceğini de öğrenmektedir.

7-Malını sigorta ettiren çiftçi, riskler karşısında zararının ödeneceğini bildiği için her durumda büyük mali sıkıntılara düşmeyeceğinden, güvenle çalışır. Bu güven duygusu çiftçinin, üretimi arttırmak için teknik bilgi ve araçlardan daha fazla yararlanmasını özendirerek çalışma isteğini ve verimliliğini yükseltecektir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. SONUÇ

Bu çalışmada Türkiye’de tarımsal kredi kuruluşlarının ne tür politika ve uygulamaları olduğu, işletmelerin tarımsal kredilere neden gereksinim duydukları, bu kredileri nasıl kullandıkları, nasıl eğitim aldıkları, son zamanlarda tarımsal krediler konusunda ne tür gelişmeler olduğu sorularına cevap aranmıştır. Bu esnada dikkat çeken, tarım sektörünün bünyesinde yer alan ve dolayısıyla kredilendirmeyi etkileyen sorunlar aşağıda belirtilmiştir;

Tarımın sel, dolu, yangın, kuraklık, hastalık ve zararlı böcekler gibi risk ve belirsizliklerle karşı karşıya olması; ürün kayıplarını artırmakta, kalitede azalmaya sebebiyet vermektedir.

Türkiye’ de tarımsal işletme ölçeğinin küçüklüğü, arazilerin küçük ve parçalı olması, bazı bölgelerde arazi mülkiyet dağılımının dengesiz olması, kiracı-toprak sahibi ilişkileri, tapulama düzensizlikleri üretici gelirlerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Yaşanan ekonomik krizler, üreticiler üzerinde baskı yaratmakta ve üreticilerin ihtiyacı olan sermaye miktarını daha da artırmaktadır.

Tarımda faiz oranlarının yüksekliği ile üretici baş edememekte, tarımsal kredi faizleri ve borçlar yeniden yapılandırılarak taksitlendirilmektedir.

Bankaların kredi talebinde bulunan üreticilerden, ipotek olarak şehirde daire, arsa; kefil olarak memur ve esnaf istemeleri üreticileri finansal ve sosyal açıdan zor durumda bırakmaktadır.

Üreticilerin eğitim seviyelerinin düşüklüğü dolayısıyla kredi işlemleri karmaşık ve zaman alıcı olmakta, bu sebeple üretici köy tefecilerinin eline düşmektedir.

Üretici örgütlerinin finansman sorunları olması, etkinliklerini kısıtlamaktadır.

Teknoloji kullanımındaki eksiklik maliyetleri artırmaktadır.

Kredi kuruluşlarının organize biçimde hareket etmemeleri, kredinin zamanında, uygun ve gerek duyulan alanlara ulaştırılamaması ve amacına uygun kullanımının denetlenmemesi, genel ekonomik düzene olumsuz etki etmesine neden olmaktadır.

4.2. ÖNERİLER

Tarımsal faaliyetlerin tarihi insanlık tarihi kadar eskidir. İnsanlar yeme, içme, barınma gibi zorunlu fizyolojik ihtiyaçlarını karşılaması için tarımsal faaliyetlere gereksinim duymaktadır. Dolayısıyla tarımsal faaliyetlerin insan hayatındaki yeri ve önemi büyüktür. Günümüzde tarımın diğer sektörlerle kıyasla daha düşük oranlarda seyretmesi, insanlık için öneminin azaldığı anlamına gelmemektedir. İnsanlık tarihi devam ettiği sürece tarım mevcut sektörler için de vazgeçilmezlerden biri olarak kalacaktır.

Tarımın insanlar için bu kadar büyük önemi olmasına rağmen, üreticiler çeşitli zorluklarla karşı karşıyadır. Özellikle finansal açıdan desteğe gereksinim duyan çalışanların gelirlerini artırarak, yaşam standartlarının yükseltilmesi gerekmektedir. Günümüzde emek yoğun olarak faaliyette bulunan üreticilerin üretimleri sınırlı kalmakta ve büyümeleri, genişlemeleri daha zor hale gelmektedir. Bir ürünün ortaya çıkabilmesi için gerekli olan üretim faktörlerinden sermaye unsuru tarım sektöründe yetersiz kaldığından, üreticiler sermayeye gereksinim duymaktadır.

Bu sebeple, tarımsal alanda faaliyette bulunan üreticilerin finansal açıdan desteklenmesi gerekmektedir. Gelişmiş ülkelerde tarım işletmeleri ihtiyaç duydukları sermayeyi organize olmuş kredi kaynaklarından sağlarken, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler çoğunlukla akraba, arkadaş, tüccar, aracı gibi organize olmamış kredi kaynaklarını tercih etmektedir. Bu tarz krediler çoğunlukla kısa vadeli, yüksek faizli ve ödeme şartları oldukça ağır ve organize olmuş kredi kaynaklarının yarattığı boşluğu dolduran kredilerdir. Bu sebeptendir ki eğitim seviyesi düşük olan tarım sektörünü ekonomiye katabilmek için kredi işlemleri basit ve anlaşılabilir olmalıdır. Faiz oranları piyasa koşullarına düşürülerek, üretici köy tefecileri ve fırsatçılara yüksek faizle borçlanmaktan kurtarılmalıdır. Üreticilerden gereksinim duydukları krediye karşılık makul teminatlar talep edilerek zor durumda kalmaları önlenmelidir. Kredi kuruluşlarının organize biçimde hareket etmeleri, kredinin zamanında uygun ve ihtiyaç duyulan alanlara ulaştırılması ve amacına uygun kullanımının denetlenmesi

sağlanmalıdır. Ziraat Bankası tarım sektörüne destek veren önder kuruluş olmasına rağmen, günümüzde bankacılık sektörünün gelişmesi, yeni ürünlerin ortaya çıkması ve yoğun rekabet sayesinde birçok banka ve kuruluş tarım sektörünü destekler duruma gelmiştir. Bu tarz finans kurumlarının sayılarının artması sağlanmalıdır.

Ülkemiz; uygun iklim koşulları, toprağının verimli olması sebebiyle tam bir tarım ülkesidir. Tarımın sel, dolu, yangın, kuraklık, hastalık ve zararlı böcekler gibi risk ve belirsizliklerle karşı karşıya olması sebebiyle ürün kayıplarını minimize edebilmek için; hastalıklara dayanıklı ve yüksek verimli hibrit tohumluklar kullanılmalı, risklere yönelik olarak tarımsal sigortacılık uygulamalarından faydalanılmalıdır. Arazilerin küçük ve parçalı olması, bazı bölgelerde arazi mülkiyet dağılımının dengesiz olması, kiracı-toprak sahibi ilişkileri, tapulama düzensizlikleri sebebiyle tüketici gelirlerinin olumsuz yönde etkilenmesini engellemek amacıyla Miras Hukuku yeniden düzenlenmelidir. Böylece tarım arazilerinin parçalanmalarının önüne geçilmelidir. Kadastro çalışmaları ile araziler üzerindeki anlaşmazlıklar giderilmelidir. Çiftçinin geleneksel dünyadan modern dünyaya geçmesi için tarımı genel ekonomi içine sokmak gereklidir. Bunun için de alt yapı yatırımlarına, yetkili kadrolara, teknik eğitim ve formasyona öncelik verilmelidir. Üretici, teknoloji kullanımının avantajları konusunda eğitim çalışmaları ve yayımlarla bilgilendirilerek, artan maliyetlerin yükünden kurtarılmalıdır. Üretici örgütlerinin etkinliklerinin artırılabilmesi için finansman sorunları giderilmeye çalışılmalıdır.

Ayrıca, 2008 yılının ikinci yarısında baş gösteren kuraklık tehlikesi ve yaşanan ekonomik krizlerin üreticiler üzerinde yarattığı baskının giderilmesinde devletin etkin tarımsal kredi ve eğitim politikaları uygulaması gereklidir.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel, Ö. (2006). *Tokat İli Turhal İlçesi Tarım İşletmelerinin Tarımsal Kredi Kullanım Durumları, Üreticiler Üzerine Etkileri, Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Tokat.
- Arıcı, S. (2007). *Türkiye’de Tarımın Finansmanında Ziraat Bankasının Rolü*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Tekirdağ.
- Artukluoğlu, M.M; Özçelik, A; Güneş, Erdoğan. (2005). *Türkiye’de Tarımsal Kredi: Sözleşmeli Tarım ve Üretici Örgütleri Üzerinden Kredi Uygulamaları*. Türkiye Ziraat Mühendisleri VI.Teknik Kongresi. 961-985. Ankara; TC.Ziraat Bankası Kültür Yayınları.
- Brealey, A.R.; Myers, S.C. and Marcus, A.J.(2001). *İşletme Finansının Temelleri*. (Çev. Bozkurt, Ü; Arıkan. T; Doğanlı, H.), İstanbul; Literatür Yayıncılık.
- Bülbül, M.; Çadırcı, E.; Güneş, E. (1995). *Tarımsal Krediler ve Uygulamaları*. Türkiye Ziraat Mühendisleri IV.Teknik Kongresi. 1069-1085. Ankara; TC.Ziraat Bankası Kültür Yayınları.
- Çelik, N. (2000). *Tarımda Girdi Kullanımı ve Verimliliğe Etkileri*. DPT Uzmanlık Tezi, Yayın NO: DPT: 2521. Ankara.
- Çetin, B. (2008). *Tarımsal Finansman*. Ankara; Nobel Yayın Dağıtım Tic. Ltd. Şti.
- Çukur, T. (2007). *Türkiye’de Uygulanan Tarımsal Yayımların Politikaları Ve AB’ne Uyum Açısından Öneriler Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- Dernek, Z. (2006). *Cumhuriyet'in Kuruluşundan Günümüze Tarımsal Gelişmeler*. Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi 1/1, 1-12. Isparta.
- Dinler, Z. (1993). *Tarım Ekonomisi*. Bursa; Ekin Kitabevi.
- DPT. (2000). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı. Tarımsal Politikalar ve Yapısal Düzenlemeler Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara: DPT: 2516. DPT Yayınları.
- DPT. (2006). *Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi*. Ankara: DPT Yayınları.
- Erdoğan, N. (2002). *Dünyada ve Türkiye'de Tarımın Finansmanı*. Ankara; Ziraat Matbaacılık.
- Erengil, T; Aydın, R; Yünlü, R; Açıkgoz, S. (2000). *Tarımda Üretici Eğitimi*. Türkiye Ziraat Mühendisleri V.Teknik Kongresi. 1049-1062. Ankara; TC.Ziraat Bankası Kültür Yayınları.
- Ergen, H.A. (2004). *Gaziantep İli Yavuzeli İlçesi'nin Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Tarımsal Yayım Açısından Kalkınma Olanakları Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Esen, A.; Akmaz, A.; Babaoğlu, M. (2007). *Konya'da Tarım ve Tarımsal Sanayi Sorunlarının Tespiti Sempozyumu*. Konya: Unimat Ofset.
- Gaytancıoğlu, O. (2009). *Türkiye'de ve Dünyada Tarımsal Destekleme Politikası*. İstanbul; İTO Yayınları.
- Gökdemir, B. (2004). *Tarımda Piyasa Reformu, Türk Tarımı Özelinde Tarım ve Rekabet Politikası İlişkisi*. Rekabet Kurulu Uzmanlık Tezi, Ankara; Rekabet Kurumu.

- Günaydın, G. (2006). *Türkiye Tarım Sektörü*. Tarım ve Mühendislik Dergisi. 76/77, 12-27. TMMOB Türkiye Ziraat Mühendisleri Odası Yayınları. Ankara.
- Güneş, E. (2004). *Tarım İşletmelerinde Kredi Taleplerinin Doğrusal Programlama Yöntemiyle Belirlenmesi "Kırşehir İli Merkez İlçesi Tarım İşletmeleri Araştırması"*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi. Ankara.
- İ.M.KB. Takas ve Saklama Bankası A.Ş. (2007). *Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası A.Ş. Takas Üyeliği Eğitim Notları*. İstanbul.
- İnan, İ.H. (2001). *Tarım Ekonomisi ve İşletmeciliği*. Tekirdağ; Avcı Ofset.
- İnan, İ.H. (2004). *Türkiye'de Tarımsal Kooperatifçilik ve AB Modeli*. İstanbul; İTO Yayınları.
- İnan, İ.H; Gaytancıoğlu, O; Erbay, R; Yılmaz, F. (2003). *Gelişmiş Ülkelerde Tarım Piyasalarının Organizasyonu*. İstanbul; İTO Yayınları.
- Karacan, A.R. (1991). *Tarım İşletmelerinin Finansmanı ve Tarımsal Kredi*. Ege Üniversitesi Yayınları. 498. İzmir.
- Kazgan, G. (2003). *Tarım ve Gelişme*. İstanbul; İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kızılaslan, N.G; Tanrıvermiş, H. (1994). *Türkiye'de Tarım Sigortaları Uygulaması ve 1981-1993 Dönemindeki Gelişmelerin Analizi*, Türkiye 1. Tarım Ekonomisi Kongresi, Tarım Ekonomisi Derneği ve Ziraat Fakülteleri Tarım Ekonomisi Bölümleri, 1. Cilt, s. 139-151, İzmir.
- Mülayım, Z.G. (2003). *Kooperatifçilik*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Orhan, O.Z. (1999). *Türkiye'de Tarımsal Destekleme ve Taban Fiyat Politikaları*. İstanbul: İTO Yayınları, Prive Grafik&Matbaacılık.

Özgen, Ö., Ufuk, H. *Kırsal Kesimde Kadın Eğitimi*.

www.zmo.org.tr/resimler/ekler/6121d1f782d29b6_ek.pdf?tipi=14&sube=
20.03.2010'da alınmıştır.

Özgüven, A. (1997). *Tarım Ekonomisi ve Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası*. İstanbul; Filiz Kitabevi.

Saltan, A. (2006). *Adana İli Aladağ İlçesi Kökez Köyünün Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Kalkınma Açısından Tarımsal Yayım Çalışmalarının Değerlendirilmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Adana.

Tanrıvermiş, H. (1994). *Tarım Sigortaları*. Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi. Ankara: Matsa Basımevi.

TKB. (2004). *II. Tarım Şurası Çalışma Belgesi 29 Kasım-01 Aralık 2004*. Ankara.

TKB. Ed.Yavuz, F. (2005): *Türkiye'de Tarım*. Atatürk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi. Erzurum.

Tulgar, D. (2008). *Türkiye'de Tarıma Finansman Sağlayan Kuruluşlar ve Tarıma Katkıları*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Tekirdağ.

Uluğ, M; Bozkurt, T; Oktuğ, Z; Özden, M.S. (2009). *Öğrenme ve Öğrenme Bozuklukları*, II.Eğitim Psikolojisi Sempozyumu Bildiriler. İstanbul; İKÜ Yayınları.

Utkueri, O. (2005). *Tarım Sigortalarında Yeni Başlangıçlara Doğru*. Birlikten Dergisi, 2/2005, 24-25. Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği Yayınları.

Yalman, Y. (1996). *Tarım Kredi Kooperatiflerinin Tarım Ekonomisindeki Yeri ve Sivas Örneği*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Yılmaz, M.K. (2008). *Dünya'da ve Türkiye'de Tarımsal Finansman: Türkiye İçin Model Önerisi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

www.denizbank.com.tr

www.ekodialog.com.tr

www.factoringderneği.org.tr

www.fortis.com.tr

www.garanti.com.tr

www.halkbank.com.tr

www.pankobirlik.com.tr

www.psikoloji.gen.tr

www.resmi-gazete.org

www.sekerbank.com.tr

www.sgb.gov.tr

www.spk.gov.tr

www.tarimgen.tr

www.tarim.gov.tr

www.tarimkredi.org.tr

www.tuik.gov.tr

www.vakifbank.com.tr

www.ziraat.com.tr

Ek 1: Bitirilen Eğitim Düzeyi Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Belde/Köyler Nüfusu
2009

TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU													
ADRESE DAYALI NÜFUS KAYIT SİSTEMİ (ADNKS) VERİ TABANI													
Bitirilen eğitim düzeyi, cinsiyet ve yaş grubuna göre belde/köyler nüfusu - 2009													
Türkiye													
Belde/köyler													
Yaş grubu	Cinsiyet	Okuma yazma bilmeyen	Okuma yazma bilen fakat bir okulu bitirmeyen	İlkokul mezunu	İlköğretim mezunu	Ortaokul veya dengi okul mezunu	Lise veya dengi okul mezunu	Yüksekokul veya fakülte mezunu	Yüksek lisans mezunu	Doktora mezunu	Bilinmeyen	Toplam	
6-13	Erkek	2.017	1.326.123	36.176							9.519	1.373.835	
	Kadın	8.647	1.252.139	37.208							12.085	1.310.079	
14-17	Erkek	5.445	103.276	550.701		6.326					12.110	677.858	
	Kadın	23.604	131.519	471.777		5.435					17.629	649.964	
18-21	Erkek	9.496	41.246	238.140		176.547	6.850				36.993	508.272	
	Kadın	39.304	76.377	264.817		141.968	6.084				42.925	571.475	
22-24	Erkek	7.067	19.853	66.227	103.069	125.525	23.413	66		2	94.140	439.362	
	Kadın	31.472	31.904	132.441	77.746	72.107	17.999	82			28.413	392.164	
25-29	Erkek	13.933	26.327	245.384	54.408	53.899	151.267	45.800	1.661	67	105.592	698.338	
	Kadın	59.679	39.354	326.169	27.294	23.541	68.148	27.869	1.278	44	47.168	620.544	
30-34	Erkek	15.421	19.454	302.164	9.344	48.573	109.592	31.644	1.685	223	47.733	585.833	
	Kadın	60.770	31.416	344.702	4.695	18.347	40.105	15.322	900	128	36.162	552.547	
35-39	Erkek	18.010	20.975	355.498	3.186	48.089	63.984	20.341	903	319	36.536	567.841	
	Kadın	78.545	35.245	365.083	1.354	16.908	22.458	8.300	431	219	34.821	563.364	
40-44	Erkek	19.804	20.659	341.761	1.484	44.221	43.779	15.933	737	341	27.478	516.197	
	Kadın	83.339	35.106	311.159	465	13.377	14.622	4.994	309	194	27.155	490.720	
45-49	Erkek	23.195	23.155	349.569	798	36.579	41.362	11.914	521	278	24.635	512.006	
	Kadın	106.102	44.450	311.512	148	9.420	12.962	3.744	208	133	26.871	515.550	
50-54	Erkek	25.685	25.345	317.538	339	24.934	26.513	12.045	483	214	20.375	453.471	
	Kadın	121.618	51.094	244.812	77	5.790	7.432	3.816	160	123	24.930	459.852	
55-59	Erkek	28.973	32.382	268.521	172	15.981	14.442	9.741	403	193	15.890	386.698	
	Kadın	142.991	57.040	180.482	29	3.516	4.024	2.699	122	82	21.820	412.805	
60-64	Erkek	38.247	45.561	217.111	66	10.394	7.648	6.806	323	157	14.414	340.727	
	Kadın	170.639	59.377	133.249	7	2.105	2.314	1.585	85	70	21.528	390.959	
65 +	Erkek	212.745	187.494	383.948	10	9.587	7.956	6.213	353	206	36.344	844.856	
	Kadın	633.036	133.235	191.936	3	2.409	2.595	1.225	81	140	68.676	1.033.336	
Toplam		1.979.784	3.870.106	5.389.266	1.883.513	387.670	1.169.111	284.337	10.791	3.133	890.942	15.868.653	

Ek 2: Okuma Yazma Durumu, Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Nüfus 2009

TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU

ADRESE DAYALI NÜFUS KAYIT SİSTEMİ (ADNKS) VERİ TABANI

Okuma yazma durumu, cinsiyet ve yaş grubuna göre nüfus - 2009
Türkiye

Yaş grubu	Cinsiyet	Okuma yazma bilmeyen	Okuma yazma bilen	Bilinmeyen	Toplam
6-13	Erkek	5.013	5.222.974	28.202	5.256.189
	Kadın	14.523	4.938.100	33.411	4.986.034
14-17	Erkek	12.595	2.533.954	32.732	2.579.281
	Kadın	42.551	2.364.026	43.522	2.450.099
18-21	Erkek	28.274	2.372.022	134.029	2.534.325
	Kadın	85.265	2.190.722	139.763	2.415.750
22-24	Erkek	18.684	1.606.309	289.482	1.914.475
	Kadın	76.346	1.648.537	113.561	1.838.444
25-29	Erkek	38.523	2.884.150	375.955	3.298.628
	Kadın	153.121	2.817.501	217.720	3.188.342
30-34	Erkek	42.758	2.714.304	234.084	2.991.146
	Kadın	159.848	2.550.762	190.826	2.901.436
35-39	Erkek	49.132	2.515.703	192.519	2.757.354
	Kadın	211.162	2.346.973	173.708	2.731.843
40-44	Erkek	52.839	2.169.815	149.825	2.372.479
	Kadın	224.673	1.931.443	134.100	2.290.216
45-49	Erkek	59.464	2.041.724	134.806	2.235.994
	Kadın	287.305	1.810.042	125.610	2.222.957
50-54	Erkek	63.429	1.699.183	111.750	1.874.362
	Kadın	317.963	1.417.278	107.707	1.842.948
55-59	Erkek	66.527	1.308.679	83.750	1.458.956
	Kadın	354.985	1.036.265	88.651	1.479.901
60-64	Erkek	78.725	977.599	65.367	1.121.691
	Kadın	399.824	755.294	78.269	1.233.387
65 +	Erkek	394.432	1.696.599	126.396	2.217.427
	Kadın	1.402.987	1.243.230	209.212	2.855.429
Toplam		4.640.948	56.793.188	3.614.957	65.049.093